

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 26

26 juni.

Debatter m. m.

Lördagen den 26 juni.

	Sid.
Svar på interpellation av herr Ewerlöf ang. beskattningen av livförsäkringstagare	3
Sammanjämningsförslag rörande 8 kap. 7 § strafflagen	4
Nybyggnad för barnmorskeläroanstalten i Stockholm	7
Vissa frågor rörande skärgårdstrafiken	10
Kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor	21
Övningslärares lönegradsplacering	23
Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	37
Förslag till butikstängningslag	73

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 26 juni.

Första lagutskottets memorial nr 46, ang. sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande 8 kap. 7 § strafflagen	4
Utrikesutskottets utlåtande nr 16, ang. varuutbytet mellan Sverige och Schweiz	7
— nr 17, ang. handeln mellan Sverige och Förenta staternas-Storbritanniens ockupationszoner i Tyskland	7
Statsutskottets utlåtande nr 184, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	7
— nr 185, ang. anslag till avsättning till försäkringsinspektionens fond m. m.	7
— nr 186, ang. slutlig reglering av riksstaten m. m.: utrikesdepartementet	7
— nr 187, ang. slutlig reglering av riksstaten m. m.: försvarsdepartementet	7
— nr 188, ang. avskrivning av ett direktören B. V. Orre beviljat lån	7
— nr 189, ang. utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl.	7
— nr 190, ang. statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag	7
— nr 191, om ersättning till värnpliktige K. G. Sjöberg för skada, ådragen under militärtjänstgöring	7
— nr 193, ang. anslag till omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved m. m.	7

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 194, ang. vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde	7
— nr 195, ang. slutlig reglering av riksstaten m. m.: ecklesiastikdepartementet	7
— nr 196, ang. vissa anslag till fångvården m. m.	7
— nr 197, om vissa anslag till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.	7
— nr 198, ang. dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom	7
— nr 199, ang. dyrtidskompensation åt vissa personer, vilka äro berättigade till sjukpenning eller livränta	7
— nr 200, om anslag till allmänna indragningsstaten	7
— nr 201, om byggande av en skolbyggnad åt barnmorskeläroanstalten i Stockholm	7
— nr 202, ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken	10
— nr 203, ang. slutlig reglering av riksstaten m. m.: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	21
Bevillningsutskottets betänkande nr 56, ang. rätt att vid taxering för inkomstskatt njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.	21
— nr 58, ang. värnskatt på grund av 1948 års taxering	21
Bankoutskottets utlåtande nr 47, ang. pension åt vissa justerare av mått och vikt m. fl.	21
— nr 49, ang. reglering av pensionsförhållandena för konstitutionsutskottets sekreterare S. V. Holm	21
Andra lagutskottets utlåtande nr 45, ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen m. m.	21
— nr 46, ang. ändring i lagen med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län	21
— nr 49, ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken	21
— nr 50, ang. eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd	21
— nr 51, ang. kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor	21
Statsutskottets utlåtande nr 192, ang. lönereglering för övningslärare m. m.	23
Jordbruksutskottets utlåtande nr 60, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område	37
— nr 61, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.	72
— nr 62, om ändrad ordning för fortsättande av fyraårsplaner för bygdevägar och ödebygdevägar	73
— nr 64, om utredning av det statliga vägväsendets organisation	73
— nr 65, ang. statens övertagande av vintervägunderhållet på vissa enskilda vägar	73
— memorial nr 66, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom	73
Andra lagutskottets utlåtande nr 47, ang. förslag till butikstängningslag	73

Lördagen den 26 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Ang. beskattningen av livförsäkringstagare.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet WIGFORSS, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ewerlöfs interpellation angående beskattningen av livförsäkringstagare, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Ewerlöf tagit upp frågan om ikraftträdandet av de nya bestämmelser rörande beskattning av livförsäkringstagare, som föreslagits av 1944 års allmänna skattekommitté i ett betänkande, avlämnat i slutet av mars detta år (SOU 1948: 22). Interpellanten har därvid frågat mig, om jag såg mig i tillfälle att göra ett uttalande, som kunde vara ägnat att undanröja den osäkerhet, som för närvarande förefunnes på det område, varom här är fråga.

I anledning härav får jag anföra följande.

Det ifrågavarande betänkandet har varit ute på remiss hos ett större antal myndigheter och organisationer. Remisstiden har utlöpt i dagarna. Jag har sålunda ännu inte kunnat taga ståndpunkt till de olika förslag, som kommittén framlagt.

Enligt kommitténs förslag skulle den nya lagstiftningen träda i kraft den 1 januari 1949, d. v. s. den nya lagen skulle tillämpas beträffande taxeringen för inkomståret 1948. Försäkringar, tecknade innevarande år, skulle alltså i skattehänseende bli att behandla enligt den nya lagen. I fråga om livförsäkringar, som meddelats före den 1 januari

1948, föreslår kommittén däremot som huvudregel, att de nya bestämmelserna icke skola äga tillämpning såvitt angår beskattningen av försäkringstagare.

Interpellanten har nu framhållit, att det föreliggande skatteförslaget medförde, att man under en lång period inte visste, hur nytecknade livförsäkringar kunde komma att bli behandlade i skattehänseende. Detta verkade tillbakahållande på nyanskaffningen inom vissa områden av livförsäkringen, vilket i sin mån motverkade det ökade sparande som ur inflationsbekämpande synpunkt tedde sig i hög grad önskvärt. Enligt interpellanten gällde detta i synnerhet beträffande pensionsförsäkringar med garanti för utbetalning under 20 år. Försäkringar av denna typ skulle enligt kommitténs förslag inte vidare hänföras under begreppet pensionsförsäkringar utan betraktas som kapitalförsäkringar. Avdragsrätt för premierna skulle sålunda föreligga endast om försäkringen tecknats före den 1 januari 1948.

För egen del vill jag till en början erinra om att skattelagstiftningen hos oss mycket ofta är retroaktiv i den meningen att en ny lag förklaras skola träda i kraft vid början av året näst efter det, då riksdagen antager den nya lagen. Detta innebär, att den nya lagen tillämpas vid taxeringen under det näst-påföljande året och sålunda blir tillämplig beträffande inkomster under hela det beskattningsår, under vilket riksdagen fattat beslut om den nya lagen — alltså även för den del av året som redan förflutit vid tidpunkten för lagens antagande. I det fall som interpellanten avser, föreligga emellertid särskilda förhållanden. Här gäller det nämligen inte blott den skattemässiga behandlingen av inkomsterna för ett visst beskattningsår, utan det gäller om en skattskyldig för framtiden skall äga att i av-

Sammanjämningsförslag rörande 8 kap. 7 § strafflagen.

dragshänseende få en viss försäkring behandlad enligt den lag, som gällde vid försäkringens tecknande. Att så bör ske är enligt min mening rimligt. Jag vill dock härtill knyta den reservationen, att det sagda förutsätter, att icke något försäkringsbolag utnyttjar den gamla lagens återstående giltighetstid till ackvisitionsarbete under sådana former, att förfaringssättet måste betecknas som illojalt, eller till tecknande av försäkringar som med hänsyn till beloppens storlek och återverkningarna på skatteunderlaget i försäkringstagarens hemortskommun måste anses för den allmänna uppfattningen stötande. Skulle dylika fall inträffa, kan ett annat betraktelsesätt te sig påkallat.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det nu lämnade svaret. Min tacksamhet är så mycket större som svaret i allt väsentligt tillgodoser ändamålet med min interpellation. Det är min förvisning, att försäkringsbolagen i eget intresse skola göra vad på dem ankommer för att icke situationen skall på ett obehörigt sätt utnyttjas i ackvisitionen.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 18, statsutskottets utlåtanden nr 204—222, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, bevillningsutskottets betänkanden nr 57 och 59 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 48, 52 och 53.

Sammanjämningsförslag rörande 8 kap. 7 § strafflagen.

Föredrogos ånyo första lagutskottets memorial nr 46, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 39 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten, dels ock i dessa ämnen väckta motioner.

I utlåtande nr 39 hade utskottet hemställt, utom annat, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i genom propositionerna nr 80 och 144 framlagda lagförslag — måtte för sin del antaga ett i utskottets utlåtande upptaget förslag till lag om ändring i strafflagen.

I vad avsåg 8 kap. 7 § strafflagen voro Kungl. Maj:ts och utskottets förslag av följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Den som, med uppsåt att gå främmande makt till handa, *efter åtagande eller mot ersättning* bedriver verksamhet för anskaffande av uppgifter som röra annan främmande makts militära förhållanden av hemlig natur, dömes för militärt spionage mot främmande makt högst till straffarbete i två år.

(Utskottets förslag:)

Den som, med uppsåt att gå främmande makt till handa, *här i riket* bedriver verksamhet för anskaffande av uppgifter rörande militära eller andra förhållanden, vilkas uppenbarande för den främmande makten kan medföra men för annan främmande makts säkerhet, dömes för olovlig underrättelseverksamhet högst till straffarbete i två år. *Samma lag vare om den som i annat fall än nu sagts, med uppsåt att gå främmande makt till handa, hemligen eller med användande av svikliga medel bedriver politisk underrättelseverksamhet här i riket.*

Enligt utskottet tillhandakomna utdrag av kamrarnas protokoll hade kamrarna vid behandling av utskottets ifrå-

gavarande utlåtande stannat i olika beslut, såvitt angick 8 kap. 7 § förslaget till lag om ändring i strafflagen.

Sammanjämningsförslag rörande 8 kap. 7 § strafflagen.

Första kammaren hade beslutat godkänna paragrafen med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit, varjämte kammaren beslutat utbyta utskottets motivering till ifrågavarande paragraf mot följande uttalande:

»I fråga om 8. kap 7 § tillstyrkes Kungl. Maj:ts förslag. Det synes böra övervägas, huruvida icke även andra former av underrättelseverksamhet borde förbjudas. Särskilt bör därvid uppmärksammas politiskt spionage från främmande makts sida mot t. ex. statslösa flyktingar, vilka vistats i Sverige utan att åtnjuta skydd av någon främmande statsmakt, och politiskt spionage, som riktar sig mot svenska medborgare, t. ex. för att sådana för främmande makts räkning skola kunna registreras efter rastillhörighet eller politisk åskådning. Det torde emellertid kunna förväntas att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på förevarande spörsmål och efter vederbörlig utredning till riksdagen inkommer med de förslag, som prövas lämpliga.»

Andra kammaren hade beträffande denna paragraf godkänt utskottets förslag.

Med anledning av vad sålunda förekommitt hade utskottet i syfte att åstadkomma sammanjämkning av den skilljaktighet, som förelåg mellan kamrarnas beslut, i det nu föreliggande memorialet hemställt,

A. att första kammaren med frånträdande av sitt beträffande första lagutskottets utlåtande nr 39 fattade beslut, såvitt anginge 8 kap. 7 § förslaget till lag om ändring i strafflagen, måtte biträda det beslut, som härutinnan fattats av andra kammaren; samt

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning i vilken omfattning politisk och militär underrättelseverksamhet, som utan att rikta sig mot Sverige bedrevs här i riket, borde bestraffas samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Schlyter* och *Ahlkvist*, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herr *Branting*, vilken av angivna orsaker ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen sådan jämkning i de preliminärt antagna övergångsbestämmelserna till den nya strafflagen, att nu gällande lag bleve bestående, till dess nytt förslag från Kungl. Maj:t framlades.

Herr BRANTING: Herr talman, mina herrar! Jag har i en relativt utförlig reservation förklarar, varför jag för min del icke kan biträda den framställning som har kommit från utskottet. Jag har den uppfattningen, att första kammaren i sak bör vidhålla den ståndpunkt som kammaren intog när detta ärende sist behandlades. Jag vill i dag inskränka mig till att helt kort framställa det yrkande som har blivit närmare motiverat i reservationen, nämligen att kammaren måtte besluta återremiss till utskottet av ärendet. Jag skulle ha framställt yrkande om avslag, om inte saken låge så till, att det genom ett avslag hotar att uppstå en lucka i lagen, så att det stadgande som nu finnes faller bort och ingenting annat kommer i stället. Återremissyrkandet är alltså motiverat helt enkelt därmed, att utskottet blir i tillfälle att föreslå riksdagen en ändring i de övergångsbestämmelser som förelades riksdagen i sammanhang med det stora strafflagsförslaget, varibland även fanns bestämmelsen, att 14 a § i 8 kap. strafflagen skulle upphävas. Detta förslag godkändes av kammaren under förutsättning att de av utskottet föreslagna paragraferna skulle antagas. Övergångsbestämmelsen angående avskaffande av 14 a § måste sålunda ändras därhän att den gamla lagbestämmelsen blir bestående.

Jag har sålunda, herr talman, inget annat yrkande att framställa än att ärendet må återremitteras till utskottet.

Sammanjämningsförslag rörande 8 kap. 7 § strafflagen.

Herr LÖTHNER: Jag skall fatta mig lika kort som herr Branting och hemstäl-
ler om bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Krügel*.

Herr SCHLYTER: När detta ärende förelåg till behandling i första lagutskottet, var det på grund av vad som förekommit i första kammaren uppenbart för utskottet, att här måste komma till stånd någon ytterligare utredning angående paragrafens lämpliga avfattning. Hade det varit litet tidigare på riksdagen, skulle det ha varit naturligt, att utskottet hade tagit hand om denna utredning på det sättet, att det hade ordnat ett samarbete med justitiedepartementet för åstadkommande av en lagparagraf som båda kamrarna skulle kunna godkänna, men vid den sena tidpunkten var detta inte möjligt, och då återstod för utskottet ingenting annat än vad det nu har föreslagit, nämligen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning.

Frågan är då, vad som skall gälla under tiden medan den utredningen pågår. Det fanns såvitt jag förstår tre möjligheter. Det var möjligt för riksdagen att låta andra kammarens beslut om paragrafens avfattning gälla under tiden. Man kunde också tänka sig att första kammarens beslut fått gälla. Den tredje möjligheten var, att båda kamrarna hade avstått från sina beslut och förordnat att en bestämmelse motsvarande nuvarande 14 a § skulle gälla ett år till, medan Kungl. Maj:t utredde saken. Jag framlade detta förslag i utskottet och anslöt mig sålunda för min del liksom min medreservant herr Ahlkvist till det yrkande som är refererat i herr Brantings förslag, nämligen att båda kamrarna skulle avstå från sina beslut och låta 14 a § gälla tills Kungl. Maj:t effek-
tuerat en beställning på en ny paragraf. Då detta förslag icke accepterades av utskottet utan utskottet föreslagit vad kamrarna här se, så tror jag inte att någon-
ting är att vinna på en återremiss. Utskottet, som ju mycket grundligt disku-
terat denna lagstiftningsfråga och i all-

mänhet har bildat sig en mycket bestämd mening om vad lagparagrafen bör innehålla, menar att i avvaktan på en ny formulering den formulering bör gälla som utskottet tidigare har föreslagit.

Jag tror inte att det är möjligt att rubba utskottet i denna uppfattning, och en återremiss skulle således endast fördröja ärendets behandling. Jag anser utskottets sammanjämningsförslag icke vara lyckat, och jag instämmer i herr Brantings kritik av detsamma, men i sakens nuvarande läge kan jag, herr talman, icke understödja något återremissyrkande.

I detta anförande instämde herr *Ahlkvist*.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Även jag skall yttra mig i största korthet.

Jag delar herr Schlyters uppfattning i de båda hänseenden han gav uttryck åt, nämligen att det riktiga hade varit, att 14 a § i dess nuvarande lydelse hade blivit utskottets sammanjämningsförslag och att det inte finns någon möjlighet att i nuvarande läge göra någonting.

Må det tillåtas mig, herr talman, att med understrykande av den kritik, som riktats emot lagutskottet vid det tillfälle då kammaren hade att besluta om ändringarna i strafflagstiftningen, få uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte så snart som möjligt sätta i gång med utredningsarbetet för erhållande av en ny paragraf i stället för 8 kap. 7 § strafflagen. Förslag till ny lydelse bör kunna föreligga så tidigt, att den kan beslutas skola träda i tillämpning den 1 juli 1949. Detta borde icke vara omöjligt. Jag tycker nämligen att det vore riktigt att vi snarast finge bort åtskilligt av de utvidgningar av det straffbara området som utskottet nu har föreslagit.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna memorialet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att memorialet skulle visas åter till utskottet.

Om nybyggnad för barnmorskeläroanstalten i Stockholm.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Schweiz; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Förenta staternas-Storbritanniens ockupationszoner i Tyskland.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1948/49;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till avsättning till försäkringsinspektionens fond m. m.;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av ett direktören B. V. Orre beviljat lån;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag;

nr 191, i anledning av väckt motion om ersättning till värnpliktige K. G. Sjöberg för skada, ådragen under militärtjänstgöring.

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved m. m.;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1948/49 till fångvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående dyrtidskompensation åt personer, vilka i anledning av olycksfall eller sjukdom, som inträffat efter 1941 års ingång, äro berättigade till sjukpenning eller livränta enligt vissa förordningar; och

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till allmänna indragningsstaten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om nybyggnad för barnmorskeläroanstalten i Stockholm.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 201, i anledning av väckta motioner om utredning angående byggande av en skolbyggnad åt barnmorskeläroanstalten i Stockholm.

Om nybyggnad för barnmorskeläroanstalten i Stockholm.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson* (I: 113) och den andra inom andra kammaren av fru *Ewerlöf* (II: 187) hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om byggandet av en barnmorskeläroanstaltens i Stockholm egen skolbyggnad måtte skyndsamt utredas i enlighet med i motiveringen anförda synpunkter samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågakommande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 113 och II: 187 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *André*n, fröken *Andersson* och herr *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 113 och II: 187 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda frågan om uppförande av skolbyggnad åt barnmorskeläroanstalten i Stockholm och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Detta ärende gäller ju frågan om uppförande av en skolbyggnad åt barnmorskeläroanstalten i Stockholm. Jag beklagar att frågan kommit upp så sent på riksdagen. Jag förstår inte anledningen därtill. Motionen frambars i mitten av januari. Det är kanske till synes en liten fråga, men för hela den verksamhet det här gäller är det icke desto mindre en stor fråga.

Det har ju sagts, att barnmorskeläroanstaltens lokalfråga skall lösas i samband med frågan om byggnad för S:t Eriks sjuksköterskeskola. Denna lösning är emellertid ingen lösning utom möjligen provisoriskt. Man har sagt, att om man kan få kortare utbildningstid för sjuksköterskorna, blir det bättre om

plats vid denna sköterskeskola för barnmorskeeleverna. Jag tror att man därvidlag har missräknat sig, ty efter hand som den fria sjukvården kommer att genomföras kommer det ju att behövas flera sjuksköterskor utbildade, och då få icke barnmorskeeleverna plats där. Frågan löses sålunda icke på det sättet. Jag skall villigt erkänna, att förhållandena bli i någon mån bättre än de för närvarande äro, men trots att denna byggnad kommer till stånd kommer ändå en mycket stor del av eleverna fortfarande att få bo på södra barnbörds- huset, och om någon av herrarna eller damerna läst en artikel i frågan i en daglig tidning i januari, har man där sett en mycket klar och drastisk beskrivning av hur barnmorskeeleverna ha det. De ha t. ex. ett helt tvättställe på 25 personer, och hur den personliga hygienien under sådana förhållanden är, det behöver jag inte gå in på några längre utläggningar av för att var och en skall förstå det. Nu är det visserligen ställt i utsikt att det skall bli en reparation där, och det kan ju hända att det förbättras, men frågan kvarstår ändå.

Det är också andra olägenheter det här rör sig om. Eleverna böra t. ex. enligt vad alla sakkunniga i detta sammanhang försäkra, bo där verksamheten bedrivs, ty annars blir resultatet att utbildningen blir sämre. Om eleverna bo på annat håll, kunna de t. ex. icke få vara med om de mera lärarika fallen. Vidare bör den förberedande utbildningen lämpligen förläggas till barnmorskeläroanstalten från början. Då får vederbörande en inriktning på barnmorskeuppgifterna, som hon sedan hela tiden har nytta av. Vidare blir utbildningen på det sättet koncentrerad, och därmed kan utbildningstiden förkortas, enligt uppgifter som jag har fått, med icke mindre än cirka fyra månader.

Ytterligare en synpunkt, som spelar in här och som inte heller är oviktig, är att med den s. k. lösning som man nu går in för komma eleverna fortfarande att känna sig hemlösa. Det blir inte den trivsel och den samhörighetskänsla, som

Om nybyggnad för barnmorskeläroanstalten i Stockholm.

var och en som legat vid en utbildningsanstalt vet är så utomordentligt viktig för hela utbildningens effektivitet. I Göteborg i. ex. har man en barnmorskeläroanstalt, och det har visat sig vara av utomordentligt stor värde för utbildningens resultat. Staten har ju vidare en förnämlig sjuksköterskeskola, och man frågar sig då, varför inte denna grupp elever — barnmorskeeleverna — kunna få ha samma förmåner. Jag tror att det vore värdefullt, om man lade ned samma omsorg på denna grupp av studerande. Vi ha 1 400 å 1 500 barnmorskor i arbete landet runt. För närvarande finns det väsentligt över 100 vakanser, och enligt uppgifter, som jag har fått och som jag inte har någon anledning att betvivla, dra sig de unga kvinnorna bl. a. just på grund av de olämpliga utbildningsförhållandena i det längsta för att söka sig till detta område, där ju dock vakanserna måste fyllas, eftersom det gäller en högst nödvändig verksamhet.

Det gäller här visserligen en anstalt som skulle byggas i Stockholm, men jag ber att få betona att utbildningen sker för hela landet.

Utskottet kommer nu med den kända motiveringen — om man nu kan ge den heder och värdighet av en sådan — att man under hänvisning till nuvarande förhållanden icke vill gå med på den här begärda utredningen. Jag förstår inte det resonemanget, ty under alla förhållanden är det väl ändå viktigt, att barnmorskorna få en så bra utbildning som möjligt, och jag skulle i detta sammanhang vilja säga, att visst förstår jag att det kan finnas många problem här och visst förstår jag att det kan vara svårt att sätta i gång med byggnader nu, men om man vore litet mindre ivrig när det gäller att sätta till styrelser av olika slag och utvidga dem som redan finnas, så kanske det bleve litet över för att bygga denna viktiga läroanstalt.

Det är ju inte fråga om ett beslut att ögonblickligen bygga, utan det är fråga om en utredning rörande hela denna fråga, och jag föreställer mig då, att om utredningen eventuellt skulle kom-

ma till stånd, skulle den ta hänsyn till förhållandena sådana som de nu äro.

Jag tror i varje fall, att det vore viktigt att få denna utredning till stånd. Jag gissar visserligen, att eftersom det är så sent på riksdagen herrarna och damerna knappast ha satt sig in i detta ärende, utan det blir väl som vanligt, att man går på utskottsmajoritetens linje, och jag skall därför passa på att, då inrikesministern icke är här, få till protokollet antecknat, att jag anser att denna fråga, oavsett hur riksdagen ställer sig, snarast möjligt bör komma under omprövning, då jag anser att landets mödrar ha rätt att få den bästa tänkbara hjälp, när de skola föda barn åt landet.

Jag yrkar emellertid, herr talman, ändå bifall till den av herr Andrén m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! När statsutskottet liksom dess tredje avdelning här gått emot motionärerna ha de därmed icke velat säga, att de förhållanden som motionärerna beröra äro bra som de äro. Det fattas utan tvivel åtskilligt beträffande bostadsförhållandena för barnmorskeeleverna i Stockholm, men det finns på många områden stora och uppenbara brister, som man ändå i nuvarande läge får dragas med, och det är detta som har gjort, att utskottet i nuvarande läge icke har kunnat tillmötesgå motionärerna och begära en utredning, då det ändå måste betraktas som osäkert, när dessa byggnadsarbeten skulle kunna sättas i gång. Vi äro i utskottet alldeles övertygade om att den närmast ansvariga myndigheten — medicinalstyrelsen — och även departementet taga upp detta spörsmål så fort det blir möjlighet att realisera det, varför vi ansett att riksdagen inte behöver skriva till Kungl. Maj:t i ärendet.

Till detta nödgas jag nog säga, att fröken Andersson tydligen inte kan behandla detta ämne utan att lägga in inte så litet demagogi. Hon talade om de styrelser, som riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslutat, och hon trodde nog, att

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

om vi inte inrättat en arbetarskyddsstyrelse och en bostadsstyrelse, så hade det kanske blivit litet pengar över för detta ändamål. Jag tror nog ändå att man måste säga, att vill man gagna saken, så motiverar man inte gärna sitt yrkande på det sättet. Jag tycker, ärade kammarledamöter, att den motivering som motionären har använt är ett ytterligare skäl att bifalla utskottets hemställan, utom de sakskalet som jag tidigare anfört.

Jag måste således yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON: Bara ett par ord! Herr Karlsson säger, att medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:t äro vakna för detta och att åtgärder nog skola vidtagas, när den tiden kommer att det blir möjligt. Ja, med den motiveringen skulle ju riksdagen kunna sluta och sedan gå hem och inte göra någonting, om man skall tro att Konungen och styrelserna skola göra vad som behöver göras utan några som helst påstötningar. Erfarenheten visar nog någonting helt annat.

Vidare sade herr Karlsson också att jag hade skjutit över målet och sagt, att om man inte hade inrättat arbetarskyddsstyrelsen m. m. så hade man kunnat lösa denna fråga. Det har jag aldrig sagt. Jag har bara konstaterat att man är väldigt villig, när det gäller sådana ting, att besluta om utvidgningar och inrättande av nya verk. Men jag tycker att det vore lämpligt att vara lika ivrig, när det gäller en sådan sak som den vi här behandla. Jag vet fuller väl att bakom detta ståndpunktstagande ligger en mängd motiveringar, som jag under hand har hört framföras och som ha skapat en oluststämning gentemot barnmorskorna, men jag tror — jag skulle också kunna bevisa det, men jag vill inte upptaga tiden därmed nu — att dessa sakna grund.

När sedan herr Karlsson talade om demagogi, då en person talar för att våra barnmorskor skola få en ordentlig utbildning, får jag lov att säga, att jag i så fall totalt missuppfattat innebörden i

begreppet demagogi. Jag tror jag kan adressera tillbaka försändelsen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: När motionären, fröken Andersson, står här och säger, att om vi inte hade anordnat så många styrelser och nämnder på andra områden, så hade pengarna räckt till för denna lokalfrågas lösande, vill jag bara fråga: Är icke detta demagogi, vet jag i min tur inte vad det är?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande skärgårdstrafiken jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 261, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 8 maj 1948, dels hemställt att riksdagen måtte avgiva yttrande över ett propositionen bifogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 25 oktober 1940 (nr 910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., dels berett riksdagen tillfälle att yttra sig i anledning av vad departementschefen i övrigt anfört beträffande skärgårdstrafikens ordnande, dels ock föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1948/49 under sjätte huvudtiteln till Understöd åt skärgårdsredier anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Propositionen hade i vad avsåg förslaget till förordning om ändrad lydelse av

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. remitterats till behandling av lagutskottet och i övrigt till statsutskottet.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Osvald* och herr *Osvald* (I: 417) och den andra inom andra kammaren av herrar *Utbult* och *Svensson* i Ljungskile (II: 585), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 261 måtte för statliga farledsarbeten för budgetåret 1948/49 bevilja ett förslagsanslag om 120 000 kronor samt i övrigt beakta de synpunkter, som framförts i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thun* m. fl. (I: 418) och den andra inom andra kammaren av herr *Thorell* m. fl. (II: 586);

dels en inom första kammaren av herr *Lundqvist* väckt motion (I: 423);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ernst Hjalmar Nilsson* och *Edin* (I: 424) och den andra inom andra kammaren av herrar *Kärlander* och *Andersson* i Alfredshem (II: 590);

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Lager* väckt motion (II: 589).

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 417 och II: 585, i vad de icke avsåge anvisande av anslag, I: 423 samt I: 424 och II: 590 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført beträffande skärgårdstrafikens ordnande;

b) till Understöd åt skärgårdsrederier för budgetåret 1948/49 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

II. att motionerna I: 417 och II: 585, i vad de avsåge anvisande av anslag till

statliga farledsarbeten, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 418 och II: 586 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionen II: 589 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! I avslutning till den motion jag tillåtit mig väcka i denna fråga skulle jag gärna vilja framhålla några synpunkter.

Jag känner inte av egen erfarenhet till hur kommunikationsförhållandena äro ordnade inom skärgårdarna i allmänhet i vårt land. Endast vad gäller Stockholms skärgård tror jag mig ha en så pass ingående kännedom om förhållandena där, att jag vågar ha en egen uppfattning och även ge uttryck åt den.

Tyvärr måste det då enligt min mening sägas, att den utveckling, som sjökommunikationerna i denna skärgård undergått, ter sig ganska beklämmande. Detta gäller i fråga om såväl sommartrafiken som vintertrafiken. Det vore förvisso frestande, herr talman, att gå in på orsakerna till denna såvitt jag förstår olyckliga utveckling. Jag skall emellertid inte mera ingående fördjupa mig i det spörsmålet.

Med den till större delen mycket ålderstigna båtmateriel, som alltjämt användes av det stora dominerande rederiet inom Stockholms skärgård, och med den starkt uttunnade och försämrade turlista, som där tillämpas, samtidigt som biljettpriserna på ett mindre vanligt sätt ha drivits i höjden under de senaste åren, är det knappast ägnat att förvåna, om resandefrafiken med bolagets båtar sjunker för varje säsong. Sommargästerna tvingas faktiskt att tillgripa andra möjligheter att ta sig till eller från sina sommarnöjen, eller också tvingas de, i varje fall de som ha regelbunden sysselsättning i Stockholm, att personligen tillbringa endast de få semesterdagarna därute på sitt sommarställe, under det att de under sommaren i övrigt nödgas stanna kvar i staden, medan familjen bor ute på sommarstället i skärgården.

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

Den i mina ögon alltså olyckliga politik, som har förts från det ledande bolagets sida, har ju också direkt gett upphov till konkurrerande företag, vilka nu med mycket snabbgående, högmoderna »sjöbussar» dra till sig en betydande del av den sommargästtrafik, som det äldre rederiet tidigare har haft. Jag har personligen mycket svårt att tro att den politik, som här har förts och alltjämt föres av det ledande rederiet, är riktig ens ur företagets egen synpunkt. Därmed må nu vara som helst, men med den politik, som alltså har förts och alltjämt föres, är det säkert omöjligt att längre få upp trafikinkomsterna under högsommaren i sådan grad att det kan bli ekonomiskt möjligt att under andra tider av året upprätthålla dessa förbindelser på ett sätt som kan anses tillfredsställande för den bofasta öbefolkningen. Det är ur alla synpunkter beklagligt att utvecklingen har gått därhän.

Särskilt ödesdiger har utvecklingen blivit för den bofasta befolkningen där ute på öarna, fiskarebefolkningen lika väl som den övriga befolkningen, främst under vintermånaderna.

Att det allmänna här måste gripa in synes mig uppenbart, och jag hälsar därför med tillfredsställelse och tacksamhet, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har genom denna proposition fört frågan inför riksdagen. Önskvärt hade givetvis såvitt jag förstår varit, om propositionen dels hade innehållit mera klart preciserade förslag till bestående förbättringar, dels också i vissa viktiga avseenden gått åtskilligt längre än som nu skett.

Att man måste gå längre än vad i propositionen föreslagits bland annat i fråga om vägar, broar och färjeleder torde nog få anses ofrånkomligt, om man nu verkligen vill ge denna öbefolkning en så effektiv förbättring av förbindelserna med fastlandet, som denna befolkning med fog såvitt jag förstår har rätt att begära.

Vad sedan angår den ny- och samordning av kommunikationerna till sjöss och till lands, som herr statsrådet räknar med, tror jag att åstadkommandet av en

sådan tyvärr kommer att ta ganska lång tid i anspråk, och så alldeles säkert anser jag det inte heller vara, att den vägen *ensam* är tillräcklig för att åstadkomma en för olika delar av det stora skärgårdsområdet tillfredsställande lösning av kommunikationsfrågorna. Jag skulle vilja understryka — jag beklagar att inte kommunikationsministern är närvarande — hur viktigt det i mina ögon är för att inte frågorna skola i onödan förhalas, att kommunikationsministern även i fortsättningen ägnar dessa trafikproblem sin personliga, oavslätliga uppmärksamhet.

Redan uppordnandet på ett hyggligt sätt av den kommande vinterns skärgårdskommunikationer kräver, såvitt jag förstår, statsmakternas snara initiativ och deras fortlöpande ledning. De 300 000 kronor, som jag utgår ifrån att riksdagen i dag kommer att anvisa i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, räcka enbart säkerligen inte till att ge öbefolkningen någorlunda tillfredsställande vinterkommunikationer. Här måste ytterligare medel till, närmast väl anslag från Stockholms stad och Stockholms läns landsting. Jag skulle vilja uttala en vädjan till kommunikationsministern att här ingripa i tid och att söka få till stånd förhandlingar, vari då även den bofasta öbefolkningen bör vara engagerad.

Även när det gäller framtidsprogrammet i stort tror jag att det skulle vara mycket värdefullt, om herr statsrådet ville ta initiativet till en omedelbar överarbetning av det föreliggande kommittéförslaget, med beaktande av de olika synpunkter och förslag som framkommit i remissyttrandena. Angeläget är givetvis att även i detta arbete den bofasta skärgårdsbefolkningen får deltaga med egna representanter, som fullödigt kunna föra den fasta befolkningens talan. Jag behöver väl inte säga, att det också är utomordentligt viktigt, att länsstyrelsen här får tillfälle att säga sitt tungt vägande ord. Om det finns god vilja hos det nya utredningsorganet, bör det vara möjligt att få den omnämnda överarbetningen slutförd så tidigt att eventuella ytterligare förslag kunna framläggas redan till vår riksdagen 1949.

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

Till slut, herr talman, endast några ord i en detaljfråga — den gäller passbåtsförbindelserna. Jag ber att få uttala min glädje över att statsutskottet, även om utskottet inte velat helt ansluta sig till min principiella uppfattning i denna fråga, dock inte har tvekat att direkt förorda ett förfaringsätt från det allmännas sida, som i sak, åtminstone bra nära, torde komma att ge öbefolkningen vad som skulle ha skett om min principiella uppfattning hade godtagits. Jag är som sagt tacksam för detta värdefulla uttalande från statsutskottets sida och hoppas nu endast att det också skall komma att få den verkan, som avsetts.

Med dessa ord, herr talman, och med en varm vädjan och förhoppning att kommunikationsministern välvilligt tar upp de synpunkter och förslag, som jag här liksom i min motion har tillåtit mig att framlägga, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr THUN: Herr talman! I fråga om skärgårdstrafikens ordnande måste jag tyvärr tillkännagiva min besvikelse över statsutskottets negativa beslut i denna för skärgårdsbefolkningen så vitala fråga. Jag erinrar om att skärgårdstrafiken varit föremål för två stora utredningar, som resulterat i ett konstaterande av att skärgården är i högsta grad eftersatt när det gäller trafikförhållandena. Likaså ha tidningspressen och stundom även radion ofta givit uttryck för den allmänna opinionens inställning till dessa frågor och därvid anropat statsmakterna om hjälp för trafikfrågornas lösning. Vi ha sålunda då och då fått ganska härresande skildringar till livs om hur bristfälligt skärgårdsbefolkningen har det ordnat vid sjuktransporter, hur besvärligt det är för barnfamiljer med barnens skolgång och i övrigt hur eftersatt denna befolkning är när det gäller att tillgodogöra sig de sociala förmåner, som riksdagen beslutat. Men man har även ur andra synpunkter diskuterat frågan om nödvändigheten av att bryta skärgårdens isolering.

Sedan semestern blivit reglerad genom

lagstiftning har frågan om lämpliga fritidsområden kommit i förgrunden. Redan nu vistas stockholmare i hundratusental under sommarmånaderna i skärgården, och antalet kommer att avsevärt ökas sedan lämpliga fritidsreservat anskaffats. För att tätortsbefolkningen skall i större utsträckning kunna komma i åtnjutande av förmånen att tillbringa sin semester i skärgården måste emellertid kommunikationsfrågan lösas på ett snabbare sätt än 1945 års skärgårdsutredning tänkt sig. Alla känna vi till öbefolkningens besvärligheter, när det gäller att snabbt kunna få fram sina produkter till avsättningsorten, som är Stockholm. Jag vill inom parentes framhålla, att när man i utredningen gjort gällande att Ljusterö skulle ha Vaxholm till avsättningsområde, där ljusteröborna således skulle sälja sina produkter och göra sina uppköp, kan ingenting vara felaktigare, eftersom Ljusterö som bekant har Stockholm som sin avsättningsort.

Denna skärgårdsbefolkning, som i många år hoppats på att statsmakterna äntligen skulle taga steget fullt ut till ett positivt handlande, har i 1945 års utredning ånyo mött besvikelse. Efter många välvilliga uttalanden samt en del positiva förslag finner man nämligen när det gäller det väsentliga, broar och färjor, att kommittén ryggat.

Statsutskottet har i sin motivering visat stor förståelse för skärgårdens nödläge. Man frågar sig då, varför utskottet icke velat taga steget fullt ut i enlighet med motionärernas förslag. Såvitt vi kunna se borde ett bifall till vår motion icke behöva förrycka trafikfrågornas ordnande i landets övriga skärgårdsområden. Sålunda säger statsutskottet på s. 4 i likhet med departementschefen, att »kommunikationsförhållandena i skärgårdarna lämna mycket övrigt att önska», bland annat emedan »trafikföretagarna icke förmått anpassa sig efter utvecklingens krav», samt att särskilda åtgärder borde vidtagas. Till denna anpassning hör otvivelaktigt insättande av passbåtar eller färjor i anknytning till busslinjerna. Trafikföretagarna hava endast

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

undantagsvis insatt de behövliga passbåtarna.

Vidare behandlar utskottet på s. 5, andra stycket, frågan om vintervägförbindelserna och lokalisbrytning. Det hade varit önskvärt att utskottet uppmärksammat, hurusom den lokala isbrytningens problem i vad det vidkommer de större öarna antagligen löstes av sig självt med införande av färjförbindelser. Sakkunniga anse detta vara fallet i fråga om den av dem föreslagna färjleden till Yxlan—Blidö. Detsamma borde de sakkunniga hava ansett även i fråga om andra färjor. I varje fall bör man kunna räkna med att färjan kan upprätthålla vinterförbindelserna utom under exceptionellt hårda isförhållanden. Detta är en mycket viktig omständighet, som starkt talar för insättande av färjlinjer.

Utskottet har i många punkter ställt sig välvilligt till motionen, och det är naturligtvis mycket glädjande, att man kan utläsa detta av utskottets förslag. Men vi ha som sagt velat framhålla att det hade bort vara än mera positivt än det verkliga är.

Jag ber att få framhålla Stockholms läns landstings stora intresse för att dessa trafikfrågor lösas på ett för skärgårdsbefolkningen nöjaktigt sätt. Dels är det ju så, att det för det allmänna ställer sig avsevärt mycket dyrare med ordnandet av sjukvården här ute i skärgården och på kobbarna, och dels — vilket är det väsentliga — måste man ta hänsyn till de stora besvärligheter, som öbefolkningen har, då det gäller att komma i kontakt med sjukhusen. Det är speciellt stora besvärligheter och kostnader för befolkningen därstädes att få komma i åtnjutande av den socialvård, som statsmakterna nu i ganska rikligt mått låter svenska folket få del av. Vi kunna t. ex. också erinra om medicinalstyrelsens inläga till 1945 års skärgårdsutredning, där man mycket sakligt och ingående framhåller denna frågas stora betydelse för skärgårdsbefolkningen.

Jag vill även framhålla, att länsstyrelsen i Stockholms län har förslag utarbetade i fråga om färjor, broar och vägar. Därigenom har man så att säga gjort det

klart med alla förberedelser i tanke på att få tillstånd att begynna arbetet.

I utredningen har också anförts betydelsen av att man måhända så småningom måste överföra dessa trafikföretag i samhällets ägo. Man har sålunda talat om att Stockholms stad och Stockholms läns landsting, eventuellt staten, skulle komma att så att säga ingå i ett gemensamhetsbruk för att kunna ordna denna skärgårdstrafik. Samtidigt som man kanske måste medgiva att det är den enda och riktiga lösningen på detta stora problem, måste man fråga sig, om det kan vara rätt att det allmänna, sedan ett annat företag på grund av andra omständigheter inte längre är bärkraftigt, skall övertaga det gamla företags tonnage, vilket, som herr Lundqvist mycket riktigt påpekat, är ganska bristfälligt. Såvitt jag kan se är det otänkbart att man skall kunna gå in för en sådan lösning på annat sätt än genom att det allmänna får ta hand om även övrig förortstrafik, alltså busstrafik och spårburen trafik, för att på det viset tillgodogöra sig det överskott, som dessa trafiklinjer lämna, och därmed täcka förluster och kostnader vid upprätthållandet av i synnerhet vintertrafiken.

Samtidigt som jag, herr talman, uttalar min tacksamhet över att utskottet har ställt sig synnerligen välvilligt till frågan, ber jag dock att få yrka bifall till vår motion nr 418.

Herr HOLLERTZ: Herr talman! I anledning av denna kungl. proposition och utskottets utlåtande ber jag att få säga några ord om den s. k. passbåtstrafiken.

Departementschefen har i propositionen berört skärgårdsområdena kring Stockholm och Karlskrona samt i Göteborgs och Bohus län och i Västernorrlands län, men däremot icke skärgården i Östergötlands län. Skärgårdsutredningen har i sitt betänkande förordat en passbåtlinje i Östergötlands skärgård, och jag vill till departementschefen framföra en begäran om att han snarast upptar även denna fråga till behandling.

Östergötland har en rätt omfattande

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

skärgård med en mängd öar, vilka ha en fast befolkning som bedriver fiske såsom huvudsaklig näring men därjämte även jordbruk i mindre skala. En stor avfolkning av dessa öar har pågått, i synnerhet under de senaste årtiondena, och bättre kommunikationer skulle säkerligen motverka denna avfolkning. Men för att en ändring skall komma till stånd, bör hjälpen lämnas snarast.

Skärgårdsbefolkningen anser nog sina kommunikationer eftersatta i jämförelse med fastlandets kommunikationsnät. Detta torde vara alldeles riktig. Jag delar denna deras uppfattning.

Departementschefen ställer sig mycket tveksam till subventionering av skärgårdstrafiken, men jag anser att en subventionering i vissa fall blir ofrånkomlig. Statsbidrag till underhållet av allmänna vägar lämnas ju i stor utsträckning, och en subventionering av skärgårdstrafiken skulle med samma rätt kunna påfordras.

Jag har intet yrkande, herr talman, utan har endast velat påminna herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet om Östergötlands skärgård och uttrycker förhoppningen, att den ej skall bli bortglömd.

Herr JOHANSSON, JOHAN BERNHARD: Herr talman! Med anledning av herr Thuns yttrande nyss och det yrkande, som han framställde, ber jag bara att i korthet få påpeka att de kommunikationsfrågor, som föreligga i skärgårdarna, såsom utskottet säger delvis äro av komplicerad natur.

När herr Thun frågade, varför motionen har avstyrkts, vill jag säga att utskottet dock har tagit upp något av motionens innehåll och lämnat svar i positiv riktning, men att det inte har varit möjligt för utskottet att i detta sammanhang gå in på invecklade spörsmål av rent lokal natur. Detta utlåtande avser ju kommunikationsväsendets ordnande i skärgårdarna runt hela riket i stort, och de lokala spörsmål herr Thun berört få bli föremål för närmare övervägande i samband med utformningen

av de detaljförslag, som bli en följd av statsmakternas principiella ställningstagande.

Alla äro vi ense om att såväl länsstyrelser och landsting som enskilda kommuner ha intressen att bevaka i detta sammanhang. De rent lokala önskemålen i olika avseenden böra alltså framföras till dem, som ha att uppgöra planerna för dessa arbeten.

Statsutskottets utlåtande i denna fråga är ju positivt hållet. Vi erkänna alla den oerhörda betydelse ett bättre ordnande av skärgårdstrafiken har för alla de människor, som äro beroende av densamma. Det bestrides inte från något håll, att skärgårdarna i detta hänseende blivit eftersatta och att i många fall rena missförhållanden råda. Det är bara att hoppas att arbetet, när man nu verkligen skall ta itu med dessa spörsmål, måtte bedrivas i rask takt och att förslag i olika avseenden snarast framkomma.

Statsutskottet har ju tillstyrkt propositionens förslag om ett vägprogram för 5,5 miljoner kronor, som skall inarbetas i flerårsplanerna. Allmänna vägar i skärgårdarna skola därvid utföras i förtur, och detta vägprogram blir på det sättet av stor betydelse för skärgårdstrafiken.

Vad beträffar passbåtstrafikens förhållande till färjtrafiken resonerar åtminstone jag på det sättet, att om passbåtstrafiken ökar i omfattning får man gå till väga på samma sätt som då det gäller vägväsendet på landet. Då trafiken på en enskild väg ökar i omfattning kan man inlämna ansökan om att den förklaras för allmän väg och att underhållet skall övertagas av det allmänna, och jag föreställer mig att man här får gå till väga på precis samma sätt. När passbåtstrafiken ökar i omfattning och förbindelsen visar sig vara allt mer och mer behörlig och ofrånkomlig, får man i vederbörlig ordning ansöka om färjförbindelse, som då bör ordnas på det allmännas bekostnad. Det är en successiv utveckling som utskottet gärna vill ge sitt stöd.

Det är en hel del andra spörsmål som

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

beröras i detta utlåtande liksom i propositionen, men det tjänar inte mycket till att i dagens diskussion alltför mycket uppehålla sig vid dem, eftersom detta inte är sista ordet utan mera upptakten till en ordentlig planläggning och upprustning på området. Jag vill liksom herr Thun starkt understryka önskvärdheten av att denna upprustning och dessa förberedelser ske i positiv anda och så snart som möjligt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr FRANZON: Herr talman! Då en fråga som denna, som så länge har väntat på sin lösning, till slut kommer på riksdagens bord, är det ganska självklart att en del önskemål uttalas i anslutning till det framlagda förslaget.

Nu har ju statsutskottet avstyrkt en motion, som jag tillsammans med herr Thun m. fl. har väckt. Vi hemställa i denna motion om omedelbar utredning rörande skärgårdstrafikens ordnande i Stockholms län enligt riktlinjer, som vi ha anvisat i motionen. Utskottet är inte berett att ingå på prövning av motionen därför att den, som utskottet säger, gäller ett avgränsat område. Nu är ju Stockholms skärgård mycket stor, och man kan därför kanske inte direkt säga att motionen gäller ett begränsat område, utan snarare ett av de större skärgårdsområdena i detta land.

Efter statsutskottets ställningstagande är det inte så mycket att göra. Jag håller med statsutskottets ärade ordförande om att statsutskottets utlåtande i många stycken är synnerligen positivt och starkt understryker vad departementschefen har yttrat. Särskilt glad är jag över att statsutskottet har framhållet behovet av subventionering av skärgårdstrafiken under en viss övergångstid. Departementschefen har ställt sig mycket tveksam, huruvida subventionering i någon nämnvärd omfattning borde förekomma under övergångstiden.

Därmed är jag, herr talman, inne på den fråga som jag egentligen begärde ordet för att yttra mig om, nämligen

ordnandet av vintertrafiken i skärgården. Det är ju beträffande vintertrafiken de flesta klagomålen ha höjts, och jag anser att man nu bör koncentrera sig på det just för dagen viktigaste, eftersom det kanske inte finns så mycket mer att vinna i denna fråga. När det gäller sommartrafiken förhåller det sig något annorlunda. Denna trafik bär sig i allmänhet för rederiföretagen, och man har kanske inte så mycket att anmärka på antalet turer om somrarna. Men vintertrafiken bär sig inte för rederierna, och därför ha vi i Stockholms läns landsting i många år fått dragas med svårigheter i detta hänseende. Jag tror mig veta att inget annat landsting gett så stora anslag till skärgårdstrafikens uppehållande under vintrarna som Stockholms läns landsting. Skall denna vintertrafik i fortsättningen kunna uppehållas och betydligt utvecklas, är det nödvändigt att statsmakterna gripa in och inte äro tveksamma om huruvida anslag skola beviljas eller inte. Jag hoppas att förslaget om koncessionsförfarandet, som har tillstyrkts av andra lagutskottet, också skall medföra en bättring.

Huvudsaken är, att de nu framlagda förslagen omedelbart sättas i praktisk tillämpning. Det skulle naturligtvis vara önskvärt att riksdagen kunde bifalla motion nr 418, ty genom ett sådant beslut skulle riksdagen understryka att man inte kan vänta med genomförandet av de nu ifrågasatta positiva åtgärderna, som man måste fatta såsom ett program på lång sikt. Genom ett bifall till motion nr 418 skulle man kanske kunna förvänta, att en ny utredning föreligger vid 1949 års riksdag. Det är sant att den endast skulle beröra Stockholms läns skärgård, men ett beslut i enlighet med vad vi ha skisserat i vår motion skulle också bli riktgivande för trafikpolitiken i landets övriga skärgårdsområden.

Liksom herr Lundqvist föredrar jag att man prövar lösningen med färjleder och därtill anslutna vägar, innan man går in för ytterligare utökning av passbåtstrafiken. Genom en sådan lösning

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

kan man uppehålla vintertrafiken betydligt bättre än med passbåtar, och man får mera reguljära förbindelser i direkt anslutning till busstrafiken m. m.

Jag vill än en gång understryka, herr talman, att man inte bör vara tveksam om att bevilja anslag för vintertrafikens upprätthållande, även om kostnaderna komma att bli ganska betydande. Det är mycket möjligt att det nu tillstyrkta anslaget på 300 000 kronor om några år kommer att te sig som en droppe i havet, men man får nu söka ordna trafiken på bästa sätt och under de kommande åren ta ställning till vad som i fortsättningen behöver göras.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till herr Thuns yrkande om bifall till motion nr 418.

Herr LODENIUS: Herr talman! Samtidigt som kommunikationerna på fastlandet i och med automobiltrafikens utveckling i allmänhet väsentligt förbättrats måste man tyvärr konstatera, såsom 1945 års skärgårdsutredning och även föredragande departementschefen och utskottet gjort, att kommunikationsförhållandena för skärgårdens vidkommande väsentligt försämrats.

Orsakerna till denna försämring äro flera, men den kanske viktigaste är väl att de ekonomiska förutsättningarna för ångbåtstrafik i skärgården avsevärt försvagats, sedan omnibus- och lastbilstrafiken tillkommit på fastlandet. All person- och godsbefordran till och från fastlandet intill skärgården skedde tidigare på skärgårdsbåtarna, men numera ha bilarna övertagit praktiskt taget all denna trafik, vilket gjort att ångbåtstrafiken blivit betydligt mindre bärkraftig. Jag behöver bara ta ett exempel från min egen hemkommun för att belysa detta förhållande. Tidigare hade vi praktiskt taget inga andra kommunikationer än just med ångbåtarna, som då gingo större delen av året, möjligen med något kort uppehåll under stränga vintrar. Tillströmningen av passagerare och fraktgods var i regel mycket god, även om den självfallet var mindre un-

der vintertiden. Därför gingo också ångbåtarna reguljära turer mycket tätt, på vintern aldrig mindre än varannan dag och på sommaren givetvis dagligen. Så småningom har emellertid tillströmningen av passagerare och gods från fastlandet helt och hållet upphört, och det har väl därför av ekonomiska skäl inte varit möjligt för rederiföretagen att upprätthålla ångbåtstrafiken i samma utsträckning som tidigare. Resultatet har för skärgårdsbornas del blivit ytterst dåliga förbindelser under stora delar av året, särskilt under vintermånaderna, och det säger sig självt att detta är till stor nackdel för skärgårdsbefolkningen.

När jag här talar om skärgården, herr talman, tänker jag närmast på Stockholms läns skärgård, därför att det är den jag känner till, ehuru väl jag förmodar att förhållandena inom övriga skärgårdsområden äro jämförbara.

Även skärgårdslandsvägarna ha i hög grad blivit eftersatta, och det är därför jag för min del trots allt vill hälsa med tillfredsställelse, att 1945 års skärgårdsutrednings förslag till ordnande av skärgårdstrafiken så snabbt har lett till ett principuttalande av kommunikationsministern genom den nu föreliggande propositionen. Jag noterar också med stor tillfredsställelse, att statsutskottet i sitt utlåtande har ställt sig mycket välvilligt till önskemålen om förbättring av skärgårdstrafiken. Det är kanske att beklaga, att utskottet inte har velat gå längre, vilket givetvis hade varit önskvärt. Men jag tror i alla fall att man bör vara tacksam för att det ändå blir något praktiskt resultat av denna sista utredning — jag förmodar nämligen, att utskottets utlåtande kommer att godtagas av riksdagen — vilket som bekant inte blev fallet med 1938 års utredning.

Men detta får väl anses bara vara början. Så vitt jag förstår måste på dagens principbeslut följa en fortsättning. Om de bättre förhållanden inom en snar framtid skola kunna åstadkommas, som man nu avser att få till stånd, tror jag det är viktigt att ytterligare utredningar

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

ske såväl när det gäller båtförbindelserna som i fråga om vägar, broar och färjor. Trots att jag inte kan se, att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet är närvarande här i kammaren, skulle jag vilja framställa en enträgen vädjan till honom att ofördröjligen vidtaga de åtgärder för ordnande av skärgårdskommunikationerna, som så vitt jag förstår måste bli en logisk följd, om riksdagen nu fattar beslut i enlighet med utskottets förslag.

Här har ju redan sagts åtskilligt i denna fråga, och jag skall därför, herr talman, avstå från att gå in på en hel del detaljproblem, som det kanske ur vissa synpunkter skulle varit av intresse att beröra. Men det är några saker som jag ändå skulle vilja uppehålla mig vid.

När det gäller vägarna är det ju tacknämligt, att ett belopp på 5,5 miljoner kronor nu ställes till förfogande för anläggning i förtur av allmänna vägar i skärgårdarna. Dessa vägar skola alltså komma till utförande utan att behöva inordnas i flerårsplanerna. Skärgårdsutredningen har emellertid lika väl som föredragande departementschefen räknat med att större delen av skärgårdarnas vägbehov skall tillgodoses inom ramen för flerårsplanerna och alltså efter prövning i vanlig ordning.

Väg- och broförbindelsen Singö—Grisslehamn har av länsstyrelsen i Stockholms län satts i första angelägenhetsgraden, men den har ändå inte av skärgårdsutredningen medtagits bland de vägar, som avses erhålla förtursrätt inom ramen för 5,5-miljonersanslaget. Detta beror efter vad utredningen framhåller dels på den höga anläggningskostnaden — jag vill minnas att det rör sig om 1,3 miljoner kronor — och dels på att man har räknat med att detta vägföretag snart skall komma att upptagas i flerårsplanen. Jag vill ändå i detta sammanhang påpeka, att Singöborna naturligtvis äro missmodiga på grund av detta dröjsmål. De ha väntat i många år på sin väg, och de klaga över att frågan inte heller denna gång blivit löst. Under vintertiden, då isen varken bär eller brister, äro

förhållandena där uppe synnerligen besvärliga.

Även om inte hela vägen skulle kunna utföras i ett sammanhang, tror jag att mycket skulle vara vunnet — och det anse Singöborna själva — om vissa etapper av vägen kunde komma till utförande. Under vintern 1947 igångsattes vissa arbeten på denna väg, men om jag inte är fel underrättad ha några arbeten under innevarande år inte kommit till stånd, ett förhållande som lär skola sammanhånga med att vägen ännu inte blivit intagen i flerårsplanen. Men skulle man redan nu kunna få ett mindre anslag för att färdigställa vissa delar av vägen, så skulle det i betydande omfattning underlätta trafiken.

Jag vill framhålla att det under vintertiden, kanske framför allt i skärgården, finns en arbetskraft som egentligen inte är sysselsatt men som på grund av bundenheten vid hemorten inte vill åtaga sig arbete på annat håll. Man skulle kanske kunna tala om en dold arbetskraft, som finns på ett flertal öar i skärgården och som mycket väl skulle kunna utnyttjas för dessa vägarbeten, om man kunde tillämpa ett något smidigare förfarande. I enstaka fall har det skett, men det brukar ta så lång tid för myndigheterna att ordna en sådan här sak, att vintern till större delen hinner gå, innan arbetet kan komma i gång. Jag vill i detta sammanhang understryka att man skulle önska ett annat tillvägagångssätt från myndigheternas sida, så att denna dolda arbetskraft bättre skulle kunna tillvaratagas och samtidigt arbeten till nytta för kommunikationerna kunde bli utförda.

Herr Franzon och även andra talare ha redan berört vintertrafiken. Jag måste instämma i vad herr Franzon därvidlag sade. Vintertrafiken är väl för närvarande det största problemet för skärgårdsbornas del, även om det naturligtvis är önskvärt att också få sommartrafiken bättre ordnad, så att den kan gå litet snabbare. Under sommaren tar man sig alltid fram, men då vintern kommer och man inte har några som helst förbindelser med yttervärlden är det sär-

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

skilt besvärligt. Jag hälsar givetvis med tacksamhet, att ett anslag nu begäres för att, om också bara tillfälligt, subventionera vintertrafiken, men jag måste säga, herr talman, att jag är av en helt annan mening än departementschefen då han uttalar, att i princip någon skyldighet för staten att subventionera vintertrafiken ej kan anses föreligga och att subventioneringen bör avvecklas så snart som möjligt. Ja, huruvida den kan avvecklas får ju bli en senare fråga, men så länge inte några ändrade förhållanden inträtt, kan jag inte se, att det finns någon möjlighet att upprätthålla skärgårdstrafiken, speciellt under vintertiden, i något så när tillfredsställande omfattning på annat sätt än att staten bidrar. Hur det kan gå med det tilltänkta kommunala bolaget — i vilket då Stockholms läns landsting och Stockholms stad skulle vara delägare — får den kommande överläggningen och utredningen rörande den saken utvisa. Men för min del vill jag redan nu säga, att jag tror att det blir ganska svårt att ordna saken, om inte staten bidrar. Det är ju dock så — det framhåller Stockholms stadsfullmäktige i sitt i propositionen refererade yttrande — att vad Stockholms stad mest har intresse av är sommartrafiken, men den bär sig i regel själv. Vintertrafiken torde staden inte intressera sig så mycket för, och det torde inte heller gå att Stockholms läns landsting ensamt eller ens i alltför stor utsträckning bekostar vintertrafiken. Jag kan inte förstå annat än att staten måste träda in där. Av invånarna i Stockholms län är det endast en mindre del som bor i skärgården. Även om landstinget kan ha en viss skyldighet att hjälpa dem, kan det ju inte vara så glädjande för de övriga skattebetalarna att offra alltför mycket härpå. Det förefaller mig som sagt, att staten är den enda som här kan ta något verkligt krafttag. Jag har mycket svårt att förstå, herr talman, att det skall i princip råda någon egentlig skillnad mellan ett sådant bidrag och statens bidrag till andra kommunikationer, exempelvis ödebygdsvägar.

Jag har här tidigare vid ett annat till-

fälle — i samband med en interpellation, som jag framställde, jag tror det var år 1945 — påpekat, att man från isolerade trakter bör ha möjligheter att komma fram till mera bebyggda trakter. När det gäller den isolerade skärgårdsvägen, även om den måste gå över vattnen, kan jag i princip inte se några skäl till att staten inte skall bidra, så att de isolerade orterna kunna få möjlighet till en förbindelse. Jag tror som sagt, att man kanske bör ta under förnyat övervägande, om inte staten ändå måste på det ena eller andra sättet medverka och bidra.

Jag skall inte gå in på ytterligare detaljer, herr talman. Jag vill bara till sist understryka, vad jag sagt tidigare, att det är viktigt, att fortsättning följer och att åtgärder vidtas, så att det blir resultat av vad som här nu föreslås. Jag hoppas även, att det undan för undan skall bli möjligt att utvidga programmet också när det gäller färjleder och broar, ty därigenom kan man minska behovet av ångbåtstrafiken.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag kanske pliktskyldigast borde be om ursäkt för att vi äro så många från Stockholms län som tala i denna sak. Men att saken är viktig framgår väl därav, att man från nästan alla partier här vittnar om nödvändigheten av satsning. Herr Lundqvist från högern började, och sedan kommo socialdemokraterna. Bondeförbundet har följt efter, och jag tror, att även de övriga partierna äro villiga att understödja kravet.

Saken är naturligtvis besvärlig, och jag själv måste finna det beklagligt, att man inte hunnit längre, eftersom jag redan år 1937 hade tillfälle att tillsätta en kommitté, som skulle utreda detta problem. Kommittén framlade ett förslag, som sedan gick igenom remissinstanserna. Sedermera har en ny kommitté tillsatts och ett nytt förslag utarbetats. Även det har varit på remiss, och så är man fortfarande kvar i ett läge, som mycket påminner om läget år 1937, med undantag av att frågan om

Ang. vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

vägarna synes vara uppklarad i så måtto, att vägarna ingå i en plan, som sedermera skall utföras, och finansieras på det sätt som vägarna i allmänhet finansieras.

En förmån har ju tillkommit, i det att riksdagen vid behandlingen av den nya väglagen efter utskottets rekommendation beslutade, att anslutningar i form av bryggor o. d. skulle få betraktas såsom del av en väg. Det var en fördel för dem som måste begagna dessa bryggor för att komma till eller från ön.

När jag begärde ordet var det också för att understödja vad herr Lodenius här har fört på tal. Jag skall för övrigt inte ingå på någon polemik här, utan vi få nu ta föreliggande förslag sådant det är. Men när kommunikationsministern, som måste vara och är mån om att kunna ordna upp denna sak, är närvarande här, skulle jag vilja vädja till honom, att han försöker få den ordningen införd, att man åtminstone utnyttjar den arbetskraft som finns på öarna i stället för att, såsom det hittills har skett åtskilliga gånger, man har förhindrat öbefolkningen att förbättra sitt eget vägväsende. Jag skall inte nu ingå på båttrafiken, utan det är en specialfråga, som jag vill rekommendera, att man särskilt beaktar.

Det har visat sig, att såväl vägförvaltningen som sådana enskilda som bygga och bo ute på öarna ha strävat efter att förbättra vägnätet, och de skulle ha kunnat anlägga vissa mindre vägar, om de fått visst bidrag härtill. Man har som vanligt gått till arbetsmarknadsstyrelsen — som det numera heter — för att få tillstånd att utföra arbetet. Då har det blivit en diskussion huruvida de arbetare, som skulle hjälpa till, kunde betraktas som lediga, så att de skulle kunna utföra det här arbetet utan den vanliga kontrollen. Man har frågat om de inte kunna flyttas över till arbetsmarknaden på fastlandet? I arbetsmarknadsstyrelsen kan man tänka vad man vill om den saken, men det är många dagsverken som gå förlorade på öarna genom dessa tillfälliga uppehåll, under vilka dagar man skulle kunna gö-

ra nytta för öns egen befolkning, nämligen för att bygga dessa små vägar inom öarna. Landstinget, som har sina stora uppgifter att tillgodose på öarna, i synnerhet inom socialvården, skulle få mycket lättare att organisera det hela, om man finge ett vägnät också på dessa öar — inte stora, präktiga vägar, sådana behövas inte, men i alla fall lämpliga vägar.

Vidare skulle jag vilja rekommendera kommunikationsministern att ta en verkligt allvarlig överläggning med dem som syssla med den här saken, så att de släppa efter på formaliteterna och i stället försöka att organisera eller leda arbetskraften och sätta den i arbete för att förbättra vägväsendet åt öborna själva. Det skulle vara en utomordentligt god gärning till stor nytta för öbefolkningen. Jag har själv sysslat med denna fråga och varit i förbindelse med både vägförvaltningen och arbetsmarknadsstyrelsen. Ibland verkar det, som om det inte skulle läggas några hinder i vägen. Men så, ett tu tre, kommer man likväl från öarna och säger, att det inte blev något av, eftersom man inte fick arbetstillstånd. Jag menar: Upphör med hindren för tillståndsgivningen, när det gäller här angivna arbeten ute på öarna, och hjälp i stället öborna och ge dem den slant i bidrag, som de anse sig vara berättigade att få!

Det var detta, herr talman, som jag ville begagna tillfället att framföra i denna debatt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls till en början vad utskottet i punkterna I och II hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan

Ang. kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thun* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 202 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten IV hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnskatt på grund av 1948 års taxering.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa justerare av mått och vikt m. fl.; samt

nr 49, i anledning av väckta motioner om reglering av pensionsförhållandena för konstitutionsutskottets sekreterare S. V. Holm.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock väckt motion angående vissa ändringar i prisregleringslagen;

nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande skärgårdstrafiken, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; samt

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd, dels ock en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-

Ang. kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

ordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 8 maj 1948 dagtecknad proposition, nr 263, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

Härigenom förordnas, att förordningen den 15 december 1944 om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor, vilken gäller till och med den 30 juni 1948, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1949.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att kristillägg å daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa skulle utgå med 75 öre per dag, dock att det sammanlagda beloppet av daghjälp och kristillägg icke finge överstiga 7 kronor om dagen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma väckt motion, nr 416 inom första kammaren av herr *Norling*.

I motionen hade föreslagits, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t förordna om höjning av kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor till 1 krona 25 öre per dag samt att det sammanlagda beloppet av daghjälp och kristillägg icke finge överstiga 7 kronor 50 öre per dag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionen I: 416 antaga det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

Herr **NORLING**: Herr talman! I en med anledning av den kungl. propositionen väckt motion nr 416 har jag föreslagit, »att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t förordna om höjning av kristillägget å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor till 1 krona 25 öre per dag samt att det sammanlagda beloppet av daghjälp och kristillägg icke må överstiga 7 kronor 50 öre per dag». Utskottet, som behandlat motionen i samband med propositionen, har också gjort ett uttalande, som tyder på att motionen kan vara ganska befogad. Utskottet säger nämligen: »Därest propositionen bifalles av riksdagen, kommer marginalen mellan maximibeloppen för kontantunderstöd enligt 1934 års hjälpkungörelse och de på grund av arbetslöshetsförsäkring utgående förmånerna att minska eller i vissa fall helt bortfalla. Detta förhållande är ägnat att ingiva allvarliga betänkligheter. Skulle kontantunderstöd i fortsättningen kunna utgivas med de föreslagna beloppen utan att ersättningsbeloppen från arbetslöshetskassorna höjas, kommer detta att i hög grad försvåra eller rentav omöjliggöra kassornas fortsatta arbete.» Efter denna starka motivering hade man ju väntat, att utskottet här skulle kunna gå på samma linjer som yrkandet i motionen. Men utskottet har trots allt inte gjort detta, utan har tillstyrkt förslaget i den kungl. propositionen, att det nuvarande kristillägget skall utgå under ytterligare ett år. Man har gjort detta under motiveringen, att frågan är under utredning. För egen del kan jag inte förstå, hur det på något sätt skulle kunna inverka på utredningen, om man genomförde den föreslagna höjningen av kristillägget.

Att frågan är ganska allvarlig för arbetslöshetskassorna framgår också av att Landsorganisationen i ett yttrande med anledning av den kungl. propositionen hemställt om en höjning i avvaktan på utredningen.

Herr talman! På grund av vad jag nu sagt skulle jag vilja yrka bifall till motionen 416.

Herr NORMAN: Herr talman! Anledningen till att utskottet inte velat förorda denna motion är att vi i detta fall inte vilja ha någon krisreglering. När detta kristillägg infördes år 1944, underströk andra lagutskottet i sitt utlåtande — som godkändes av riksdagen — att tillägget vore att betrakta som ett provisorium.

Nu pågår en utredning, som syftar till att mera definitivt revidera arbetslöshetsförsäkringen, och i sammanhang därmed kommer givetvis kontantunderstödsverksamheten att beaktas. Utskottet understryker önskvärdheten av att det pågående utredningsarbetet fullföljes så skyndsamt som möjligt, så att man kan hoppas att dessa spörsmål regleras mera definitivt redan nästa år. Det är utslutande denna principiella ståndpunkt som har gjort, att utskottet inte har velat förorda någon ändring i de nuvarande provisoriska bestämmelserna. Eftersom dessa upphöra att gälla i år, måste det bli en förlängning i avvaktan på den slutliga revisionen. Men jag vill uttala den förhoppningen, att denna förlängning inte skall behöva gälla mer än ett år framåt och att det då skall ha kommit fram ett förslag som tillgodoser de synpunkter, som motionären och utskottet äro överens om, nämligen att det är nödvändigt med ett sådant samband mellan arbetslöshetsförsäkringen och kontantunderstödsverksamheten, att inte försäkringens utveckling menligt påverkas.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr NORLING: Herr talman! Sekretären har upplyst, att det på grund av formella skäl inte går att yrka bifall till motionen. Jag får därför nöja mig med utskottets yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för övningslärare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

I en till riksdagen avläten proposition, nr 136, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 5 mars 1948, föreslagit riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet framlagda grunderna för en omorganisation av övningslärares avlönings- och anställningsförhållanden, avsedd att om möjligt träda i tillämpning den 1 juli 1949, dels ock medgiva, att en provisorisk förbättring av övningslärares avlöningsförhållanden finge verkställas för budgetåret 1948/49 i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet i nämnda protokoll förordade grunder och i enlighet med de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett flertal i ämnet väckta motioner.

Utskottets föreliggande utlåtande var indelat i åtta särskilda, med I—VIII betecknade punkter. Utskottets hemställan i punkten V omfattade fem med a)—e) betecknade moment.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis och momentvis.

Punkterna I—IV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

Punkten V.

Mom. a).

Departementschefen hade beträffande lönegradsplaceringen av ordinarie övningslärare i teckning, musik och gymnastik föreslagit, att lärare vid folk- och småskoleseminarierna skulle placeras i lönegraden Ca 25, lärare vid högre allmänna och högre tekniska läroverk i lönegraden Ca 23 och lärare vid övriga skolorformer i lönegraden Ca 21.

I de likalydande motionerna I: 290, av herr Aman m. fl., och II: 442, av herr

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

Kyling m. fl., hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta, att ordinarie lärare i teckning, musik och gymnastik vid fristående realskolor, högre kommunala skolor och läroanstalter för blinda och dövstumma skulle placeras i lönegrad 23.

I motionen II: 441, av herr *Allard* m. fl., hade hemställts, utom annat, att riksdagen ville besluta, att ordinarie lärare i teckning, musik och gymnastik vid fristående realskolor, högre kommunala skolor och läroanstalter för blinda och dövstumma skulle bibehållas i nuvarande löneställning eller Ca 23.

Utskottet hade i det nu förevarande momentet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 290 och II: 442 samt II: 441, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad departementschefen anført rörande lönegradsplaceringen av ordinarie lärare i teckning, musik och gymnastik.

Enligt en vid utlåtandet avgiven, med A betecknad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson, Pauli och André*n, fröken *Osvald* samt herrar *Bergh, Malmborg* i Skövde, *Sefve* och *Birke* ansett, att utskottet bort tillstyrka, att lärare i teckning, musik och gymnastik vid fristående realskolor, högre kommunala skolor och läroanstalter för blinda och dövstumma placerades i 23 lönegraden. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 290 och II: 442 samt II: 441, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i reservationen anförts rörande lönegradsplaceringen av ordinarie lärare i teckning, musik och gymnastik.

Herr **OLSSON, OSCAR**: Herr talman! Jag har begärt ordet här för att ge en liten orientering i denna rätt invecklade historia. Det är ju fråga om att inordna övningslärarna i ett ordentligt tjänste-

och avlöningsreglemente, vilket de i motsats till ämneslärarna förut ha saknat. Man var allmänt belåten med att Kungl. Maj:t framlade en proposition i detta syfte, ehuru det just inte hördes så mycken belåtenhet i den våldsamma diskussion, som omedelbart blev följden bland övningslärarna runt om i landet. På s. 23 i utskottsutlåtandet kunna ledamöterna i kammaren finna en redogörelse för de principer som departementschefen följde och som väckte denna rätt så stormiga diskussion. Han ansåg, liksom de sakkunniga, att »frågan om övningslärares lönegradsplacering måste upptagas till omprövning i hela dess vidd, utan större hänsynstagande till tidigare gällande placeringar». Och varför? Jo, man hade inordnat övningslärarna i grupper med sinsemellan mycket skiftande anställnings- och avlöningsförhållanden, och denna ordning eller rättare oordning var av den arten, att en omprövning måste leda till förslag om inte blott bibehållande eller höjning av gällande lönegradsplaceringar, utan även på vissa punkter lönegradssänkningar. Att en lönereform skulle innebära lönesänkningar kunde ju inte undgå att väcka en våldsam debatt, i synnerhet innan allmänheten hade fått närmare kunskap om vari lönesänkningarna egentligen bestodo.

Naturligtvis hade departementschefen förutsett dessa olustkänslor, men han kunde inte göra mycket åt saken. Vad var det för grupper av övningslärare, över vilka lönegradsnedflyttningarna skulle komma att gå ut? Jo, det var innehavare av vissa tjänster vid de allmänna läroverken och de högre kommunala skolorna. Dessas övningslärare hade i allmänhet inte full tjänstgöring — 30 timmar i veckan — och därför voro de tvungna att nöja sig med en avlöning som just inte räckte så långt, även om den såg rätt stor ut, när den beräknades per timme. Hur många av dessa övningslärare voro ordinarie med full tjänstgöring? Vid en undersökning av 2 042 övningsläraryrken befanns det att 13 procent av innehavarna hade full tjänstgöring. 13 procent! Det var ju inte så underligt,

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

att man med detta för ögonen skulle bli litet betänksam inför talet om det orättfärdiga i att sänka lönerna. De som inte tillhörde dessa 13 procent voro i stor utsträckning synnerligen glada över lönegradssänkningen, vilken i samband med organiserandet av övningslärtjänsterna gav dem en betydligt längre tjänstgöring än de förut hade haft med betydligt ökade inkomster, ehuru avlöningen, räknad per timme, naturligtvis minskades. Det var således den bakgrund, mot vilken den mycket omskrivna lönesänkningen skall ses. Bullret var emellertid länge ganska stort, vilket också visade sig i den rikliga flod av motioner som över svämmade riksdagens kamrar just på grund av denna för åtskilliga olustiga sänkning.

Nu var det naturligtvis inte på det sättet, att någon enda statstjänare, som hade full tjänstgöring, skulle få mindre betalt efter lönerегleringens genomförande än han förut hade haft. Detta anmärktes ju också genast emot dem som opponerade sig, men de sade, att den saken inte var tydligt utskrivnen. Det blev emellertid tydligare och klarare under behandlingens gång. Man anmärkte då, att själva gruppen ju var i lägre ställning och att det kunde bli rekryteringssvårigheter, men det höll man vid närmare betänkande inte så mycket på. Emellertid var oppositionen så stark, att åskilliga av statsutskottets ledamöter, däribland jag, funno sig föranlåtna att vid uppvaktningarna i statsutskottet fråga representanterna för dessa grupper, om de hellre ville, att vi skulle hjälpa dem att fälla Kungl. Maj:ts förslag, så att det blev uppskov på ett år för erhållande av vad de ansågo vara större rättvisa. Efter den betan var det som en omvänd hand vid förhandlingarna med oss: »Nej, vad ni än göra, fäll inte Kungl. Maj:ts förslag, ty det är ändå ur alla synpunkter mycket bättre att få detta genomfört än att behålla de nuvarande förhållandena ytterligare en tid.»

Sedan ha nog förhandlingarna och diskussionen kommit i något lugnare fåror. Det blev ju också ordnat på det sättet, att de ordinarie övningslärare, vilkas

tjänster redan tidigare varit förenade med mera omfattande undervisningsskyldighet och som sålunda i lönehänseende varit väl tillgodosedda, inte längre kunde klaga så mycket över de billighets-skäl som talade för en sänkning av deras löner, vilka hade fastställts efter den gamla timavlöningen.

Det är således den ena av de principer, som ha legat till grund för lönegradsplaceringen. Den andra är att övningslärares lönegradsplacering måste ställas i viss relation till utbildningstidens längd. Alla voro ju överens här om, men det var inte så lätt att i praktiken tillämpa den princip som alla voro överens om. Även departementschefen är, såsom framhålles på s. 24 i utskottets utlåtande, »väl medveten om att stora svårigheter föreligga för en rättvis avvägning av de olika synpunkterna». Departementschefen förklarar också, att de sakkunnigas förslag om differentiering av övningslärares löneställning alltefter lärjungarnas åldersstadium kunnat ingiva viss tveksamhet. Det är därför visst inte säkert, fortsätter departementschefen resonemanget, att övningslärare vid skolor med elever på ett högre åldersstadium böra avlönas högre än lärare som undervisa elever på ett lägre stadium. Det kunde kanske rent av ibland vara tvärtom i fråga om tjänstgöringens tyngd, även om det fallet sällan behöfve inträffa. Någon hänsyn ansåg sig emellertid departementschefen böra ta även till denna synpunkt vid avvägningen. Däremot uppstod det större svårigheter, när det gällde att avgöra, huruvida folkskolans övningslärare skulle placeras i samma lönegrad som övriga övningslärare vid de högre skolorna. Det skulle, konstaterar departementschefen, medföra en avsevärd lönestegring, vilket av såväl statsfinansiella som andra skäl vore uteslutet. Inte heller kunde man sänka lönegradsplaceringen för övningslärarna vid de högre skolformerna ned mot rådande genomsnittsläge för folkskolans övningslärare. Där måste således jämförelser göras så gott man kunde. Det är tydligt, att utskottet inte alltigenom har

'Ang. övningslärares lönegradsplacering.

känt sig övertygat när det i stort sett har följt Kungl. Maj:ts förslag till lönegradsplacering, vilket således bygger på de grunder, som jag här har redogjort för och som inte kunna anses vara alltför orubbligt starka. Ju längre diskussionen inom utskottet pågick, desto närmare kom man emellertid Kungl. Maj:ts förslag.

Vad sedan beträffar den fråga, som jag redan tidigare har berört, nämligen angelägenheten att få fastslaget, att ordinarie övningslärare vid oförändrade tjänstgöringsförhållanden skola komma att bibehållas vid omedelbart före löne regleringens ikraftträdande åtnjuten löneinkomst av innehavd tjänst, har utskottet på grund av den oro, som tidigare har uppstått kring denna punkt, klart fastslagit denna princip, vilket ju framgår av sista meningen i fjärde stycket å s. 32 i utlåtandet. På den punkten behöver det således icke förekomma några farhågor.

När det gäller lönegradsplaceringen av de olika kategorierna övningslärare, var det särskilt på en punkt som utskottet var överens om att något måste göras utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen. Det var i fråga om övningslärarna i manlig slöjd. Många, om inte rent av de flesta, inom utskottet voro på det klara med att åtskilliga övningslärare i manlig slöjd icke kunna vara belåtna med att bli placerade i 18 lönegraden vid s. k. högre kompetens och i 16 lönegraden vid lägre kompetens. Vi kommo emellertid underfund med att det viktigaste för denna lärargrupp kanske inte var att söka pressa upp dem i en lönegrad högre, utan att det här framför allt gällde att avlägsna det oeffterställighetstillstånd som lärarna i manlig slöjd varit utsatta för, när de skola skaffa sig den s. k. högre kompetensen. Det allmänna har i stort sett inte gjort något som helst för att bereda lärarna i manlig slöjd denna högre utbildning, utan de ha själva måst anordna kurser och dylikt för att få full kompetens. Utskottet säger på s. 34 klart ifrån, att »utskottet vill i anslutning härtill framhålla nödvändigheten av att

slöjdlärares utbildningsförhållanden snarast möjligt ordnas på ett tillfredsställande sätt. I avvaktan på att denna fråga upptages till övervägande anser sig utskottet icke kunna tillstyrka högre lönegradsplacering för slöjdlärarna än den departementschefen förordat». Såvitt jag har mig bekant, delar departementschefen utskottets uppfattning om angelägenheten av att detta önskemål förverkligas.

Detta var, herr talman, de allmänna synpunkterna. Jag skall därefter övergå till att beröra den reservation, som jag jämte sju andra ledamöter av statsutskottet har avgivit under punkt b). Herr Pauli viskar visserligen till mig, att den punkten ännu inte har föredragits. Men den grupp, som beröres i den av mig avgivna reservationen, har väl ändå så pass nära samband med den punkt, som vi nu behandla, att jag kan tillåta mig att redan i detta sammanhang ingå på min reservation. Jag gör det även för att kammarledamöterna skola få en tydlig överblick över vad saken gäller. Jag skall inte föregripa, vad de andra åtta reservanterna på den punkt, som jag således nu ämnar beröra, ha att anföra, utan de få själva utveckla sina synpunkter.

På s. 43 i utskottets utlåtande finns, såsom damerna och herrarna observera, en översikt över gällande och föreslagna lönegradsplaceringar med de olika tjänsterna upptagna i tabellform under varandra. Den nu föredragna punkten rör gruppen »teckning, musik och gymnastik med lek och idrott», vilken upptages först i tabellen. Sedan komma grupperna »hushållsgöromål» och »kvinnlig slöjd», i fråga om vilka det även föreslagits avvikelser från Kungl. Maj:ts proposition. Avvikelsen för den första gruppen avser en höjning av Kungl. Maj:ts förslag, under det att de båda andra avvikelserna gå ut på en sänkning. För lärarinnor i hushållsgöromål vid kvinnligt folkskoleseminarium, småskoleseminarium, kommunal flickskola och statens normalskola har Kungl. Maj:t föreslagit 20 lönegraden. Jag och mina medreservanter vilja icke

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

placera skolkökslärarinnorna vid de kommunala flickskolorna högre än i 18 lönegraden. Kungl. Maj:t motiverar sitt förslag om 20 lönegraden med att hänsyn måste tas till elevernas högre åldersstadium. Vi reserverar oss kunna emellertid icke finna, att undervisningen vid en kommunal flickskola i fråga om åldersstadium kan anses stå på en så mycket högre nivå än vid de allmänna läroverken, kommunala och praktiska mellanskolor och högre folkskolor, att det av den anledningen skulle vara befogat att placera lärarinnorna i hushållsgöromål vid de kommunala flickskolorna i 20 lönegraden. Den kommunala flickskolan är med all rätt en populär skolform, men även om en del av eleverna där äro ett år äldre än i motsvarande klasser i t. ex. de allmänna läroverken, så är dock huvudmassan av eleverna på samma åldersstadium. Vi kunna därför icke anse det vara befogat att placera lärarinnorna i hushållsgöromål vid kommunala flickskolor i samma lönegrad som lärarinnorna vid kvinnligt folkskoleseminarium, småskoleseminarium och statens normalskola, där ju lärarinnorna ha en pedagogisk utbildningsskyldighet, vilket lärarinnorna vid de kommunala flickskolorna icke ha.

Samma skäl gälla för oss beträffande lönegradsplaceringen av lärare i kvinnlig slöjd. I en reservation hemställa vi, att slöjdlärarinnorna vid kommunala flickskolor skola placeras i 16 lönegraden, medan Kungl. Maj:t och utskottet här föreslagit att de skola placeras i 18 lönegraden. Om riksdagen skulle följa Kungl. Maj:ts förslag, skulle det uppstå ganska otrevliga ekonomiska konsekvenser. Det är därför bättre att här nöja sig med en lägre lönegradsplacering. Annars komma vi ovillkorligen att bli tvungna att höja upp t. ex. småskollärarinnorna i en väsentligt högre lönegrad beroende på dels arten av deras arbete och dels utbildningstiden.

De båda reservationer under punkterna b) och c), som jag här tillåtit mig att beröra, avse således icke några större skiljaktigheter gent emot Kungl.

Maj:ts förslag. Jag anser dock, att de av oss påtalade skiljaktigheterna äro av sådan vikt och betydelse, att jag i detta sammanhang icke har kunnat gå förbi dem. Jag kommer sedan att under de olika punkterna yrka bifall till de båda reservationerna.

På den nu föredragna punkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr BERGH: Herr talman! Jag tar för givet, att damerna och herrarna inte ha något att erinra mot att jag efter den långa och vidlyftiga betraktelse, som herr Oscar Olsson hållit, försöker att göra polemiken, där sådan efter min mening bör förekomma, så kort och koncentrerad som möjligt.

Jag skall först uppehålla mig vid den nu föredragna punkten, där det föreslås, att lärare i teckning, gymnastik och musik vid fristående realskolor skola placeras två lönegrader lägre än motsvarande lärargrupper vid högre allmänna läroverk.

Ett högre allmänt läroverk är, som bekant, en skola, där det finns både gymnasium och realskola. När jag i propositionen sökt efter motiveringen till att denna åtskillnad i lönegradsplacering föreslagits, har jag för min del funnit att de båda faktorer, till vilka hänsyn rimligen bör tas, d. v. s. utbildning och tjänstgöring, beaktats men icke i tillräcklig grad. Jag har den uppfattningen, att departementschefen har betonat en annan faktor på ett sätt, som icke är riktigt befogat. Det finns nämligen i propositionen ytterligare en ledande princip, att det åldersstadium, varpå undervisningen bedrives, skall tillmätas avgörande inflytande när det gäller lönegradsplaceringen. Departementschefen har funnit, att tecknings-, musik- och gymnastiklärare i realskolan undervisa på ett åldersstadium, som i vissa delar sammanfaller med folkskolans stadium. Därav har departementschefen dragit den slutsatsen, att dessa övningslärare icke böra placeras i högre lönegrad än folkskollärarna.

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

Han har därvid, såvitt jag begriper, icke tillräckligt beaktat två viktiga ting. För det första förbiser han, att utbildningen och kompetenskraven för t. ex. en gymnastiklärare äro precis desamma, vare sig han tjänstgör i ett högre allmänt läroverk eller i en realskola. För det andra förbiser han den uppenbara orättvisa, som på grund av tjänstgöringsförhållandena måste uppkomma vid ett beslut i enlighet med propositionen. Det inträffar för det första mycket ofta i de högre allmänna läroverken, att större delen av en gymnastik-, tecknings- eller musiklärares tjänstgöring ligger på realskolans stadium. Om läroverket då är ett högre allmänt läroverk, blir vederbörande lärare enligt förslaget placerad i 23 lönegraden, men om han har sin tjänstgöring förlagd till en fristående realskola, placeras han i 21 lönegraden. Vidare vet var och en, som sysslat med barn och ungdom, att det ingalunda är lättare, utan i vissa avseenden tvärtom svårare att undervisa på lågstadierna än på högstadiet. Vad ett sådant ämne som gymnastik beträffar, kan jag gott säga, att det är betydligt besvärligare att ha att göra med en realskoleklass, i varje fall när eleverna komma upp i 3,^e 4^e och 5,^e än vad det är att undervisa elever i gymnasiet.

Varken hänsyn till utbildningskostnaden, utbildningens art, kompetenskraven eller tjänstgöringens beskaffenhet hade bort föranleda den skiljaktighet, som föreslås i propositionen. Det är vad jag har att säga på den nu föredragna punkten.

Jag tillåter mig sedan, herr talman, att liksom den föregående ärade talarren i detta sammanhang även beröra de övriga punkterna för att senare återkomma med särskilda yrkanden beträffande dem.

Jag har då ett motsvarande resonemang till det, som jag redan fört, även i fråga om skolkökslärarinnornas föreslagna lönegradsplacering. Här har i propositionen liksom av utskottetsmajoriteten föreslagits, att skolkökslärarinnor vid folkskolor skola placeras i Ca 18 och att samma lönegradsplacering

skall gälla för skolkökslärarinnor vid realskolor. Vi som stå för den vid denna punkt avgivna reservationen kunna icke finna, att detta förslag tar skälig hänsyn till vare sig utbildningen eller tjänstgöringens beskaffenhet. Vad man i detta sammanhang närmast har att jämföra skolkökslärarinnorna med är folkskollärarinnorna. Det kan icke med någon framgång visas, att utbildningen av skolkökslärarinnor skulle ta kortare tid eller kosta mindre pengar än utbildningen av folkskollärarinnor. Utbildningen medför, att en skolkökslärarinna med fullt skäl kan göra anspråk på samma lönegradsplacering som en folkskollärarinna. Så långt ha inte reservanterna sträckt sig, för mitt vidkommande bland annat med hänsyn till att tjänstgöringens art och besvärlighet kanske inte äro fullt jämförbara med folkskollärarinnornas. Men det är däremot mycket väl motiverat, att dessa skolkökslärarinnor placeras i 20 lönegraden i stället för i föreslagna Ca 18.

Detta är, herr talman, motiveringen till vår reservation under punkt B., och jag kommer sedan att framställa särskilt yrkande om bifall till reservationen på denna punkt.

Jag vill också för tids vinnande passa på att polemisera mot det resonemang som herr Oscar Olsson hade, när han förordade en sänkning av lönegradsplaceringen för skolkökslärarinnor och slöjdlärarinnor vid kommunala flickskolor med två lönegrader. Vad man här, såvitt jag begripit, har att fästa avgörande avseende vid är tjänstgöringens art. Utbildningen är ju densamma. Jämför man skolköksundervisningen i en realskola med samma undervisning i en flickskola, framför allt i en praktisk kommunal flickskola, är undervisningen betydligt mer avancerad på den praktiska linjen i den kommunala flickskolan. Det finns alltså skäl för att upprätthålla en högre lönegradsplacering för lärarna vid den kommunala flickskolan än för lärarna i realskolan, om man ser allena till tjänstgöringens beskaffenhet. Men det finns däremot icke något skäl, såvitt jag kan finna, att skilja lönegradsplacering-

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

en vid en kommunal flickskola från den vid ett folk- eller småskoleseminarium, ty utbildningen är fortfarande densamma och undervisningen är minst lika långt driven, om inte längre, vid en kommunal flickskola med praktisk linje som vid ett seminarium. Att här såsom herr Oscar Olsson tala om att en förmanligare lönesättning vid seminarier skulle vara motiverad av hänsyn till att seminarierna äro lärarutbildningsanstalter faller till marken på den grund, att vid dessa lärarutbildningsanstalter utbildas eleverna icke till lärare i hushållsgöromål, utan utbildningen vid folk- och småskoleseminarierna har ju ett helt annat syfte.

Motsvarande resonemang, som jag här har fört, gäller om den av herr Oscar Olsson m. fl. i en särskild reservation föreslagna sänkningen av slöjdlärares lönegradsplacering från 18 till 16 lönegraden i kommunal flickskola. Jag kan icke finna, att herr Oscar Olsson och hans medreservanter på denna punkt ha åvägabragt en tillfredsställande motivering.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till den under punkten V. a) av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. åtgivna reservationen beträffande lönegradsplaceringen av lärare i teckning, musik och gymnastik.

Herr PAULI: Herr talman! Såsom redan har framhållits av föregående talare har det förekommit en ganska livlig debatt även utanför riksdagskretsar om den föreliggande propositionen. Man har funnit det egendomligt, att den föreslagna löne regleringen i så stor utsträckning som skett har gått nedåt. Man måste dock medge, att detta icke är genomgående och att det från övningslärares och deras ämnens synpunkter även finns vissa förtjänster i det föreliggande förslaget.

Det borde ju också finnas skäl för statsmakterna att tillse, att lärarna i dessa praktiska ämnen få en löneställning som kan säkerställa en god rekrytering, eftersom det är en allmän mening i de kretsar, där man diskuterar skolans

utveckling för framtiden, att de praktiska ämnena böra röna allt större intresse och omsorg från det allmännas sida. De lärlönesakkunniga, som ha avgivit det betänkande, på vilket propositionen grundar sig, ha själva ansett, att övningsämnen komma att spela en viktigare roll och röna en större uppskattning i framtidens skola än hittills. Skolkommissionen har i sitt nyligen åtgivna betänkande sagt, att det är viktigt att lärjungarna tidigt få blicken öppen för de manuella och praktiska sysselsättningarnas värde. Det talas också om att dessa sysselsättningar böra få ett socialt värde och göras jämställda med de teoretiska.

Detta ökade intresse för de praktiska ämnena borde, som jag nyss sade, ha lett till att statsmakterna sörja för att rekryteringen till ifrågavarande lärarbarn blir så god som möjligt. Trots att departementschefen avvisar bekvämligheten i det avseendet, tror jag inte att man helt kan göra detta.

Man måste emellertid från början erkänna, att det finns en mycket god sak i betänkandet och propositionen, nämligen det organisationsförslag som går ut på att kombinera samman övningslärar tjänster vid olika skolor och därigenom i större utsträckning än tidigare bereda något så när fullständig sysselsättning åt övningslärares. Det är ett stort steg framåt. Tyvärr sträcker sig inte detta framsteg så långt att det generella omdöme, som finns om detta förslag i propositionen, helt kan underskrivas. Det framgår av propositionens egna siffror, att det vid de högre skolformerna inte blir mer än i genomsnitt 41 procent av lärarna som få fullständig tjänstgöring, d. v. s. 30 veckotimmar. Majoriteten av lärarna vid dessa skolformer få alltså trots denna åtgärd icke fullständig tjänstgöring.

Det kan visserligen sägas, att för ett stort antal övningslärare medför det föreliggande förslaget en förbättring i fråga om anställnings- och avlöningsförhållanden, men å andra sidan kan man inte komma ifrån att det i icke så få fall betyder en sänkning av löneställningen, med ibland ända upp till fyra lönegrader.

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

En princip, som departementschefen har uttalat stor tveksamhet om, vilken tveksamhet delas av utskottet och vissa remissmyndigheter, är att låta löneställningen bli beroende av elevernas åldersstadium. Det är, såvitt jag vet, en ganska ny princip som här införes att, frånsett utbildning och arbetsuppgifter i övrigt, vid lärarnas lönegradsplacering ta hänsyn till elevernas åldersstadium. Skolöverstyrelsen har helt underkänt denna princip, och allmänna lönenämnden har kritiserat tillämpningen av densamma.

I den reservation, som finnes fogad till utskottets utlåtande på nu ifrågakvarande punkt, har också pekats på en mycket underlig konsekvens av denna princip. Om man jämför t. ex. en gymnastiklärare, som tjänstgör på det lägre stadiet i ett högre allmänt läroverk, således i realskolan, med en gymnastiklärare i en fristående realskola, så ha dessa båda lärare samma åldersstadium hos lärjungarna att göra med och de ha samma utbildning. Men likväl inträffar det underliga, att den lärare, som undervisar i den fristående realskolan, placeras två lönegrader lägre än sin kollega vid det högre allmänna läroverket. Man anser nämligen, att det högre allmänna läroverket i dess helhet representerar ett högre åldersstadium. Ingen tvekan torde råda om att denna konsekvens är orimlig. Det är bl. a. för att undanröja den som vi ha avgivit vår reservation.

Reservationen gäller ju inte bara gymnastiklärare utan även lärare i musik och teckning, men jag har tagit detta exempel för att det är det mest illustrerande.

Man kan tillägga att det med avseende på gymnastiklärarnas åligganden och arbetsbörda ingalunda torde vara lättare att handskas med en stor avdelning pojkar i mellanåldern — eller för att använda ett kanske hårt ord, i slyngelåldern — än att ha att göra med gymnasieelever i högre åldrar. De senare äro säkert i regel betydligt lätthanterligare i disciplinärt avseende. Det är ytterligare ett skäl, som talar emot utskottets förslag.

Den föredragna punkten gäller ju endast dessa kategorier, men jag skall tillåta mig att säga ett par ord även om

de följande punkterna. Den föregående talaren har redan berört skolkökslärarinnornas ställning, och i den reservation på den följande punkten, som handlar om dem och i vilken även jag har deltagit, framhålles det, att den föreslagna normallönegraden med hänsyn särskilt till den långa utbildningstiden för skolkökslärarinnorna är väl låg. Därför yrkas bifall till förslagen att hänföra skolkökslärarinnorna vid samtliga skolformer utom skolköksseminarium till 20 lönegraden. Skolkökslärarinnornas tjänstgöringstid är också mycket längre än övrigas, och när det gäller skolkökslärarinnorna vid fortsättningsskolan bör man komma ihåg att dessa tvingas till en verkligt nomadiserande tillvaro, ett resande från kurs till kurs och från plats till plats, vilket betydligt ökar deras arbetsbörda.

Beträffande punkt V c) skall jag vänta med att anföra min ståndpunkt. Jag har där endast avgivit en blank reservation.

Jag vill emellertid till slut påpeka en sak, som utskottet skrivit i sitt utlåtande och som innebär ett framsteg i förhållande till propositionen, vilken i det avseendet förhållit sig tämligen tyst. Det gäller den nuvarande generationen av ifrågakvarande lärare. Utskottet har framhållit att övergångsbestämmelser böra utfärdas, som trygga de nuvarande innehavarna av lärarbefattningar, så att de icke genom denna löne reglering drabbas av någon löneminskning. Det är glädjande att utskottet så starkt har framhållit detta.

Jag anser, som jag har sagt, att detta förslag har vissa förtjänster, men också en hel del anmärkningsvärda nackdelar, och att det kan behöva justeras genom att riksdagen bifaller vissa av de till utlåtandet fogade reservationerna. Jag ber härmed, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till den reservation, som är undertecknad av herr Johan Bernhard Johansson, mig själv och en rad andra ledamöter.

I herr Paulis yttrande instämde herr Lindén.

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Den nu föreliggande regeringspropositionen har ju väckt så pass kraftig opposition, att det på flera punkter föreligger reservationsförslag om såväl höjningar som sänkningar av de föreslagna lönegradsplaceringarna. Det har i själva verket blivit så, att vi bara äro några få som ha varit eniga om utskottets utlåtande i dess helhet. Den siste ärade talaren slutade emellertid med att erkänna, att förslaget har väsentliga förtjänster, och man måste väl i alla fall säga, att det, jämfört med det oreglerade tillstånd, som hittills har rått på detta område, är så pass gott, att det är all anledning acceptera detsamma.

Men det är tydligt, att man kan göra anmärkningar på både den ena och den andra punkten. Frågan huruvida dessa lärarlöner skola graderas efter elevernas åldersstadium har t. ex. varit föremål för debatt, och det är naturligtvis en fråga, som inte ligger riktigt lika till för samtliga de olika kategorierna. Herr Pauli sade, att en gymnastiklärartjänst på realskolestadiet kan vara lika betungande som en på det högre allmänna läroverkets stadium, och det kan jag visst inte alldeles förneka. Men man måste nog säga, att det i det stora hela ändå kommer att krävas en del mera av dem som handleda de äldre eleverna. Det blir ju åtminstone i en del fall vid läroverket fråga om undervisning på ett högre plan, även om man inte kan påstå det i alla olika fall. Här har inte talats så mycket om musik och teckning, men nog förefaller det mig som om lärarna i dessa ämnen skulle ha mer arbete och besvär med de äldre eleverna, kanske inte när det gäller den disciplinära sidan som de föregående talarna ha tryckt på, men väl när det gäller att få undervisningen lagd på rätt plan.

Man kan säkerligen inte få till stånd någon fullständig rättvisa, om man över huvud taget skall dela upp dessa lärare i olika kategorier, och det menar jag att vi böra göra. Jag anser, att det rent lönetekniskt sett och med hänsyn till befodringsmöjligheterna är en fördel, om olika grupper placeras i olika lönegra-

der, och då får man nog acceptera en gruppindelning, ungefär sådan som det föreliggande förslaget, även om den som sagt inte leder till fullständig rättvisa i varje enskilt fall.

När det gäller avvägningen av dessa lönegradsplaceringar måste vi ju jämföra med andra kategorier, och det är ganska klart att de flesta då jämföra med folkskollärarna och folkskollärarinorna. I så fall kommer man t. ex. beträffande skolkökslärarinorna till den slutsatsen, att den av utskottet för de flesta förordade lönegraden — 18 lönegraden — är ganska låg. Men vi måste väl göra jämförelser även åt andra håll. Vi måste jämföra t. ex. med småskollärarinnorna, och vi kanske kunna jämföra med sjuksköterskorna, vilkas lönegradsplacering vi för inte så länge sedan behandlade här i riksdagen. Vi måste också jämföra de grupper det här är fråga om sinsemellan, t. ex. skolkökslärarinor och slöjdlärarinnor.

Gör man sådana jämförelser, så förefaller det mig ändå som om utskottsförslaget innebär en ganska riktig medelväg, och ruckar man på en punkt i detta förslag blir man nog tvungen att rucka på flera.

Slutligen ett par ord om de förslag till sänkningar, som framförts av vissa reservanter. Jag är väl inte så sakkunnig, men jag tror inte, att den kommunala flickskolan för längre i undervisningen i hushållsgöromål än realskolan, när undervisningen i detta ämne där är som mest omfattande — jag tänker givetvis på den praktiska realskolan, som dock är uppdelad på flera linjer, så att man inte kan fälla något alldeles enhetligt omdöme om densamma. Det finns sålunda visst fog för den reservation, vari yrkas sänkning av de föreslagna lönerna för skolkökslärarinorna vid den kommunala flickskolan. Men om man fasthåller den huvudsynpunkt, som jag tidigare har tillåtit mig framföra, nämligen att det är rimligt att vissa tjänster äro högre placerade och den stora massan lägre, och dessutom beaktar att, som jag tidigare sagt, de föreslagna lönegradsplaceringarna för den stora massan av dessa lä-

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

rare ingalunda är hög utan tvärtom ligger i underkant, framstår det väl i alla fall som ganska rimligt att vi placera så många som Kungl. Maj:t har föreslagit i högre lönegrad.

Herr talman! Av vad jag här har anfört framgår att jag håller på utskottsförslaget i dess helhet, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Fröken OSVALD: Herr talman! De stora yrkeskårer, som nu vänta lönerreglering och som gå under det gemensamma namnet övningslärare, ha säkerligen haft mycket ont av att deras ämnen kommit att betecknas såsom »övningsämnen». Rent instinktivt uppfatta vi det så, som om dessa övningsämnen vore ämnen av mindre vikt än andra skolämnen, och jag kan väl tänka mig att det är detta förhållande, som har gjort att lönerna för dessa grupper av lärare genom långa och många år ha kommit att hållas nere. De ha fått vänta ofantligt länge på denna lönerreglering, och när nu förslaget äntligen har kommit så långt som till riksdagen, så kan det inte hjälpas att det, fastän det har blötts och stötts så mycket, innehåller mycket som inte är tillfredsställande, även om det i det stora hela betyder att anställnings- och löneförhållanden för stora grupper komma att förbättras.

Från alla håll vitsordas ständigt och jämt dessa ämnens betydelse för barnens utveckling i olika avseenden, betydelsen av undervisningen i hushållsgöromål när flickorna sedan skola sköta hem och hushåll, slöjdens betydelse för oss alla då det gäller att hålla vår klädbudget på ett rimligt plan, o. s. v. Nu sist har ju också skolkommisionen i sitt betänkande framhållit vikten av att dessa s. k. övningsämnen dels bli befriade från det namn, som de så länge ha burit, och dels få inta en annan plats på schemat än hittills, nämligen den plats de äro berättigade till.

Under diskussionens gång har det här gjorts många jämförelser i olika sammanhang, jämförelser mellan de olika gruppernas utbildningstid, mellan de krav, som uppgifterna ställa på dem, och

mellan tjänstgöringens art i olika fall och vidare mellan de fordringar, som bero på vilken åldersgrupp eleverna tillhöra. Det är naturligtvis svårt att rättvist jämföra olika kårer på detta sätt och att rätta lönegradsplaceringen därefter, men det är viktigt att man, då man jämför dessa lärare med andra grupper, håller i minnet att man först och främst skall jämföra dem med andra grupper av pedagoger och inte med grupper, som icke ha en pedagogisk arbetsuppgift. Då först kommer man på det rätta planet.

En sak, som t. ex. sällan beaktas, då det talas om de svårigheter, som både slöjdlärarna och övriga övningslärare möta i sitt arbete, är att de ha så många olika klasser att arbeta med. Ständigt och jämt kommer det nya grupper till lektionerna. Att som många andra lärargrupper i stor utsträckning ha samma klass att arbeta med måste ju göra arbetet lättare. Att ständigt växla med olika grupper i olika åldrar och på olika undervisningsstadier, vilket kräves av övningslärarna, måste ställa särskilda krav på vederbörande.

Vad som alldeles särskilt gör att lärarinnorna i hushållsgöromål ha svåra arbetsförhållanden är, att vi inte överallt ha välordnade undervisningslokaler för den undervisning, som de ha hand om. Teoretisk undervisning kan i stort sett delges i ganska primitiva och enkla lokaler och ändå stå på ett högt plan, men då det gäller praktisk undervisning, och alldeles speciellt i ett sådant ämne som hushållsgöromål, fordras det en god materiell utrustning för att undervisningen skall kunna läggas på ett högt plan. Otroligt många av våra skolkökslärarinnor landet runt, alldeles särskilt ute på landsbygden, arbeta under svåra förhållanden, som inte tillnärmelsevis ha kompensrats genom skåliga löner. Tvärtom ha de genom åren fått arbeta för mycket låga löner, och även om många kommuner ha hjälpt dem med kommunala tillägg har detta visst inte hänt i alla olika fall, utan många i denna kår leva under synnerligen primitiva förhållanden.

Det säger sig självt att man inom des-

sa kårer hade önskat, att löneregleringen nu skulle givit kompensation för mycket i det framfarna och att lönegradsplaceringen skulle ha visat uppskattning av deras arbete. Lärarinnorna i hushållsgöromål t. ex. kunna ju mycket väl hävda att de med hänsyn till sin utbildningstid och till de krav, som arbetet ställer på dem, borde jämföras med folkskollärarinnor och följaktligen placeras i 21 lönegraden. Då man emellertid inte nu kräver detta utan nöjer sig med 20 lönegraden, så sammanhänger det med att man inom denna kår har förståelse för de svårigheter som möta att nu definitivt lösa deras lönefråga. Men det betyder inte att man inte innerst inne tycker, att 21 lönegraden för denna kår vore den lämpligaste.

Vad slutligen slöjdlärarinnorna beträffar är det en stor nackdel för dem att de i många sammanhang jämföras med småskollärarinnorna och i andra sammanhang med de manliga slöjdlärarna, som inte ha sin utbildningsfråga ordnad. Det går över huvud taget inte att jämföra de manliga och de kvinnliga slöjdlärarna, om man vill uppnå en rättvis lönegradsplacering, men ett krav, som slöjdlärarinnorna uppställa och som väl måste anses rimligt, är, att de i varje fall skola jämföras med de manliga slöjdlärare, som ha vad man kallar för högre kompetens, och inte med de slöjdlärare som ha vad man kallar lägre kompetens. De kvinnliga slöjdlärarna ha dock en seminarieutbildning som omfattar två år och därjämte de extrakurser som fordras för inträde vid seminariet. Vi förstå emellertid, att en lösning av frågan om slöjdlärarnas och slöjdlärarinnornas likaväl som av skolkökslärarinnornas utbildningsfråga är en förutsättning för att de skola kunna få den lönesättning, som de innerst inne vilja ha.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till punkt V a), och återkommer senare i fråga om de övriga punkterna.

Herr BERGH: Herr talman! Jag har en kort replik att ägna åt min vän Ivar Persson, som försökte konstruera en

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

skillnad mellan undervisningens besvärigheter i ett gymnasium och i en realskola. Jag har suttit och tänkt på den saken. Jag började med gymnastiken och kom till en uppfattning, fullständigt motsatt den som han pläderade för. Att undervisa i gymnastik är även ur andra synpunkter än den disciplinära ingulunda lättare på realskolestadiet än på gymnasiestadiet. När jag sedan tänker på teckning, kan visserligen inte jag heller framträda med någon sakkunskap, men jag har intresserat mig ganska mycket för det ämnets pedagogiska sida, och jag har kommit till den uppfattningen, att handledning av elever på lågstadiet när det gäller teckning är lika krävande som undervisning av elever på ett högre stadium. Jag skulle misstänka, att en liknande synpunkt kan anläggas beträffande musikundervisningen. Jag tror inte, att man med framgång kan driva resonemanget, att här en av tjänstgöringens art och beskaffenhet betingad åtskillnad i lönehänseende är motiverad.

Dessutom kan det vara lämpligt att rikta uppmärksamheten på det förhållandet, att den skillnad i lönehänseende mellan dem som undervisa i högre allmänt läroverk och dem som undervisa i realskola, som föreslås i propositionen och av utskottsmajoriteten, är någonting alldeles nytt. För närvarande är det samma lönegradsplacering för gymnastiklärare i ett högre allmänt läroverk och i realskola. Förslaget innebär någonting alldeles nytt, och följaktligen skulle det, såvitt jag har rimliga anspråk på bevisföring, ha ålegat majoritetssidan att klargöra och med framgång göra gällande, att det finns skäl att här göra en åtskillnad, som icke har iakttagits förut. Det förefaller mig, som om fortfarande de goda skälen finnas på den sida, som anser att den nuvarande likheten i lönehänseende bör behållas.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med A betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 192 punkten V mom. a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med A betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 60.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Mom. b).

Departementschefen hade såsom normallönegrad för de ordinarie lärarinnorna i hushållsgöromål föreslagit lönegraden Ca 18. Vidare hade departementschefen föreslagit, att lärarinnorna vid de kommunala flickskolorna, statens normalskola samt folk- och småskoleseminarierna skulle placeras i Ca 20 samt

lärarinnorna vid statens skolköksseminarium i Ca 25.

I de likalydande motionerna I: 290, av herr *Aman* m. fl., och II: 442, av herr *Kyling* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ordinarie lärare i hushållsgöromål vid allmänna läroverk, kommunala och praktiska mellanskolor, högre folkskolor, läroanstalter för blinda och dövstumma samt vid folk- och fortsättningsskolor skulle placeras i lägst lönegrad 20.

I motionen I: 292, av herr *Fahlander*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ordinarie lärare i hushållsgöromål vid allmänna läroverk, kommunala flickskolor, kommunala och praktiska mellanskolor, högre folkskolor, läroanstalter för blinda och dövstumma samt vid folk- och fortsättningsskolor skulle placeras i samma lönegrad.

I de likalydande motionerna I: 294, av fröken *Osvald* m. fl., och II: 444, av herr *Norup* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att lärarinnor i hushållsgöromål vid alla andra skolformer än statens skolköksseminarium skulle placeras i lägst lönegrad Ca 20.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande momentet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 290 och II: 442, såvitt nu vore i fråga, I: 292 samt I: 294 och II: 444, godkänna vad departementschefen anført rörande lönegradsplaceringen av ordinarie lärare i hushållsgöromål.

Enligt en vid utlåtandet avgiven, med B 1 betecknad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson, Pauli* och *Andrén*, fröken *Osvald* samt herrar *Bergh, Malmborg* i Skövde, *Sefve* och *Birke* ansett, att utskottet bort tillstyrka, att skolkökslärarinnorna vid samtliga skolformer utom statens skolköksseminarium placerades i 20 lönegraden, och i enlighet därmed föreslagit, att utskottets yttrande skulle avfattas på sätt i reservationen angivits samt att utskottet skulle hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

med bifall till motionerna I:290 och II:442, såvitt nu vore i fråga, I:292 samt I:294 och II:444, godkänna vad reservanterna anfört rörande lönegradsplaceringen av ordinarie lärare i hushållsgöromål.

Enligt en annan reservation, betecknad med B 2, hade herrar *Oscar Olsson, Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Bergström, Mårtensson, Wallentheim* och *Lindholm* ansett, att utskottet bort tillstyrka, att skolkökslärarinnorna vid kommunala flickskolor placerades i 18 lönegraden, och därför föreslagit, att utskottets yttrande skulle erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet skulle hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen I:292 ävensom med avslag å motionerna I:290 och II:442, såvitt nu vore i fråga, samt I:294 och II:444, godkänna vad reservanterna anfört rörande lönegradsplaceringen av ordinarie lärare i hushållsgöromål.

Herr BERGH: Herr talman! Jag anhåller på denna punkt att få yrka bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr OLSSON, OSCAR: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen under denna punkt.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande momentet yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med B 1 betecknade reservationen; samt 3:o att det förslag skulle godkännas, som innehölls i herr Oscar Olssons m. fl. med B 2 betecknade reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upp tog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av herr Johan Bernhard Johanssons m. fl. reservation.

Herr *Olsson, Oscar*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 102 punkten V mom. b) antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med B 1 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålles i herr Oscar Olssons m. fl. med B 2 betecknade reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu vote-

Ang. övningslärares lönegradsplacering.

ring medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 46.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 192 punkten V mom. b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med B 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 59.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Mom. c).

Departementschefen hade föreslagit, att sådana ordinarie lärarinnor i kvinnlig slöjd, som innehade fullt tillfredsställande kompetens, skulle placeras i lönegraden Ca 18 vid kommunala flickskolor och statens normalskola, i lönegraden Ca 23 vid folkskoleseminarier med kvinnliga seminarieelever och vid småskoleseminarier ävensom vid statens skolköksseminarium samt i lönegraden Ca 16 vid övriga skolor, medan lärar-

innor med mindre tillfredsställande kompetens skulle placeras i lönegraden Ca 13.

I de likalydande motionerna I: 289, av herr *Aman* m. fl., och II: 443, av herr *Kyling* m. fl., hade föreslagits, att lärare i kvinnlig och manlig slöjd skulle jämställas i lönehänseende samt placeras i lönegrad 19.

I de likalydande motionerna I: 290, av herr *Aman* m. fl., och II: 442, av herr *Kyling* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att lärare i kvinnlig slöjd vid allmänna läroverk, manligt seminariums övningsskola, läroanstalter för dövstumma samt folk- och fortsättningsskolor skulle i lönehänseende likställas med lärare i manlig slöjd med högre kompetens.

Utskottet hade i det nu föredragna momentet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 289 och II: 443 samt I: 290 och II: 442, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad departementschefen anfört rörande lönegradsplaceringen av ordinarie lärare i kvinnlig slöjd.

Reservationer hade anförts av, utom annan,

1) herrar *Oscar Olsson, Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Bergström, Mårtensson, Wallentheim* och *Lindholm*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka, att slöjdlärarinnorna vid kommunala flickskolor placerades i 16 lönegraden, och därför förordat, att utskottets yttrande skulle erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet skulle hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 289 och II: 443 samt I: 290 och II: 442, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört rörande lönegradsplaceringen av ordinarie lärare i kvinnlig slöjd;

2) herr *Pauli*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Herr OLSSON, OSCAR: Herr talman! Med hänsyn till det samband, som existerar mellan mina reservationer, vilka båda gälla lärarinnor vid kommunala flickskolor, avstår jag från att nu framställa något yrkande om bifall till reservationen under förevarande avsnitt och hemställer i stället om bifall till utskottets förslag.

Herr PAULI: Herr talman! Det hade ursprungligen varit min mening att i kammaren framställa ett yrkande om att slöjdläraryrinnorna vid kommunala flickskolor skulle erhålla en något högre lönegradsplacering än vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit. Den ståndpunkten intog jag i utskottet, emedan jag ansåg, att en högre lönegradsplacering var befogad med hänsyn till arten och omfattningen av dessa lärarinnors arbetsuppgifter och övningsämnenas betydelse i detta liksom övriga fall.

Då jag emellertid inte har vunnit avslutning till denna ståndpunkt, avstår även jag från att med anledning av min blanka reservation framställa något särskilt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölles vad utskottet i det nu ifrågakvarande momentet hemställt.

Mom. d) och e).

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna VI—VIII.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 21 maj 1948 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad

proposition, nr 275, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i och fortsatt giltighet av förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å mjölk, grädde och ost;

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna riktlinjer;

dels medgiva Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade grunder vidtaga åtgärder till främjande av ullproduktionen;

dels å riksstaten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 155 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 65 000 000 kronor;

dels ock å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att jordbruket i enlighet med den överenskommelse, som träffats mellan statens livsmedelskommission och jordbrukets organisationer, skulle tillföras en inkomstökning av 163 miljoner kronor. För undvikande av större prisstegringar i konsumentledet hade föreslagits, att av nämnda belopp 120,5 miljoner kronor skulle tillskjutas av statsmedel i form av subvention för mejeri- och slaktdjursprodukter. Återstoden skulle enligt propositionen komma jordbruket till godo genom prishöjningar. Av be-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

loppet på 120,5 miljoner kronor hade 90 miljoner kronor avsetts skola användas för att möjliggöra i stort sett oförändrade priser på mjölk, smör, ost och gräde genom utbetalande av ett mjölkpristillägg med i genomsnitt 70 öre per kilogram mjölkfett från och med den 1 september 1948. Återstående 30,5 miljoner kronor hade föreslagits skola utbetalas i form av statliga pristillägg på slaktdjursprodukter, varigenom priserna på kött och charkuterivaror väntades kunna bibehållas på i stort sett oförändrad nivå. I propositionen hade framhållits, att en del av sistnämnda belopp kunde komma att utbetalas redan sommaren 1948. Vidare hade föreslagits, att ett belopp av 6 miljoner kronor skulle anvisas till förbättring av mjölkhandelns marginaler. Denna summa var avsedd att komma detaljhandeln till godo.

Härjämte hade framlagts vissa förslag till åtgärder för stödjande av avsättningen av inhemsk ull.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

1) II: 606 av herrar *Rubbestad* och *Werner*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de överenskomna höjda produktpriserna skulle få slå igenom i det allmänna prisläget, och med hänsyn härtill avslå Kungl. Maj:ts förslag om subventioner till konsumenterna på grund av dessa höjda priser;

2) II: 607 av herrar *Karlsson* i *Stuvsta* och *Hagberg* i *Luleå*, vari hemställts, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 275 i övrigt, måtte besluta

a) att den mellan statsmakterna och jordbrukarnas organisationer överenskomna inkomstförbättringen om 163 miljoner kronor i sin helhet skulle utgå av statsmedel;

b) å riksstaten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av kronor 203 000 000;

3) I: 435 av herr *Andrén* m. fl., likalydande med II: 608 av herr *Falla* m. fl.,

vari hemställts, att riksdagen måtte, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 275, i överensstämmelse med i motionerna angivna grunder besluta

dels att medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer, innebärande begränsning av subventionerna till högst 90 miljoner kronor samt prishöjningar på konsumtionsmjölk, mejerismör och lantsmör med sammanlagt omkring 42 miljoner kronor,

dels att till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisa ett reservationsanslag av kronor 113 000 000;

4) I: 433 av herr *Björck* m. fl., likalydande med II: 609 av herr *Svensson* i *Ljungskile* m. fl., vari hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 275 måtte beakta vad som i motionerna anförts, innebärande begränsning av Kungl. Maj:ts fullmakt i fråga om regleringsåtgärderna i enlighet med vad som gällt under de närmast föregående åren;

5) en under motionstiden vid riksdagens början väckt motion, II: 73, av herr *Pettersson* i *Rosta* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att fastställa ett garantipris av 40 öre per kg för inom landet år 1948 odlat vår-vete och ett pris av 32 öre per kg för till bröd tjänligt under året odlat korn samt att riksdagen måtte fatta beslut i frågan så tidigt, att de fastställda stimulanpriserna kunde påverka produktionen i gynnsam riktning;

6) I: 430 av herr *Elofsson*, *Gustaf*, m. fl., likalydande med II: 602 av herr *Johnsson* i *Kastanjegården* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att fabrikspotatispriset skulle höjas med 5 i stället för 3 öre per hektoliter och stärkelseprocent;

7) I: 431 av herr *Andersson*, *Lars*, och herr *Näsgård*, likalydande med II: 603 av herr *Johansson* i *Norrfors* m. fl.,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

vari hemställt, att riksdagen måtte besluta

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheten att medelst en höjning av arealgränsen för producentbidrag till förslagsvis 12 hektar eller annorledes skapa bättre ekonomiska förutsättningar för det stora antalet skoglösa eller skogfattiga norrländska jordbruk,

dels att för sin del uttala, att lantbruksnämnderna i Norrland borde få utvidgade befogenheter att i sin verksamhet ta vederbörlig hänsyn till de berörda jordbrukens ekonomiska förutsättningar, samt

dels att öka det nu utgående extra mjölkpristillägget till Norrland och vissa delar av mellersta Sverige med 6 miljoner kronor till 23,5 miljoner kronor, att fördelas efter förslag av Svenska mejeriernas riksförening;

8) I: 434 av herrar *Björck* och *Osvald*, likalydande med II: 610 av herr *Jacobson* i Vilhelmina m. fl., vari hemställt, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 275 måtte dels bifalla förslaget om anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område av 200 000 kronor för åtgärder till främjande av ullproduktionen, dels förorda att förhandlingar upptoges mellan statens livsmedelskommission å ena sidan och intresserade parter inom jordbruket och näringslivet i övrigt å andra sidan angående åtgärdernas utformning, varvid i motionerna framförda synpunkter borde beaktas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 606, II: 607, I: 435 och II: 608 samt I: 433 och II: 609, medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med i förevarande proposition angivna riktlinjer;

2) avslå motionen II: 73 om höjning

av garantipriserna för år 1948 odlat vårvete och till bröd tjänligt korn;

3) avslå motionerna I: 430 och II: 602 om höjning av fabrikspotatispriset;

4) avslå motionerna I: 431 och II: 603 om utredning angående förbättring av de ekonomiska förutsättningarna för vissa norrländska jordbruk, utvidgning av befogenheterna för lantbruksnämnderna i Norrland samt ökning av det extra mjölkpristillägget till Norrland och vissa delar av mellersta Sverige;

5) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 434 och II: 610 medgiva Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna grunder vidtaga åtgärder till främjande av ullproduktionen;

6) å riksstaten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 155 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 65 000 000 kronor;

7) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor;

8) antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i och fortsatt giltighet av förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å mjölk, grädde och ost.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Tjällgren*, *Hjalmar Nilsson*, *Isaksson*, *Liedberg* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

1) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 435 och II: 608 samt med avslag å motionerna II: 606, II: 607 samt I: 433 och II: 609 medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och av-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

sättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med av reservanterna i det föregående angivna riktlinjen;

2) avslå motionen II: 73 — — — (lika med utskottet) — — — främjande av ullproduktionen;

6) å riksstaten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 113 000 000 kronor;

b) till Kostnader — — — (lika med utskottet) — — — grädde och ost;

2) vid punkten 1) av herrar *Tjällgren, Näslund, Hjalmar Nilsson, Isaksson, Liedberg, Gustafson* i Vimmerby och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort i viss del erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 433 och II: 609;

3) vid punkten 4) av herr *Tjällgren*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 431 och II: 603;

4) vid punkten 6 b) av herrar *Näslund* och *Svensson* i Ljungskile, vilka på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet anvisa ett reservationsanslag av 55 000 000 kronor.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr **TJÄLLGREN**: Herr talman! Innan kammaren går att fatta beslut i anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet, anhåller jag att få yttra några ord, helst som jag vid ett par punkter i utlåtandet står antecknad som reservant. Inom parentes vill jag erkänna, att när vi i utskottet påbörjade behandlingen av den proposition, som ligger till grund för utskottets utlåtande, var jag djärv nog

att inbilla mig, att utlåtandet skulle bli enhälligt. Men därav blev, som synes, intet.

Såsom av det föreliggande utskottsutlåtandet framgår, föreslås i Kungl. Maj:ts proposition nr 275, att jordbruket i enlighet med den överenskommelse, som träffats mellan statens livsmedelskommission och jordbrukets organisationer, skall tillföras en inkomstökning av 163 miljoner kronor. För undvikande av större prisstegringar i konsumentledet föreslås, att nämnda belopp 120,5 miljoner kronor skola tillskjutas av statsmedel i form av subvention för mejeri- och slaktdjursprodukter. Återstoden skall enligt propositionen komma jordbruket till godo genom prishöjningar. Av beloppet på 120,5 miljoner kronor avses 90 miljoner kronor skola användas för att möjliggöra i stort sett oförändrade priser på mjölk, smör, ost och grädde genom utbetalande av ett mjölkpristillägg med i genomsnitt 70 öre per kilogram mjölkfett från och med den 1 september 1948. Återstående 30,5 miljoner kronor föreslås skola utbetalas i form av statliga pristillägg på slaktdjursprodukter, varigenom priserna på kött och charkuterivaror väntas kunna bibehållas på i stort sett oförändrad nivå. I propositionen framhålles, att en del av sistnämnda belopp kan komma att utbetalas redan sommaren 1948. Vidare föreslås, att ett belopp av 6 miljoner kronor anvisas till förbättring av mjölkhandels marginaler. Denna summa är avsedd att komma detaljhandeln till godo. Detta har av utskottsmajoriteten tillstyrkts.

Till grund för prissättningen på jordbrukets produkter under nästa regleringsår har uppgjorts en kalkyl av livsmedelskommissionen. Denna kalkyl visar bl. a. ett inkomstunderskott för jordbruket av inte mindre än 178 miljoner kronor.

Vid bedömande av frågan om vilket belopp som med hänsyn till detta beräknade inkomstunderskott borde tillföras jordbruket har livsmedelskommissionen konstaterat, att genom den höjning av lönerna inom jordbruket, som ägt rum

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

under de sista åren, en viss utjämning skett av klyftan mellan jordbruksbefolkningens och industribefolkningens inkomster. Vid jordbruksproduktionens nuvarande låga volym har kommissionen funnit det icke vara möjligt att utan betydande återverkningar på livsmedelspriserna helt utjämna löneskillnaderna mellan jordbruket och industrien. Från dessa utgångspunkter har kommissionen vid överläggningar med representanter för Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk framlagt förslag om en begränsning av den inkomstökning för jordbruket, som det nämnda kalkylmässiga underskottet eljest skulle föranleda. Överenskommelse har därvid träffats om att anspråken på täckning av inkomstunderskottet skola begränsas till 163 miljoner kronor. Livsmedelskommissionen har närmast föreslagit, att den inkomstökning, som sålunda skulle tillföras jordbruket, skulle ske helt i form av prishöjningar på olika produktslag. Kungl. Maj:t har emellertid ansett, att av det nämnda beloppet om 163 miljoner kronor 120,5 miljoner kronor i stället skola tillskjutas av statsmedel i form av subvention för mejeri- och slaktdjursprodukter, medan återstoden bör komma jordbruket till godo genom prishöjningar på jordbruksprodukter. Kungl. Maj:t, som i den föreliggande propositionen hemställt, att riksdagen måtte anvisa det föreslagna subventionsbeloppet av 120,5 miljoner kronor, har därjämte föreslagit anvisning av ett belopp om 6 miljoner kronor till förbättring av mjölkhandels marginaler.

Jag kan nämna att vid behandlingen inom utskottet av den kungl. propositionen har den största och strängt taget enda nämnvärda meningsskiljaktigheten rört hur stor del av det åskade beloppet om 163 miljoner kronor som skall utgå av statsmedel i form av subvention för vissa slag av produkter och hur stor del som skall uttagas genom prishöjningar.

I en inom andra kammaren väckt motion har yrkats, att den överenskomna inkomstökningen för jordbruket om 163 miljoner kronor skall i sin helhet åstadkommas genom prishöjningar och att

sålunda det i propositionen framlagda förslaget om subventioner skall avslås. Det har härvid hänvisats till att det icke kan vara konsekvent, att man först genom särskilda extra konsumtionsskatter försöker suga upp överflödigt köpkraft och sedan ökar denna köpkraft genom statliga subventioner. I rak motsats härtill står yrkandet i en annan motion, att inkomstförbättringen för jordbruket skall helt utgå av statsmedel. Såsom skäl härför har i motionen främst anförts, att den av statsmakterna förordade lönepolitiken åsyftar ett lönestopp, medan de faktiska levnadsomkostnaderna oupphörligen stiga, och att i en sådan situation nya prisstegringar icke böra medgivas, särskilt som dessa hårdast drabba de mindre inkomsttagarna och livsnödvändiga varor. I ett par andra motioner har under hänvisning till i huvudsak samma synpunkter som i den av mig sist åsyftade motionen framhållits, att ett subventionssystem av här ifrågakarande art måste anses i princip oriktigt. Vissa skäl tala emellertid enligt dessa motionärers mening i det nuvarande läget för en moderat konsumentsubventionering. Denna har dock icke ansetts böra få sträcka sig längre än till i stort sett den del av den kalkylerade inkomstminskningen, som har sin grund i fjolårets missväxt, d. v. s. högst 90 miljoner kronor.

Rent principiellt säger sig nu utskottsmajoriteten hysa den uppfattningen, att inkomstökning för jordbruket om möjligt icke bör ske genom subventioner över skattebudgeten. Det må även erinras, säger man, om att riksdagen tidigare uttalat sig för en avveckling av subventionerna när det gäller livsmedelspriserna. Den minskning av produktionen och därmed av inkomsterna för jordbruket, som väntas under det kommande regleringsåret bliva en följd av föregående års missväxt, motiverar ett avsteg från den angivna principen. Vidare säges det, att det enligt utskottets mening hade varit önskvärt, att subventioneringen kunnat inskränkas till ett mot denna inkomstminskning svarande belopp. Jordbrukets inkomstförbättring skulle då i den över-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

skjutande delen ha åstadkommit genom prishöjningar. De överenskommelser i inflationsbekämpande syfte, som träffats med statens anställda om begränsning av det rörliga tillägget, förutsätta emellertid, att mera betydande höjningar av livsmedelspriserna icke ske. Det måste också förutses, att en mera väsentlig höjning av livsmedelspriserna skulle föranleda krav på löneförbättringar från andra grupper av anställda. Därmed skulle den s. k. löneskruven sättas i rörelse, och inflationsfaran skulle därigenom öka. På dessa grunder har utskottsmajoriteten ansett sig böra i oförändrat skick tillstyrka den kungl. propositionen.

Jämte fyra andra ledamöter inom utskottet har jag tillåtit mig att i nyssnämnda hänseende mot utskottets hemställan anteckna en reservation. Reservanterna ansluta sig till utskottets motivering från dess början på s. 17 till och med nionde raden uppifrån på s. 19. Från och med den mening som där börjar med orden »Det hade» ha reservanterna ansett, att samma stycke i utskottets utlåtande bör ha följande lydelse: »Utskottet kan emellertid icke tillstyrka, att såsom Kungl. Maj:t föreslagit subventioneringen tillåtes sträcka sig längre än till ett mot denna inkomstminskning svarande belopp. I enlighet med denna ståndpunkt finner sig utskottet böra förorda, att prisstegringar medgivnas utöver de i propositionen föreslagna. Starka skäl tala enligt utskottets mening för att dessa prishöjningar läggas på mjölken, vars produktionsekonomi är svag och som samtidigt utgör ett högvärdigt livsmedel till relativt lågt pris. I konsekvens härmed bör en prishöjning ske även på mejerismör och lantsmör. Dessa prishöjningar torde böra bestämmas till ett öre per liter för konsumtionsmjölk och 25 öre per kilogram för mejeri- och lantsmör. Härigenom beräknas jordbruket tillföras en inkomstökning av omkring 42 miljoner kronor utöver vad som följer av de av Kungl. Maj:t förordade prishöjningarna. Härav följer, att det av Kungl. Maj:t till 120,5 miljoner kronor beräknade subventionsbeloppet för mejeri- och slaktdjurspro-

dukter kan begränsas till omkring 78,5 miljoner kronor.»

Vidare ha reservanterna ansett, att sista stycket i utskottets motivering, där utskottsmajoriteten förklarar, att Kungl. Maj:ts anslagsäskanden icke givit utskottet anledning till erinran, bör utbytas mot följande stycke: »Vad slutligen angår Kungl. Maj:ts anslagsäskanden föranleder den av utskottet i det föregående förordade ytterligare prishöjningen på mjölk och smör av 42 miljoner kronor motsvarande sänkning av det av Kungl. Maj:t till allmänt mjölkpristillägg beräknade subventionsbeloppet om 90 miljoner kronor. De sammanlagda kostnaderna för prisreglerande åtgärder begränsas härigenom till 113 miljoner kronor.»

Skillnaden mellan reservanternas och utskottsmajoritetens förslag är alltså, att man enligt reservanternas förslag subventionsvägen inte skall lämna högre bidrag än som motsvarar den inkomstminskning, varav jordbruket drabbats på grund av förra årets felslagna skörd, eller således 90 miljoner kronor.

Mot utskottets uttalande i sista stycket på s. 19 angående fullmakten för Kungl. Maj:t att inom den anvisade anslagsramen handha jordbruksregleringen under nästa regleringsår ha inte mindre än sju ledamöter — däribland även jag — anmält avvikande mening. I ett par motioner har hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition måtte beakta vad som i motionerna anförts, innebärande en viss begränsning av Kungl. Maj:ts fullmakt i fråga om regleringsåtgärderna. Jag skall inte uppta kammarens tid med att närmare redogöra för innehållet i motionerna, utan jag kan nöja mig med att i korthet säga, att motionärernas hemställan innebär, att fullmakten skall ha samma omfattning som under de närmast föregående åren.

Jag tillåter mig härefter nämna, att jag i utskottet tillstyrkt bifall till de likalydande motionerna I: 431 och II: 603, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheten att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

medelst en höjning av arealgränsen för producentbidrag till förslagsvis 12 hektar eller annorledes skapa bättre ekonomiska förutsättningar för det stora antalet skoglösa eller skogfattiga norrländska jordbruk, dels att för sin del uttala att lantbruksnämnderna i Norrland böra få utvidgade befogenheter att i sin verksamhet ta vederbörlig hänsyn till de berörda jordbrukens ekonomiska förutsättningar, samt dels att öka det nu utgående extra mjölkpristillägget till Norrland och vissa delar av mellersta Sverige med 6 milj. kronor till 23,5 milj. kronor, att fördelas efter förslag av Svenska mejeriernas riksförening.

Jag kommer, herr talman, att yrka bifall till dessa motioner, när vi komma till fjärde punkten i utskottsutlåtandet.

Jag vill ytterligare nämna, att mot övriga punkter i utskottets utlåtande har jag ingenting att erinra, såsom när det gäller brödsädsregleringen, regleringen av fodersäd och potatisregleringen, och jag har därför ingen anledning att närmare ingå på dessa punkter.

Slutligen vill jag endast säga, att eftersom jag själv är norrlänning, är det helt naturligt, att jag med största tillfredsställelse konstaterat, att regeringen även i år har äskat medel av riksdagen till stöd för det norrländska jordbruket.

Det blir, herr talman, kanske anledning för mig att återkomma, men för närvarande har jag ingenting annat att tillägga än att jag kommer att yrka bifall till de reservationer, som jag har avgivit.

Herr JOHANSSON, HENRY: Herr talman! Den av vederbörande myndigheter träffade överenskommelsen med jordbrukets organisationer rörande pris-sättningen på jordbrukets produkter för produktionsåret 1948/49 har i praktiskt taget oförändrat skick förelagts årets riksdag, och jordbruksutskottet har likaledes så gott som enhälligt tillstyrkt det väsentliga i uppgörelsen, nämligen prisöverenskommelsen. På grund av minskad avkastning och ökade kostnader skall jordbruket tillföras cirka 163 mil-

joner kronor. Härom råder i slutomgången inte någon meningsskiljaktighet.

Vid den förberedande behandlingen påtalade emellertid priskontrollnämnden, att i fråga om den kalkyl för jordbruket, som låg till grund för innevarande regleringsårs kostnads- och prisberäkningar, var kostnadsposten för ekonomibygnader liksom tidigare uppdelad i ett avskrivningsbelopp för reparationer, vilket varierat med byggnadskostnaderna på landsbygden, och ett fast belopp, kan man säga, avseende byggnadsbeståndet. Sistnämnda belopp uppskattades, när tidigare kalkyler uppgjordes, enligt förkrigsvärdet. Däremot bygger den i den föreliggande kalkylen gjorda beräkningen på en kombinerad avskrivnings- och underhållsfaktor, vilken i sin helhet fått följa byggnadskostnadernas utveckling. Omläggningen innebär i princip en uppräknings av avskrivningsbeloppen, baserad på återanskaffningsvärdet för jordbrukets ekonomibygnader.

Priskontrollnämnden fann det naturligt, att underhållskostnaderna uppräknades efter nuvärdet, men ansåg, att starka skäl talade för att man alltjämt borde räkna avskrivningarna på anläggningarna efter förkrigsvärdena. Ett sådant beräkningssätt tillämpas nämligen för andra näringar, och någon förändring härvidlag för jordbrukets vidkommande ansåg sig priskontrollnämnden inte kunna rekommendera med hänsyn till den prejudicerande verkan för nämndens verksamhet ett sådant beslut skulle få, när nämnden går att ta ställning till priskalkyler, som föranleda anspråk på prisstegringar för näringslivet i allmänhet. Om till grund för beräkningarna av avskrivningsbeloppen på det i jordbruket investerade byggnadskapitalet hade lagts förkrigsvärdet, vilket skett i alla tidigare kalkyler, skulle underskottet för produktionsåret 1948/49 ha minskats med 40 miljoner kronor.

Den nu av mig påtalade höjningen av avskrivningskostnaderna anses böra kompensera den nedskrivning av foderlagervärdet, som tidigare för basåret upptagits till 30 miljoner kronor. Utan

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att jag vill bestrida, att en sådan nedskrivning är önskvärd, kan det dock ifrågasättas, om man inte bort låta det anstå därmed till dess andra skördemöjligheter och därmed inkomstbetingelser hade förelegat. Vid en ökning av skörden, varigenom avkastningen blir tillfredsställande, är det naturligtvis både önskvärt och motiverat att företa en avskrivning av ett lagersaldo.

När jag emellertid avstått från att motionsledes föra fram ett förslag, som skulle sikta till ett uppskov med tillämpning av den nya avskrivningsmetoden, berodde det dels på att jag inte ville sätta krokben för den i och för sig synnerligen önskvärda möjligheten att göra avskrivning på lagerposten avseende fodermedel och dels på att jag inte ville rubba den överenskommelse, som träffats med producenterna, sedan vederbörande myndigheter hade blivit ense med jordbrukets representanter om kalkylen och priserna. Sådan hänsyn har visserligen inte tagits av alla. Vi hörde exempelvis nyss, att utskottets ordförande sade sig ämna yrka bifall till det s. k. norrlandsförslaget om en extra subventionering för Norrlands del i form av mjölkpristillägg med 35 öre per kilogram mjölkfett. Därmed ryggas herr Tjällgren överenskommelsen på samma sätt, som ett förslag från min sida om ett vidhållande av den tidigare avskrivningsmetoden i fråga om jordbrukets ekonomibyggnader skulle göra. Jag ber för den skull att redan på detta stadium få yrka bifall till vad utskottet har föreslagit, d. v. s. avslag på herr Tjällgrens förslag.

Eljest voro vi, vilket också utskottsordföranden har omvitnat, ense inom utskottet om den inkomstökning, som jordbruket under det kommande produktionsåret bör tillföras, och utskottet föreslår alltså, att 163 miljoner kronor tillföras jordbruket. Däremot råda delade meningar om hur stor den del bör vara, som skall tillföras jordbruket i form av skattemedel, och hur stor del, som bör tillåtas slå igenom i högre priser. Herrar bondeförbundare och högermän i utskottet ha reserverat sig och

ansett, att det belopp om 90 miljoner kronor, vilket de anse motsvarar den verkliga inkomstminskningen på grund av förra årets dåliga skörd, bör kunna subventioneras. Reservationen ansluter sig till en motion i denna kammare av herr Andrén m. fl., i vilken det sägs, att en subventionering till följd av förra årets missväxt kan såsom en temporär, av yttre omständigheter framtvingen nödfallsåtgärd försvaras, om den får bevara sin ursprungliga karaktär av övergående eller tillfälligt bidrag. Det skulle alltså vara fråga om en subvention, som vid ökad produktion bortfaller.

Naturligtvis finns det ingen som har någon annan mening, i varje fall inte bland konsumenterna, och jag vill i likhet med utskottets ärade herr ordförande erinra om att en enig riksdag så sent som innevarande år uttalat sig för en avveckling av subventioneringarna avseende livsmedel av alla slag, både till konsumenter och till producenter. Subventionerna till jordbruket skola naturligtvis upphöra, då ökad produktion kan göra jordbruket bärigt. Det är ju dithän man syftat, då regeringen framlagt förslag om rationalisering av jordbruket, förslag som riksdagen antagit.

Motionärerna och likaledes reservanterna förorda »en moderat» subventionering över skattestaten och stanna vid de nämnda 90 miljonerna.

Praktiskt taget hela det underskott, som kalkylen uppvisar för innevarande produktionsår, kan nog sägas vara föranlett av förra årets dåliga skörd. Det borde inte anses orimligt att göra det tankeexperimentet, att förra årets skörd under lyckliga betingelser kunde ha lämnat ett överskott, lika stort som det underskott, som nu har uppstått. Jordbruket hade då haft resurser att utan prisförhöjningar betala de ökade kostnader, som redovisas i underskottsbalansen. Nu blev varken det ena eller det andra möjligt, det ena av den anledningen, att skörden inte blev den beräknade, och det andra av den anledningen, att jordbruket inte lämnade något överskott, som kunde täcka de

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ökade kostnaderna. Man kan enligt min mening påstå, att även den subvention är moderat, som tar sikte på att täcka det underskott, som har uppkommit av den sistnämnda anledningen. Hade vi fått en skörd, som hade varit en aning över den medelmåttiga, så hade jordbruket orkat med även de ökade kostnaderna.

Man kan dessutom säga, att subventionen är moderat, då den utöver täckning för det av den svaga skörden förorsakade egentliga överskottet endast ger subvention för så oumbärliga varor som slaktprodukter.

Som exempel på prisutvecklingen må jag tillåtas att anföra några siffror. Enligt socialstyrelsens statistik över prisförändringar sedan basåret 1935 hade slakterierna i januari månad i år möjlighet att avräkna storboskapen till 195 öre mot 94 öre under år 1935; där har det alltså blivit en stegring med 105 procent. Gödkalvarna avräknades under samma månad i år till i genomsnitt 338 öre mot 137 öre år 1935; där är det en stegring med 146 procent. Svinen avräknas till 256 öre i år mot 110 öre år 1935. Naturligtvis ha dessa mycket kraftiga stegringar i avräkningarna från slakterierna till jordbruket återverkat på de butikspriser som allmänheten får betala, och jag tror väl att vem som helst i denna kammare är ense med mig om att dessa slag av livsmedel redan ha blivit så dyra efter de hittills medgivna prisförhöjningarna, att en ytterligare prisstegring inte är tänkbar.

Jag skulle kunna anföra långt fler exempel på prisutvecklingen, men det må åtminstone för tillfället vara nog med de siffror jag nyss nämnde. De utgöra för mig tillräckliga skäl för att yrka bifall till vad utskottet har föreslagit under punkten 1) beträffande storleken av den ökning i medelstillförseln till jordbruket, som innebär att 120,5 miljoner kronor skola tillföras jordbruket över skattestaten.

Den andra reservationen vid utskottets betänkande hänför sig till samma punkt 1). Den gäller den så mycket omdiskuterade fullmakten för regeringen

att utan riksdagens hörande företaga mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna, om sådana skulle bli erforderliga. Utskottets majoritet har ansett sig kunna medgiva Kungl. Maj:t en fullmakt i enlighet med vad som har begärts i propositionen. Det må tillåtas mig, herr talman, att med några ord beröra denna del av utskottsförslaget.

Jag behöver inte försäkra första kammaren, att ingen inom utskottets majoritet har någon annan mening än den, att det är riksdagen som bestämmer i viktiga principiella, politiska, ekonomiska och försörjningsmässiga frågor. När vi i den nu förevarande frågan ha intagit en annan ståndpunkt än reservanterna, ha vi väglets enbart av praktiska hänsyn. Det har över hela linjen erkänts, att ingen ändring i de av Kungl. Maj:t förra året vidtagna åtgärderna hade kommit i fråga, även om Kungl. Maj:t hade underställt riksdagen avgörandet. Den enda följden om riksdagen hade sammankallats hade således blivit en försening av avgörandet. Jag vet inte hur flertalet ledamöter skulle ha reagerat om Kungl. Maj:t skulle ha sammankallat riksdagen för ett så obetydligt ärende, vars framläggande dessutom inte skulle ha föranlett något annat än ett godkännande av Kungl. Maj:ts ställningstagande. Att vi äro rätt många som skulle ha reagerat emot ett sådant sammankallande av riksdagen är jag övertygad om. Så till den milda grad angelägna om att resa till riksdagen och vistas där, att vi skulle ha gillat en sådan åtgärd, äro sannernligen inte många av oss, det är jag säker på.

Vad kan nu inträffa om kammaren bifaller utskottets förslag beträffande Kungl. Maj:ts befogenhet? Anslagsramen är given. Bli skörden sämre än den förutsatta och därmed subventionsbehovet större än de anslag, som vi nu skola votera om, så skall riksdagen höras. Bli skörden bättre, kan däremot enligt fullmakten Kungl. Maj:t i vissa avseenden vidtaga åtgärder beträffande regleringarna. Emellertid förutsätter utskottet, att beslut fattas först sedan skörderesultatet efter augustiuppskattningen helt kan över-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

blickas, och därvid skola i huvudsak samma grunder tillämpas som under innevarande regleringsår. Jag vill i det avseendet hänvisa till vad utskottet har sagt i näst sista stycket på s. 19 i utlåtandet.

Nu är det allmänt bekant, att Kungl. Maj:t inte sitter i kanslihuset och bestämmer i dessa försörjningsfrågor på egen hand utan att höra vederbörande parter och organ. För min del finner jag det alldeles uteslutet, att regeringen t. ex. skulle besluta att sänka mjölkpriset, om skörden blir så stor att inkomsterna bli så höga, att fyraprocentsgränsen över-skrides. För övrigt vill det mycket till för en så kraftig inkomstökning. Jag vill i det sammanhanget erinra om att kalkylen balanserar på tre miljarder kronor; fyraprocentsregeln omsluter således en summa av 120 miljoner kronor. Men om en sådan inkomstökning skulle inträffa, så är det livsmedelskommissionen och dess råd som först konstatera fakta och som få yttra sig. För min del hyser jag ingen fruktan för att förslagen från det hållet skola bli sådana, att mjölkproduktionen äventyras. Frågan om mjölkpriset är, såvitt jag har kunnat förstå av diskussionerna i detta ämne, den springande punkten. Men att Kungl. Maj:t skulle fatta beslut, som i fråga om mjölkpriserna ginge emot livsmedelskommissionen, är det väl ändå ingen som tror. Alltså komma de förändringar, som det eventuellt kan bli fråga om, att beslutas i enlighet med vad producenterna själva komma att föreslå.

Det är därför, herr talman, som jag liksom utskottsmajoriteten i övrigt inte hyser någon ängslan för att den nu ifrågavarande fullmakten är riskabel eller kan komma att utnyttjas på ett sätt som är till men för folkhushållet. Detta förhållande utgör, jämte de rent praktiska skälen för att ge Kungl. Maj:t möjlighet att fatta beslut utan att behöva vänta en månad eller kanske mer för att få riksdagen samlad, anledning till att vi utan betänkligheter anslutit oss till förslaget om fullmakten för Kungl. Maj:t. Det torde av vad jag nu har sagt framgå, att det

inte är fråga om att ge statsrådet Sträng en obehörig fullmakt.

För övrigt vill jag till slut säga, att augustikalkylen inte är färdig förrän efter valet. Enligt somligas mening kommer ju valet att medföra en sådan ommöblering av andra kammaren, att det inte blir herr Sträng som tack vare fullmakten blir enväldshärskare i fråga om jordbrukspri-serna. Jag är emellertid inte rädd för att ge denna fullmakt åt vem som än kommer att bli den högste försörjningsvårdaren.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Det finns ur jordbrukets synpunkt stor anledning till fredsställelse över att överenskommelse innevarande år har kunnat träffas mellan representanter för statsmakterna och för jordbrukets organisationer angående priser för jordbrukets produkter under instundande regleringsår. Det är glädjande, att problemet har kunnat lösas med mindre bekymmer och på ett mindre omständligt sätt än fallet var förra året.

Beträffande underlaget för prissättningen känna vi alla till, att det utgöres av den s. k. jordbrukskalkylen. Herr Henry Johansson har något berört kalkylen i den del den gäller kostnaderna för jordbruket. För egen del är jag nog av den uppfattningen, att kalkylen är uppgjord så pass grundligt och omsorgsfullt, som det kan ske.

Det skulle helt visst ha varit ännu bättre för jordbruket, om man hade kunnat fastställa priserna på dess produkter på ett ännu tidigare stadium, t. ex. före vårsådden, men jag är väl medveten om att så inte lämpligen kan ske eller att det i varje fall är förenat med mycket stora vanskligheter.

Förutsättningarna för en god skörd föreföllo ju att vara ganska gynnsamma vid vårens inbrott. Det blev en tidig vår, vårbruket blev utfört under gynnsamma förhållanden, och skördeutsikterna ingåvo stora förhoppningar. Det tycks emellertid, som om vi skulle ha haft benägenhet att överskatta skördeutsikterna för innevarande år. Detta visas

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ju tydligt av den skörderapport, som publicerades den 31 maj. Av de växtslag, som upptogs i rapporten, är det endast höstvetet, som har kommit upp till medelskörd och betecknats med konditionssiffran 3. Både för råg och för hö från odlad jord ha måst sättas lägre konditionssiffror.

När det gäller prissättningen på produkterna har, såsom redan föregående talare framhållit, full enighet rått inom utskottet. Det är bara på ett par punkter som det har uppstått delade meningar. De meningsskiljaktigheter, som förekomma i detta ärende, gälla närmast frågan, varifrån det inkomstillskott, som jordbruket skall tillföras instundande regleringsår, skall tagas.

Under innevarande riksdag har det vid olika tillfällen påpekats vikten av att minska köpkraftsoverskottet och på det sättet bringa efterfrågan och tillgång i bättre överensstämmelse med varandra. Det har också i samma syfte stiftats lagar, jag behöver inte erinra om vilka, som i grund och botten ha till syfte att minska köpkraftsoverskottet. Man kan ju därför ställa sig ganska tveksam rörande lämpligheten av att samtidigt införa subventioner i den omfattning, som Kungl. Maj:t har föreslagit och som utskottsmajoriteten har tillstyrkt. Man kan ovillkorligen sätta i fråga, om det inte skulle ha varit lyckligare att undgå införandet av dylika subventioner.

I fråga om en punkt därvidlag äro ju dock i stort sett alla ense, nämligen att det är fullt i sin ordning att det subventionsbelopp, som skall täcka förlusterna till följd av förra årets ogynnsamma väderlek, erlägges av folkhushållet gemensamt. Ifrågavarande förluster äro beräknade till 90 miljoner kronor. Subventioner därutöver anse vi icke böra ifrågakomma. Vi ha på grund därav ansett, att det subventionsbelopp, som skall utgå av skattemedel, bör göras mindre än Kungl. Maj:t har föreslagit och att i stället en viss prishöjning på vissa produkter bör få slå igenom. Vi äro av den uppfattningen, att det skulle vara mycket rimligt att priset på konsum-

tionsmjölk och mejeriprodukter skulle bli något högre. Det är ju välbekant och lär väl inte av någon kunna bestridas, att mjölkproduktionens lönsamhet är mycket svag, och det hade varit väl befogat att detta förhållande hade fått komma till uttryck i ett något högre pris.

Mjölkproduktionens svaga lönsamhet kommer ju jämt och ständigt till uttryck i en omfattande övergång från kreaturs-hållande till kreaturslösa jordbruk, och det är väl endast när mjölkproduktionen bedrivs under mycket gynnsamma omständigheter som produktionskostnaderna bli nöjaktigt täckta. Vi ha ju också här i landet ett mycket lågt mjölkpris i förhållande till vad man har i andra länder.

Det borde därför vara rimligt med en något högre prisnivå för mjölk och mejeriprodukter och att inte så starkt subventionera en produktion, som är så dåligt lönsam, som vad mjölkproduktionen är. Man kan emot denna uppfattning anföra, att en direkt prishöjning skulle medföra en ökning av levnadskostnaderna, och det är alldeles givet att detta i viss mån komme att ske. Fördyringen skulle dock stanna inom en så blygsam ram, att jag inte tror att den för någon skulle kännas betungande. Den föregående ärade talaren framhöll ju, att pristödet utöver det s. k. missväxtbidraget får anses vara moderat. Det håller jag gärna med om, men man skulle även kunna vända på påståendet och säga, att de av reservanterna föreslagna prishöjningarna också skulle bli mycket moderata.

Jag ber därför att på denna punkt få instämma i det yrkande, som gjordes av utskottets ordförande, herr Tjällgren.

En annan fråga, som berördes av herr Henry Johansson, är i hur stor utsträckning riksdagen skall överlämna beslutanderätten i fråga om subventionerna och prissättningen till Kungl. Maj:t. Utskottsmajoriteten har ju för sin del funnit lämpligt, att Kungl. Maj:t får samma befogenhet som tidigare. Om utvecklingen skulle bli sådan, att det bleve fråga om några större ändringar, skulle Kungl. Maj:t få lov att bestämma om

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

dessa på egen hand. Skälen härför ha redovisats av herr Henry Johansson, men jag liksom övriga reservanter på denna punkt anser, att riksdagen inte bör avhända sig rätten att pröva en dylik situation. Riksdagen bör sålunda inte ge förhandslöften eller göra några utfästelser av detta slag.

Jag ber, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till den under 2), punkt 1) avgivna reservationen.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag har redan av ett par talare blivit väsentligt förekommen, men det är ett par frågor, som jag skulle vilja ytterligare belysa.

Jag vill till att börja med konstatera, att när denna fråga behandlades i utskottet, rådde inte några delade meningar om det berättigade i att jordbruket finge denna inkomstökning på 163 miljoner kronor, varom överenskommelse träffades vid prisförhandlingarna. Jag skulle också vilja begagna tillfället att uttrycka en, såsom jag förmodar, allmän tillfredsställelse över att dessa prisförhandlingar i år gått i enighetens tecken och utan att man vare sig på den ena eller andra sidan tvingats att tillgripa drastiska stridsåtgärder. Jordbruket självt har ju för sin del ganska generöst bidragit till denna enighet genom att frivilligt avstå från de cirka 15 miljoner kronor, som det enligt kalkylerna annars skulle ha varit berättigat till utöver vad som nu föreslagits. Vi få väl hoppas, att man med tacksamhet för framtiden kommer att minnas detta, och jag tänker då främst på dem, som vid kommande förhandlingar angående prissättningen på jordbrukets produkter komma att stå såsom jordbrukarrepresentanternas motpart.

På en punkt ha emellertid meningarna gått isär, nämligen beträffande frågan, huruvida denna inkomstförbättring skall subventioneras eller om den skall få slå igenom i priserna. Inom utskottet var det ingen som direkt gjorde invändning mot principen att livsmedelsprodukterna skola av konsumenterna betalas med priser,

motsvarande vad det verkligen kostar att framställa dem. Detta säger också utskottet på s. 19 i utlåtandet. Utskottet erinrar om att riksdagen tidigare uttalat sig för en avveckling av subventionerna med avseende på livsmedelspriserna. Det hade här enligt mitt förmenande varit ett tillfälle att i år gå från ord till handling och ej föreslå högre subventioner än de cirka 90 miljoner kronor, som motsvara det s. k. missväxtbidraget. Denna mening har också uttalats i motionen nr 435 i denna kammare. Vidare må man ifrågasätta, om det är konsekvent riktigt att över huvud taget subventionera på detta område, då det ju nu gäller att genom minskad köpkraft bevara penningvärdet. Genom alla de olika punktbeskattningar, som beslutats vid innevarande års riksdag, har man ju försökt att sterilisera köpkraften till ett ungefärligt belopp av 500 miljoner kronor. Men å andra sidan är man nu beredd att öka köpkraften med omkring 120,5 miljoner kronor, alltså med ungefär en fjärdedel av vad man genom tidigare beslut sökt att sterilisera.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att utskottsreservanterna till stöd för sitt ståndpunktstagande i fråga om subventioneringen kunna åberopa rätt auktoritativa uttalanden. En enig livsmedelskommission, på en röst när, har uttalat sig mot en subventionering i förevarande fall, och jag kan erinra om att Kooperativa förbundets tidning Vi också uttalat sig i samma riktning.

Utskottet säger sig emellertid inte helt kunna vara med om att jordbrukets inkomstförbättring tages ut i form av prishöjningar, beroende på att krav i så fall komma att ställas på höjda löner, vilket i sin tur skulle ytterligare öka inflationsfaran. Jag undrar emellertid, om det inte ur inflationssynpunkt är lika farligt att genom subventioner släppa ut ytterligare köpkraft som det är att höja lönerna.

I reservationen nr 1) till utskottets utlåtande har föreslagits, att av de 120,5 miljoner kronor, som utskottet ansett böra utgå i form av subventioner, omkring 42 miljoner kronor i stället skulle utta-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

gas genom en höjning med ett öre per liter för konsumtionsmjölk och tjugufem öre per kilogram smör. För min del tror jag, att det för framtiden kan vara välbetänkt, och detta inte minst på konsumenthåll, att man, på sätt som i reservationen föreslagits, slår vakt om mjölkproduktionen. Såsom jordbrukare kan jag intyga, att mjölkproduktionen nog utgör den gren av jordbruket, som åtminstone för närvarande betalar sig sämst. Därtill kommer att mjölkproduktionen och därmed skötseln av nötkreaturen binder dem, som syssla därmed, i väsentlig grad. Vi ha vid åtskilliga tillfällen blivit erinrade om den alltmer tilltagande flykten från landsbygden, och en rätt väsentlig orsak till att denna flykt ännu inte åtminstone har kunnat stoppas tror jag utgöres av att särskilt ungdomen på landsbygden inte vill vara mera bunden än andra yrkesutövare. Jag vill särskilt peka på den bundenhet vid jordbruket, som kreatursskötseln framkallar, med lördags- och söndagsarbete.

Det skulle, herr talman, vara mycket att tillägga i denna fråga, men jag skall nöja mig med att i likhet med ett par talare före mig yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr 1) av herr Tjällgren m. fl.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Efter vad som redan är sagt i förevarande ämne skall jag tillåta mig att begränsa mitt anförande till endast ett par punkter.

Innan jag går in på de punkter, som jag närmast hade tänkt att beröra, ber jag att med anledning av herr Henry Johanssons anförande få inlägga en bestämd gensaga mot det talesätt, som här användes, när man i förhandenvarande läge säger att jordbruket subventioneras. Så länge det finns ett överskott av produkter, såsom fallet var ända fram till år 1939, kan jag medge det berättigade i att beteckna statsmakternas stödåtgärder för att upprätthålla prisbildningen inom jordbruket såsom en subventionering av jordbruket, men att, när förhållandet är omvänt, tala om en subventionering är

inte riktigt. Om jordbrukarna finge be-
gagna sig av världsmarknadsläget och ta ut vad detta ger möjlighet till, vore det en annan sak. Men en sådan prisutveckling ha statsmakterna från allmänna synpunkter inte ansett önskvärd. Mellan statsmakterna och jordbrukets näringsutövare har ju träffats en överenskommelse om vilken inkomst jordbruket sammantaget bör ha, och för att ge jordbruket denna inkomst behövs det ett tillskott på 163 miljoner kronor. Om detta belopp skulle få slå igenom i livsmedelspriserna, skulle dessa stiga till en sådan höjd, att det skulle vara svårt att nå den stabilisering, som man ju eftersträvar. Men att, när man i denna situation begär ett belopp av 120,5 miljoner kronor, beteckna detta såsom en subventionering av jordbruket vill jag bestämt inlägga en protest emot. Om man nu skall tala om en subvention, så är det ju här i så fall fråga om en konsumentsubvention.

Jag vill emellertid, herr talman, betona, att jag inte har någon biavsikt med detta resonemang. Jag reagerar bara mot att man alltfört hos stora konsumentgrupper inpräntar den meningen, att jordbruket subventioneras. Jag finner det önskvärt, att dessa förhållanden klargöras, om vi skola kunna uppnå något samförstånd, när vi diskutera i detta ämne. För att inte bli missförstådd vill jag först som sist säga, att herr Henry Johanssons resonemang ju på intet sätt var utmanande, och det är inte mot herr Henry Johansson som jag vänder mig, utan det är mot det allmänna talesättet som jag har funnit anledning att rikta dessa anmärkningar.

Såsom kammarens ärade ledamöter finna, ha vi från folkpartihåll anslutit oss till utskottsmajoriteten på förevarande punkt. Vi ha noga övervägt denna fråga, ty det är klart, att vi inte gärna vilja vara med om att gå subventionsvägen. När vi emellertid stannat för att i motsats till de andra borgerliga partierna ansluta oss till utskottsmajoriteten, ha vi gjort det i känslan av att läget beträffande lönestabiliseringen för närvarande är sådant, att det kan vara värt att göra denna uppoffring för att inte

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

åstadkomma irritation. Det är således ett rent skattande åt ett försök att stabilisera lönenivån, när vi varit med om att gå denna väg, men det är under den bestämda förhoppningen, att det är en engångsåtgärd.

Jag övergår så till det ämne, som beröres i den med nr 2) betecknade reservationen, eller den s. k. fullmaktsändringen.

Herr Henry Johansson försökte övertyga kammaren om att det är alldeles riskfritt att ge denna fullmakt med den ordalydelse och innebörd, som Kungl. Maj:t föreslagit, menande att det knappast skulle förekomma, att Kungl. Maj:t skulle begagna sig av denna fullmakt och — inom ramen för det beviljade anslaget givetvis — vidtaga några åtgärder, som bort påkalla riksdagens hörande, och han förmenade, att det väl snarast borde betecknas såsom en dygd hos Kungl. Maj:t, att inte Kungl. Maj:t i fjol besvarade med att sammankalla riksdagen. Vi äro inte så angelägna att resa till riksdagen, förklarade herr Henry Johansson, och det är alldeles riktigt, att vi inte äro angelägna att göra en stockholmsresa för att bevista en riksdag, men det finns, ärade kammarledamöter, ett moment därvidlag, som vi inte böra förbise, nämligen det rent folkpsykologiska. Att Kungl. Maj:t vid olika tillfällen med rätt friskt mod har begagnat sina fullmakter och kommit med överraskande förslag och åtgärder, tycker jag mig ha i gott minne sedan i fjol, när vi, i motsats mot i år, också måste diskutera prisfrågorna. Jag tror inte att det var i något större samförstånd med sakägarna, om jag så får uttrycka mig, som Kungl. Maj:t bestämde arealbidraget, vilket naturligtvis i och för sig för den det vederbör hade ett visst värde men ändå utgör ett exempel på att det nog kan inträffa åtskilligt, som man inte väntat sig. Det tycker jag arealbidraget är ett alldeles ypperligt exempel på.

Det är ju inte möjligt att i en riksdagsdebatt skissera upp alla tänkbara situationer, som skulle kunna inträffa, därest Kungl. Maj:t finge denna fullmakt, men den rent principiella inställningen anser

jag att riksdagen fortfarande bör intaga, att den inte alltför mycket avhänder sig bestämmanderätten och delegerar över den på Kungl. Maj:t i större utsträckning än som för närvarande sker.

Detta är anledningen till att vi från vårt håll väckt motionen I: 433, och jag hemställer, herr talman, om bifall till det yrkande, som återfinnes under den med nr 2) betecknade reservationen.

Jag vill, innan jag går in på den sista punkten, endast erinra kammaren om herr Henry Johanssons älskvärdhet, riktad mot reservanterna, att ställa framtidsprognosen, att efter valet i höst skulle herr Sträng inte vara högste försörjningsvårdare. Han uttryckte sig så — jag antecknade det ordagrant. Ja, herr Henry Johansson, vare sig det finns ett statsråd i Kungl. Maj:ts kansli, som heter Sträng, eller någon annan, kommer jag ändå att hysa den starkaste misstro mot Kungl. Maj:t. Jag kan ta såsom exempel alla dessa lagar som utfärdats på jordbrukets område. Det är ofta på det sättet, att sedan en lag, som skrivits i kanslihuset, kommit ut i det praktiska livet, känner man inte igen den i dess verkningar. Utan att spå om valutgången, vilket jag inte alls vill göra — låt oss uppleva den först — skulle jag vilja säga, att vi böra vara synnerligen misstänksamma mot Kungl. Maj:t.

Till sist ber jag, herr talman, att få säga några ord om den med nr 4) betecknade reservationen, som rör anslaget till täckande av Svenska spannmålsaktiebolagets förluster. Det av spannmålsaktiebolaget äskade beloppet för täckande av förlusterna för nästa verksamhetsår uppgick till 65 miljoner kronor, men vid föredragningen i utskottet blev det klart och tydligt ådagalagt, att spannmålsaktiebolaget, med hänsyn dels till de ändrade förhållandena på världsmarknaden och dels rådande valutaförhållanden, knappast skulle kunna förbruka mer än 55 miljoner kronor. Under sådana förhållanden ha vi ansett, att det inte finns någon anledning att inte begagna tillfället att skära ned denna post med 10 miljoner kronor. Det skulle, såvitt vi kunna förstå, stär-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ka strävandena att öka den siffra, som betecknar det närmaste målet för överbalanseringen av budgeten.

Jag har, herr talman, med det sagda endast velat ge uttryck åt den ståndpunkt, som jag och mina meningsfränder intagit i dessa frågor, och jag skall sluta med att i övrigt yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EKSTRÖM: Herr talman! Det kanske må tillåtas mig att uppträda i förevarande fråga, ehuru jag inte varit med om att behandla den tidigare inom denna kammare. Jag har emellertid varit i nära kontakt med detta ärende inom den organisation, som jag företräder, och jag ber att få yttra mig om vissa detaljer i detsamma.

Sedan vi kommit överens om jordbrukspriserna, vilket skedde utan allvarigare störningar, skrevo vi oss emellan, att verkställigheten i vad det gällde utformningen av prishöjningarna låg i Kungl. Maj:ts hand. Vi menade vid detta tillfälle, att det i detta tidsläge väl inte ens var möjligt att tänka sig en så kraftig subvention som man nu gått in för. Det måste vara ägnat att förvåna, att man i det aktuella läge, som var rådande, först vidtar åtgärder för att motverka inflationen och bibehålla penningvärdet genom att söka hålla tillbaka den överflödiga köpkraften, men i nästa andedrag är beredd att medelst kraftiga subventioner ta tillbaka vad man tidigare satt som sitt mål. Vi hade ju aldrig tänkt oss en subvention av denna storlek — möjligen en av den omfattning, som reservanterna förordat, nämligen motsvarande fjolårets missväxtbidrag.

Jag kan för övrigt till fullo instämma i vad herr Isaksson här sagt. De psykologiska synpunkterna äro av stor betydelse. Man talar om en subventionering av jordbruket, och man menar därmed en producentsubventionering. Jag fick senast i går vid ett samtal med en stadsfullmäktigledamot den anmärkningen riktad till mig, att det var egendomligt med oss jordbrukare, att vi inte kunna

klara oss utan subventioner och stöd från staten. På denna punkt böra vi försöka hjälpas åt litet till mans för att få en rättelse till stånd i fråga om denna uppfattning, och jag vänder mig därvid närmast till LO:s ordförande, herr Strand, och T. C. O:s ordförande, herr Åman, vilka inom sina organisationer ha möjligheter att medverka till en sådan sammanhållning mellan folkgrupperna, som tidsläget kräver. Jag kan inte tänka mig annat än att det stora flertalet vet vad det rör sig om, men sådana utfall som det jag nyss anförde måste naturligtvis, om det gäller någon från jordbrukarhåll, som inte närmare reflekterar över saken, tas mycket onådigt upp och inverka menligt för alla.

Här har från herr Henry Johanssons sida påtalats, att man å andra sidan gått in väl kraftigt för en annan linje, när det gäller jordbrukets byggnader. Ja, herr Johansson, vi äro nog av motsatt uppfattning inom jordbruket. Vi ha ännu inte kommit dithän, att vi fått den kostnadstäckning som är erforderlig. Vi veta väl alla, att läget är sådant, att taxeringsvärdena ju inte täcka ens halva byggnadskostnaderna när det gäller de mindre gårdarna. Vi ha åtskilligt övrigt att önska i det avseendet, trots att en förbättring har inträtt.

Jag skall, herr talman, inte bli långrandig. Jag vill endast ha sagt, att denna subvention på 120,5 miljoner kronor förrycker de beräkningar, som vi ha gjort upp tidigare. Detta belopp tas ut av skattemedel, och det är sant, att jordbrukarna få vara med och bidra på sitt håll, men det är en omvärdering, som inte är fullt riktig, och det blir en mycket ojämn fördelning bland jordbrukarna.

Här har sagts, att man nog inte kan anmärka på kalkylen i och för sig, och den är säkerligen väl uppgjord, men man märker, att denna gemensamhetsavvägning beträffande jordbrukskalkylen slår synnerligen ojämnt ut. Vi ha ju kännning av att man ur folkförsörjnings-synpunkt måst lägga över mycket av den gödning, som skulle behövas i Mellansverige och norra Sverige, till de me-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ra producerande områdena. Detta innebär en ojämn belastning. Detta kan man iakttaga även i andra fall. Om man märker oro på vissa håll över de tendenser, som äro rådande, får man inte förundra sig över detta, och denna kalkylmässiga beräkning är kan man säga för »aktiebolaget de svenska bönderna» i närvarande stund den enda möjliga, men den bör avskaffas med det snaraste.

Jag tror det var herr Henry Johansson som räknade med att vi skola komma i ett annat läge, så snart rationaliseringsarbetet kommit mera i gång. Ja, om herr Johansson och jag leva något tiotal år till, kanske vi i någon mån få se resultatet av denna rationalisering, men i vilken riktning den gått, det veta vi inte. Om utvecklingen skall gå i den riktning, som Kungl. Maj:t och utskottet förordat, tror jag inte att vi kunna räkna med några prissänkningar på jordbruksprodukterna, utan tvärtom måste det bli justeringar uppåt, och därför hade det nog i dagens läge varit lämpligt, att man åstadkommit en viss prisjustering uppåt, som hade givit konsumenten känning av att livsmedelsprodukterna kostat honom litet mera. Detta hade varit riktigt med tanke på de lönejusteringar, som ha ägt rum, och jag skulle särskilt vilja poängtera, att detta talesätt, som man för kanske även inom denna församling, att när jordbrukspriserna åka upp, så måste lönerna också upp, väl är litet grand begreppsförvirrande, ty vi jordbrukare ha ju aldrig något år förhandlat i förväg, utan vi ha ju alltid kommit flera månader efter, när övriga grupper redan ha fått sina justeringar. Detta har fört med sig, att vi måste pressa prisnivån för jordbruket uppåt. Vi hade hellre nöjt oss med status quo, men vi ha inte kunnat detta på grund av denna eviga skruvning på löne marknaden. Vi ha tvingats sträva mot samma mål, och talesättet, att det är på grund av prisstegringen på jordbrukets produkter som lönerna måste upp, är ur alla synpunkter felaktigt. Vi ligga därvidlag i efterhand.

Jag har, herr talman, med detta endast velat säga, att vi skola försöka hjälpas

åt att i nuvarande läge minska de mot-sättningar som finnas och som tagit sig uttryck inte bara i ord utan kanske också många gånger avspeglats i handling. Vi måste förstå vad det är vi tala om, när det gäller de uppdragsgivare som vi ha på båda hållen. Jag skall villigt erkänna, att det många gånger begagnas överord av jordbrukets män och att man inte alltid på detta håll har den rätta förståelsen för lönekraven från det andra hållet, men jag vill också säga, att oförståelsen i dagens situation förefaller vara mycket större, när man bedömer jordbrukets läge.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den under punkten 1) av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

Herr BJÖRCK: Herr talman! När man läste igenom propositionen nr 275, som ligger till grund för utskottets nu förevarande utlåtande, blev man åtskilligt överraskad av att finna att den fullmakt, som Kungl. Maj:t i år begär av riksdagen, sträcker sig betydligt längre än fallet varit tidigare. Det är en betydelsefull reservation i denna fullmakt som i år strukits.

Då Kungl. Maj:t av riksdagen begärt befogenhet att handha jordbruksregleringen och vidtaga de ändringar, som kunna påkallas av omständigheterna, har departementschefen under åtskilliga år — jag tror ända sedan år 1940 — sagt följande: »Skulle härvid finnas erforderligt att företaga mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna, förutsätter jag emellertid att riksdagen höres.» Denna mening är i år struken, och den nya fullmakt, som regeringen genom folkhushållningsministern begär, har vidgats till den grad, att regeringen skall kunna vidtaga nästan vilka ändringar som helst i jordbruksregleringen utan att riksdagen höres.

Jag tillåter mig att erinra om att konstitutionsutskottet i år har riktat en anmärkning mot regeringen för att riksdagen ej hörts i samband med åtgärder av just det slag, som det här är fråga om. Vi ha framhållit detta i vår motion nr 433, som har framburits också i andra

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

kammaren, och uttalat vår förvåning över att man nu söker kringgå riksdagens erinringar i ifrågavarande fall. Vi anse att regeringen bort ta hänsyn till statsministerns uttalande vid årets dechargede-batt, då han bland annat sade: »Jag vågar därför uttala den förhoppningen, att konstitutionsutskottets varningssignal i dag skall leda till att vi i fortsättningen på bägge hållen, inom både regeringen och riksdagen, söka att mera noggrant precisera innebörden i de fullmakter och bemyndiganden, som regeringen erhåller.» Man kan inte komma ifrån, att yrkandet i propositionen står i dålig överensstämmelse med det uttalande, som statsministern vid detta tillfälle gjorde.

Nu säger utskottsmajoriteten, att vad motionärerna yrkat tillmötesgår i utskottets skrivning genom de förtydliganden, som utskottet förordar. Vi motionärer kunna inte, liksom inte heller reservanterna på denna punkt, dela utskottsmajoritetens uppfattning. Vi kunna omöjligt finna att det uttalande, som jag i början av detta anförande citerade och som i år har strukits ur propositionen, ersättes av något sådant »förtydligande», som utskottet i sitt utlåtande talar om. Vi ifrågasätta, huruvida man inte, trots det uttalande av regeringens chef som jag nyss återgav, ändå här åsidosätter riksdagen.

Herr Henry Johansson rörde något vid reservationen och sade, att utskottet har vägletts av praktiska hänsyn, och det är ju möjligt. Han sade också, att den i fjol vidtagna ändringen i jordbruksregleringen var rätt obetydlig. Men det var dock åtskilliga tiotal miljoner kronor det gällde, och när riksdagens majoritet konstaterat, att regeringen i detta fall gått litet för långt, och när även statsministern så att säga lovat bot och bättring, bör det väl ändå betyda att saken inte var så oväsentlig.

Herr Johansson sade också, att han för sin del inte är rädd för att ge statsrådet Sträng denna fullmakt. Nej, statsrådet Sträng är en praktisk man, som jag tänker att vi litet var ha förtroende för. Men jag vill citera och stryka under vad herr Henry Johansson också sade:

Vi veta inte alls, om statsrådet Sträng är folkhushållningsminister efter höstens val. Det kan hända att en helt annan man då kommer att sitta på den posten.

Vi kunna göra det tankeexperimentet, att regeringen i samförstånd med livsmedelskommissionen och priskontrollnämnden i stället för subventioner föranstaltar om och går med på väsentliga prishöjningar för jordbrukets produkter. Följden blir, att index går i höjden och att olika grupper framställa krav på lönehöjningar och kanske nedlägga arbetet för att genomdriva dessa krav. På det sättet kommer inflationen i gång, och vi veta inte vad det kan föra med sig. För att undvika någonting sådant bör man ha garantien att riksdagen skall höras. Och när fullmakten under åtskilliga år har innehållit en reservation i detta hänseende, är det rätt förvånande att utskottet under nuvarande förhållanden har strukit denna. Jag må säga att det förefaller anmärkningsvärt, och jag ber kammarens ledamöter att betänka sig mer än en gång, innan de gå med på utskottets förslag. Under nuvarande ovissa förhållanden, då vi som sagt inte veta vem som i höst kommer att handlägga dessa frågor, är det på sin plats att vara litet mera försiktig.

Jag skall inte längre upptaga tiden, herr talman, utan ber att få yrka bifall till reservationen under 2) vid punkten 1).

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Det vore kanske onödigt att ytterligare förlänga debatten, men eftersom jag tillhör jordbruksutskottet och dess majoritet, vill jag ändå säga några ord.

Jag kan inte påstå att det har stått någon särskild strid i utskottet i denna fråga, även om delade meningar ha förekommit, huvudsakligen på två punkter. Den ena av dessa gäller subventioneringen, och den andra gäller den fullmakt som Kungl. Maj:t har begärt.

För min del tvekar jag inte att deklarerera, att jag i princip är inställd på att de höga produktpriserna borde få slå igenom i konsumentpriserna. Denna mening har jag deklarerat i livsmedels-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

kommissionens råd, men det kan inträffa saker och ting som göra, att man får ändra sina uppfattningar, och det är vad som har inträffat med mig i detta fall. Det var statstjänarnas inställning i fråga om sina lönekrav som gjorde, att jag måste ställa mig frågan: Kan man nu över huvud taget gå emot en subventionering? Jag måste säga mig, att det kan man inte göra. Här i riksdagen har otaliga gånger och från alla håll deklarerats, att vi äro beredda att med alla till buds stående medel förhindra, att inflationen skall bli för kraftig, och det är icke minst med tanke på detta som statstjänarna ha intagit sin ståndpunkt i lönefrågan. Detta bör, menar jag, ge anledning till moderation i kraven också på det andra hållet.

Jordbruket av i dag har ingen anledning att klaga. Jag tror att till och med herr Ekström skall ge mig rätt i detta. Även om man på sina håll inte är beredd att göra detta erkännande offentligt, gör man det i alla fall vid samtal man och man emellan. Men detta är ju vad vi sträva efter, och det ingick i den överenskommelse som träffades för en del år sedan, att här i landet skall föras en sådan jordbrukspolitik, att jordbruket icke endast skall hållas uppe utan också göras lönsamt. Den inställningen har jag inte haft anledning att ändra på, och ingen kan säga att löftet i detta hänseende har svikits vare sig från regeringens sida eller från det parti jag tillhör. Detta löfte är fortfarande allmänt och alltid gällande.

I utskottet tvistade man något om hur långt subventioneringen skulle gå, om den blott skulle gälla de 90 miljoner kronorna i ersättning för förluster till följd av missväxten eller om man skulle låta den omfatta hela det belopp, som är föreslaget i den kungl. propositionen. Utskottets majoritet har som synes enat sig om den linjen, att det i nuvarande läge kan vara välbetänkt att gå så långt i fråga om subventioner som regeringen här har föreslagit.

Föregående talare ha också berört den fullmakt, som Kungl. Maj:t har begärt. Jag var tidigare i dag i tillfälle att i

andra kammaren lyssna till ett anförande, som jag tyckte gick litet för långt — så långt har man inte gått från samma håll i denna kammare. Är det någon risk att ge Kungl. Maj:t den begärda fullmakten? Det är det enligt min mening inte. Jag är inte alls orolig för att regeringen kommer att missbruka fullmakten i fråga, och jag har litet svårt att förstå att man på andra sidan verkar så orolig för denna fullmakt. Man har ju ganska högtidligt försäkrat, och man försäkrar alltjämt, att det skall bli en ny regering till hösten. Är det då så farligt att sätta denna fullmakt i händerna på en ny regering? Jag kan försäkra, att jag inte alls är orolig för att en ny regering skall missbruka denna fullmakt. Jag tror att vilken regering som än sitter, måste den känna sitt stora ansvar. Och vi befinna oss ju i en besvärlig tid, inte på så vis, att vår livsmedelsförsörjning kan väntas bli försämrad — tvärtom tycker jag att goda tecken tyda på att läget skall bli bättre — men på det viset, att vi nu närma oss en vändpunkt. I ett sådant läge tror jag att det ur alla parterers synpunkt kan vara önskvärt, att regeringen har möjlighet till en smidig anpassning från fall till fall, där est en sådan anpassning visar sig nödvändig. Oavsett vilken regering som kommer till makten, anser jag att detta är nödvändigt.

Jag kan instämma i vad herr Näslund sade att vi här i riksdagen inte äro så angelägna om att fara till huvudstaden som kanske en del människor tro. Jag undrar, hur många av oss som skulle vara angelägna om att någon gång fram på hösten — såvida det inte blir en höstriktdag — fara till Stockholm för en vecka eller kanske bara några dagar och fatta beslut i kanhända en ren bagatellfråga.

Regeringen kan ju inte gå utöver den ram för kapitalinvesteringen, som här har föreslagits, och därför anser jag det fullt berättigat att skriva så, som utskottet gjort. Jag tror att detta bäst tillgodoser allmänhetens intressen, ty vad det nu framför allt gäller att åstadkom-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ma är så smidiga anpassningar som över huvud taget äro möjliga.

Från ett par håll har visserligen sagts att ögonblicket nu är inne att gå från ord till handling — det var visst herr Isaksson som fällde det uttrycket. Detta har redan blivit bemött av herr Näs-lund, och jag behöver inte upprepa vad han sade. Jag är inte lika övertygad som herr Isaksson om att tiden just nu är inne för att låta de höjda produkt-priserna slå igenom i konsumentpriser-na. Ty följden av detta skulle bli skärp-ta krav på högre löner.

Man har också talat om att köpkrafts-överskottet skulle ge oss anledning att låta konsumenterna fullt ut betala vad jordbruket är berättigat att få. Jag vet nog att det finns ett köpkraftsöverskott också i de bredare lagren, men jag und-rar, om man inte på sina håll missför-står vad detta köpkraftsöverskott bety-der. Visst har folk fått litet mera pengar. Barnrikefamiljerna ha fått det bättre, och skattelindringen gör också sitt till för att de tidigare hårdast trängda nu ha fått litet mera pengar att röra sig med. Men, mina damer och herrar, är det under-ligt, om människor, som tidigare ha haft det uselt ställt, som haft dåliga gång-kläder såväl som sängkläder och brist på husgeråd av olika slag, försöka bli litet bättre klädda och skaffa sig litet bättre sängkläder o. s. v., då de fått en något större slant att röra sig med? Detta är ingenting att förvåna sig över — det är så naturligt som det över hu-vud taget kan vara. Även om vi ganska allmänt önska, att också de allra fatti-gaste människorna skola avstå från att utnyttja sin ökade köpkraft, kan man inte ha mod att gå ut och säga till dem: »Köp inte nu! Även ni skall spara på pengarna!»

Jag har, herr talman, endast velat vid-röra sakförhållandet, sådant det ter sig ute i det levande livet, men min upp-fattning är ganska klar, och den är, att vi göra klokt i att här följa utskottets förslag. Jag har en mycket stark känsla av att vi nu ganska snart skola gå mot bättre tider, detta främst vad gäller vår livsmedelsförsörjning.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet STRANG: Herr talman! Det är naturligt, om det i denna debatt förnämligast är två frågor som föran-leda meningsbrytningarna. Båda dessa frågor ha förts fram i motioner, som be-handlats av utskottet.

Den ena frågan gäller, huruvida man över huvud taget skall subventionera, huruvida man skall subventionera med ett visst mindre belopp, nämligen 90 mil-joner kronor, eller med 120,5 miljo-ner kronor, som regeringen här har fö-reslagit. Man kan självfallet utifrån rent principiella och ekonomiskt teoretiska utgångspunkter fråga sig, om det är en riktig väg att genom subventioner släp-pa ut ny köpkraft i samma ögonblick som man överbalanserar budgeten för att bekämpa inflationen. Jag föreställer mig att man av principiella skäl med visst fog kan göra den invändningen. Men ser man på det praktiska fallet, så har regeringen faktiskt inte haft någon annan väg att välja på. Det är ju så, att denna jordbruksuppställning ingår såsom ett led i en större ekonomisk stabilise-ringsaktion, där det tarvas medverkan från flera olika håll och olika intresse-grupper. Vad som förnämligast har kopplats samman med frågan om sub-ventioner eller prishöjningar är själv-fallet löntagarnas uppfattningar om hur de skola agera under den närmaste framtiden. Regeringen har haft diskus-sioner med statstjänarna och, som alla känna till, även träffat en överenskom-melse med företrädare för deras organi-sationer om att de skola avstå från den lönejustering, som de väl med visst fog skulle kunna göra anspråk på, och nöja sig med de 12 procenten fram till års-skiftet 1948—1949. Detta betyder att statstjänarna på sin front medverka i stabiliseringssträvandena. Men denna statstjänarnas offervilja, detta deras medgivande är självfallet direkt av-hängigt av att de å andra sidan ha vissa garantier för ett stabilt och oförändrat prisläge.

En subvention med 90 miljoner kro-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

nor kunde ju argumentsmässigt ha ett visst fog för sig, eftersom den utgör ersättning för fjolårets missväxt, men hade man gått på den linjen, skulle man fått godtaga prishöjningar på kött och charkuterivaror liksom prishöjningar på hudar och därmed i andra hand på skodon, allt varor, som med hänsyn till index äro mycket ömtåliga. En icke oväsentlig stegring av levnadskostnaderna skulle ha blivit följden, och det skulle under sådana förhållanden ha varit omöjligt att åstadkomma den eftersträvide stabiliseringen på lönefronten. På de premisserna hade man inte kunnat begära av statstjänarna, att de skulle acceptera ett oförändrat löneläge, och inte heller haft någon som helst praktisk möjlighet att lyckas förmå dem till det. Resultatet hade ofrånkomligt blivit en lönehöjning för statstjänarna, vilken fått reflexverknningar på den allmänna lönefronten, på fackföreningsfolkets överväganden, när de på sina lönekonferenser i augusti och september ta ställning till avtalsfrågorna. Resultatet hade följaktligen blivit, att vi ånyo dragit skruven ett varv och nästa år stått i ungefär samma utgångsläge som nu.

Det visade sig i de mera interna diskussionerna med statstjänarnas representanter, att därest regeringen kunde ställa i utsikt en praktiskt taget stabil prisnivå, var man beredd att göra eftergifter i den utsträckningen, att man förklarade sig kunna godtaga oförändrade löner fram till årsskiftet. Detta statstjänarnas ställningstagande bör väl få vissa återverknningar vid fackföreningsfolkets överväganden. Vi ha i varje fall rätt stark anledning att hoppas på den återhållsamhet i lönerörelserna som är nödvändig, om vi skola lyckas genomföra stabiliseringsprogrammet.

Då läget var sådant, att man hade att välja mellan att antingen som ett brev på posten få en allmän lönerörelse på alla fronter eller göra ett allvarligt försök till stabilisering, som, efter vad jag i dag kan se, bör ha möjligheter att lyckas, så var det kanske inte så överraskande att regeringen valde det andra alternativet, även om det kostade 30 miljoner kronor

mera i subvention. Subventionen blir från dessa utgångspunkter inflationsbekämpande. I det praktiska fallet ter det sig därför mera som en akademisk och teoretisk diskussion, när man ställer denna subvention mot andra åtgärder på det monetära och ekonomiska området, som skenbart synas verka i annan riktning.

Den andra fråga, som har föranlett motioner och som av en del talare i debatten ägnats den huvudsakliga uppmärksamheten, är den av regeringen begärda och av utskottets majoritet tillstyrkta fullmakten. Då jag lyssnade till herr Björck i Borås, sade jag mig själv att ett bifall till utskottets förslag inte betyder att man gör sådana inskränkningar i kammarens och riksdagens suveränitet och släpper loss en allsmäktig Kungl. Maj:t i sådan utsträckning, som herr Björcks anförande gav intryck av.

Under tidigare år har utskottet i avslutning till fullmakten yttrat: »Skulle härvid befinnas erforderligt att företaga mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna, förutsätter utskottet emellertid, att riksdagen höres.» Vad är det som föranleder, att dessa rader i år ha utelämnats? Ja, jag har den mycket bestämda uppfattningen, att formuleringen i sig själv är så pass oklar, att den föranleder misstolkningar på olika håll. Jag har fått detta bestyrkt i dag, och vi fingo det, kan jag säga, bestyrkt i konstitutionsutskottets dechargeutlåtande. Det tillhör inte mig att säga, om konstitutionsutskottets ståndpunkt bygger på en misstolkning eller en riktig tolkning. Jag inskränker mig till att konstatera, att åtskilliga av riksdagens ledamöter ha en annan uppfattning — det har framgått av debatten i andra kammaren i dag — än den som konstitutionsutskottet gjort sig till tolk för. Man ställes ju här inför spörsmålet vad som är mera genomgripande och vad som är mindre genomgripande. Och vad skall över huvud taget uppfattas som en förändring i regleringsåtgärderna? Allt detta blir ju föremål för mer eller mindre subjektiva bedömningar, beroende på vem det är som bedömer vad som gjorts.

Konstitutionsutskottets majoritet säger

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

vidare i sin anmärkning mot regeringen: »Nu voro de förändringar i jordbruksregleringen, som beslutades av Kungl. Maj:t den 27 augusti 1947, otvivelaktigt av mera genomgripande slag.» Vilka förändringar i jordbruksregleringen rörde det sig om? Ja, det var bara så, att regeringen utan att höra riksdagen utanordnade en del av det missväxtbidrag på 98 miljoner kronor, som föll på första halvåret 1947. Detta gick utöver den av riksdagen lämnade ekonomiska fullmakten, men bakom regeringens beslut låg en uppgörelse med jordbrukets organisationer, som innebar att den hotande sästrejken eliminerades. Denna uppgörelse skulle, om den hade presenterats för riksdagen, med all sannolikhet ha blivit godtagen. I det läget beslutade regeringen, efter att ha rådgjort med de olika partiernas ledare, att ta risken av att utanordna beloppet utan att sammankalla riksdagen. Vi gingo alltså utöver den ekonomiska fullmakt vi hade, men man kan fråga sig, om detta var en förändring i jordbruksregleringen. Konstitutionsutskottets majoritet slår fast, att detta var en förändring av principerna i jordbruksregleringen. I dag har ett flertal av oppositionens ledande män i andra kammaren slagit fast, att regeringens beslut inte innebar någon förändring av själva regleringsfullmakten, utan att det var en helt annan sak.

När bestämmelsen i och för sig är så pass oklar, är det väl lika bra att man låter den utgå och i stället ser efter, hur det kommer att ställa sig, då bestämmelsen inte längre finns. Regeringen har här presenterat riksdagen ett förslag att via en del prishöjningar och subventioner balansera det kommande produktionsårets jordbrukskalkyl. Riksdagen slår fast, att den är beredd att åstadkomma denna balans genom de justeringar av priserna och genom de subventioner, som riksdagen litet längre fram i dag finner det vara riktigt att besluta om.

Vad är det ytterligare som regeringen föreslår? Regeringen föreslår, att om det visar sig, att man i år inte får ett normalt skörderesultat, skall 4-procentregeln

tillämpas. Jag skulle emellertid bli överraskad, om det skulle bli några nämnvärda förskjutningar i fråga om det förutsedda resultatet, så att det skulle bli en direkt missväxt eller en rekordskörd. Riksdagen kommer litet senare i dag att ge regeringen fullmakt att vidtaga justeringar enligt 4-procentregeln, d. v. s. att genom prishöjningar eller på annat sätt se till, att en förlust upp till de 4 procenten kompenseras, eller genom prissäkringar eller avveckling av subventioner se till, att en vinst utöver de 4 procenten reduceras till detta procenttal. Här har man således hela ramen och hela det konkreta sammanhanget i vad som är regeringens fullmakt, men för att gå riksdagen ytterligare till mötes för att gärna stryka under riksdagens suveränitet i fråga om anvisandet av ekonomiska medel har det vidare sagts i årets proposition, vilket icke säges i de tidigare årens: »Jag förutsätter emellertid att frågan underställes riksdagen om för detta ändamål» — kommande regleringar — »statsmedel behöva tagas i anspråk utöver vad som i förevarande sammanhang äskas.» Om situationen i år skulle bli likadan som den var i fjol, så har regeringen alltså i år bundit sig för att sammankalla riksdagen, vilket den väl inte hade i fjol, ehuru konstitutionsutskottet med sin tolkning av regleringsbestämmelsen ansåg det.

Nu sägs det alltså i klarhetens intresse ifrån, att om det behövs mera medel, skall riksdagen höras. Det är således ingen begränsning av riksdagens makt, utan det är tvärtom ett mera pregnant uttryck för vad som är regeringens kompetens och vad som är riksdagens kompetens.

Jag kan således icke gilla den där skrämselfagitationen, som går ut på att regeringen med sin skrivning skulle försöka ställa riksdagen inför något fait accompli eller några överraskande handlingar, som riksdagen inte vet någonting om. Vi slå fast ramen. Det är en balanserad kalkyl. Vi slå fast 4-procentregeln och säga, att om det behövs mera pengar, äro vi skyldiga att gå till riks-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

dagen och begära dem, vilket vi icke tidigare sagts. Det är, såvitt jag förstår, innebörden i det hela.

Vidare har det sagts i regeringens proposition: »Därest såsom ett led i strävandena att uppnå ekonomisk stabilitet överenskommelse träffas med jordbrukets organisationer om ändring i grunderna för kompensation till jordbruket enligt 4-procentregeln torde vad förut anförts ej böra utgöra hinder för fullföljande av en dylik överenskommelse.» Jag är medveten om att kammarens ledamöter kunna fråga sig, vad som ligger bakom denna formulering, som icke är närmare utvecklad och som naturligtvis är ett oskrivet blad. Ja, när det skrevs, fördes det från finansministerns sida förhandlingar med företrädarna för jordbrukets ekonomiska organisationer. Finansministern hade där, med åberopande av önskvärdheten av en ekonomisk stabilisering, begärt, att om — jag tror visserligen att det är ett akademiskt resonemang i år — vi skulle få en rekorddålig skörd, så att det skulle bli fråga om missväxtkompensation även i år för att begränsa förlusten till 4 procent — 120 miljoner som det nu kan röra sig om — skulle jordbrukarna vara beredda att avstå från det speciella slaget av kompensation för att därigenom göra ett stabiliseringsoffer i den stora aktionen. När detta uttalande skrevs, hade icke något definitivt besked ingått från jordbrukarna. Jag vet inte, om det har skett den dag som är, men jag är underrättad om att man från jordbruksorganisationernas sida icke varit ovillig att acceptera en sådan utfästelse. Därför måste det helt enkelt skrivas så, att om den överenskommelsen kom till stånd, detta riksdagens beslut icke skulle hindra det svenska jordbruket att göra dessa medgivanden i den ekonomiska stabiliseringens intresse. Detta är en förklaring till detta yttrande, som icke kunde ges, när propositionen skrevs, men som kan ges i dag.

Jag återkommer till denna fullmakts formulering, eftersom det är ytterligare en sak där som bör ventileras. Om man

är ense — ja, det kanske jag inte skall säga, eftersom i alla fall konstitutionsutskottet anmält en annan mening — men om en del av kammarens ledamöter anse, att ett utbetalande av ett missväxtbidrag icke innebär någon förändring i jordbruksregleringen i och för sig — och många ha gjort sig till tolk för den meningen i dag i varje fall i medkammaren — då kan man fråga sig: Vad är det då som är en förändring i jordbruksregleringen? Jag föreställer mig, att om man från vissa utgångspunkter anser, att det är riktigare att stimulera den vegetabla produktionen på bekostnad av den animala eller tvärtom, är detta förändringar i jordbruksregleringens konstruktion och karaktär. Då kan man fråga sig, om riksdagen skall höras vid en sådan förändring. Jag vill understrika, att i stort sett är väl prisavvägningen verkställd i det förslag som har godkänts av regeringen och av jordbrukets organisationer och som ligger på kammarens bord, och skulle någon mindre justering behöva ske, så går det inte till så, att regeringen utan vidare sätter sig ned och verkställer denna justering, utan justeringen föregås alltid av överväganden inom livsmedelskommissionen och av förhandlingar med jordbrukarnas ekonomiska och fackliga organisationer. Så har det alltid varit, och så blir det även i fortsättningen, och det är väl ingen som tror, att därest regeringen skulle hävda en sådan förändring i jordbruksregleringens tekniska konstruktion, som jordbrukarna icke skulle kunna acceptera via sina ekonomiska och fackliga organisationer och via sina representanter i livsmedelskommissionen, jordbrukarna skulle vara försvarslösa i ett sådant läge. De ha ju under båda de senaste åren gått så långt, att de annonserat ikraftträdande av produktionsstrejk, om det icke blev en uppgörelse efter de linjer som jordbrukarna ansett riktiga. Jag förmenar således, att när man har detta som bakgrund, när man vet att jordbrukarna komma att få inflytande på de eventuella förändringarna i denna regleringsapparat, och då jag föreställer mig att det, såsom det nu

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ligger till, endast kan bli fråga om obetydliga justeringar, om ens några alls, så är det väl ganska orimligt att säga, att regeringen här försöker föra in riksdagen på någonting som t. ex. herr Björck i Borås menade skulle gå långt utöver vad man tidigare funnit sig i eller som skulle kunna innebära praktiskt taget vilka konsekvenser som helst.

Jag vill säga ytterligare några ord om en detaljfråga, som har föranlett en motion. Det gäller medelsanvisningen till Svenska spannmålsaktiebolaget. Bolaget har i sin framställning till livsmedelskommissionen begärt att få 65 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har reducerat beloppet till 55 miljoner, och ett par motionärer ha — som de säga, efter en diskussion med spannmålsbolagets direktör — ansett sig kunna begränsa medelsanvisningen till 45 miljoner. Ingen lär väl tro, att regeringen tänker importera mera brödspannmål, mera foder, mera kli eller mera majs än vi absolut behöva ur våra försäljningsmässiga och eventuellt beredskapsmässiga synpunkter. Jag tänker, att så länge vi måste betala denna spannmål i hårdvaluta — dollar, guld eller hårdvalutavaror — och äro medvetna om den valutasituation, som vi ha att dragas med för närvarande och komma att få dragas med under de närmaste åren, är det väl näppligen någon som tror att man skulle satsa hårdvaluta i onödan. Det är ju alldeles uppenbart, att det inte ges utrymme för en sådan affärstransaktion. Få vi en god skörd i år, är det möjligt att vi icke behöva använda de 55 miljonerna, men ännu ha vi ju inte grödan inne i ladorna, och det kan ju hända att vi behöva använda dem. Därför är det ingenting annat regeringen begär av riksdagen än att beloppet, om så skulle vara nödvändigt och erforderligt, skall få disponeras. Behövs det inte, kommer det inte att disponeras, utan då står det kvar som en steriliserad kapitalsumma för nästkommande år.

Med detta har jag velat kommentera de synpunkter i denna fråga, som, efter vad jag förstår, kunna vara föremål för en del oklarhet och ge anledning till en

del debatter och diskussion här i kammaren.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Efter det klagörande anförande, som folkhushållningsministern har hållit, skall jag inskränka mig till att endast beröra ett par saker.

Jag antecknade, att när herr Björck var uppe och talade om fullmakten, tog han till intäkt för sitt resonemang det av konstitutionsutskottet fattade beslutet om en anmärkning mot händelserna i fjol. Han tillhör ju själv konstitutionsutskottet och borde då veta att, såsom folkhushållningsministern nyligen klarlagt, konstitutionsutskottet sade att utskottet i sak icke hade något särskilt att erinra, utan att anmärkningen gällde den rent konstitutionella sidan av saken, nämligen att regeringen utan att höra riksdagen hade beslutat om så pass stora utgifter till pristillägg. Nu innefattar ju det föreliggande förslaget en precisering av fullmakten så till vida, att man klart och tydligt säger ifrån, att här icke får förekomma någon utgiftsökning utöver den som riksdagen nu i anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet beslutar, och i det hänseendet har man alltså tagit hänsyn till de erinringar som konstitutionsutskottet gjort.

Sedan säger herr Björck i fortsättningen av sitt resonemang, att det kan uppstå situationer, där det kan bli väsentliga prisökningar och besvärligheter, och att man då inte bör lämna regeringen fullmakt att handla på det sättet, att prisökningar eller höjda subventioner kunna förekomma. Jag vill då ännu en gång betona, att den begränsning, som ägt rum i den nu beslutade fullmakten för Kungl. Maj:t, är att inga ökade kostnader, utöver vad som genom dagens beslut medgivas, få förekomma. Här måste alltså ha förelegat en liten missuppfattning från herr Björcks sida.

Sedan vill jag endast i korthet säga, att när vi i utskottet ha behandlat fullmaktsfrågan, ha vi sett den ur praktisk synpunkt och ur de ekonomiska synpunkter som dagens läge föranleder. Vi ha också

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

trott, att det, såsom nu folkhushållningsministern klart och tydligt meddelat kammaren, närmast gäller åtgärder utanför den omtalade 4-procentgränsen. Jag tror säkert, att vare sig herr Sträng eller någon annan folkhushållningsminister kommer att handlägga saken, behöver man icke befara, att det kommer att hända någonting som man behöver vara särskilt rädd för, särskilt sedan nu folkhushållningsministern sagt, att regleringarna böra handhas och komma att handhas efter de allmänna grundprinciper, som propositionen innehåller och som äro inneslutna i den med jordbruksorganisationerna träffade uppgörelsen. Om väsentliga förändringar skola företagas, kommer först regeringen att inhämta livsmedelskommissionens uppfattning i frågan, så att kommissionen, där både konsumenter och producenter äro representerade och sålunda kunna göra sina synpunkter gällande, får framkomma med sina önskemål och förslag. Därför tror jag knappast att man kan säga, att denna fullmakt kommer att betyda vad en del personer vilja lägga in i den, nämligen att man helt åsidosätter de grunduppfattningar som riksdagen hittills i denna fråga haft och som de olika parter ha, som närmast äro berörda.

Sedan vill jag, herr talman, säga ett par ord om en reservation, nämligen reservationen nr 3 vid punkt 4 av herr Tjällgren, där han yrkar bifall till motionerna nr 431 i första kammaren och 603 i andra kammaren. Det gäller förhållandena i Norrland. Man påpekar där, att det i Norrland finns ett tjugotusental jordbruk som sakna skog och omkring 20 000 andra som ha litet skog, alltså cirka 40 000, som icke ha skog i någon nämnvärd utsträckning. I första delen av dessa motioner yrkas, att man skall försöka höja den arealgräns, som är bestämd för producentbidragen enligt den nya form som skall tillämpas från och med den 1 juli i år, från 10 till 12 hektar för att på det sättet ge en kompensation till de där skoglösa jordbruken. Jag har roat mig med att litet studera en undersökning, som norrlandskommittén på sin tid verkställde, och det visar

sig, att av jordbruken i Norrland med mellan 0,26 och 2 hektar åker sakna 13 000 jordbruk skog, alltså 47 procent av samtliga jordbruk i den storleksordningen, av jordbruken mellan 2 och 10 hektar är det 6 377 eller 11 procent som sakna skog, men när man kommer över 10 hektar, är det bara 2 procent som sakna skog. Således kan man inte kompensera dem, som ha de största olägenheterna av att icke ha skog, nämligen de mindre jordbruken, genom att höja arealgränsen. Förhållandena äro ju sådana, att i Västerbottens och Norrbottens län åkerarealen i medeltal är 4 hektar, och de, som ha 10—12 hektar, räknas på många ställen i Norrland som storbönder. Detta förslag skapar således knappast en rättelse i de missförhållandena, som motionärerna härvidlag ha påvisat.

Vidare vill jag erinra om att även om 10-hektarsgränsen är den norm, inom vilken man skall hålla sig, så ger ju det beslut om jordbrukets rationalisering, som riksdagen fattat, vissa möjligheter för lantbruksnämnderna att under särskilda förhållanden lämna producentbidrag även åt dem som ha något mer än 10 hektar åker.

Till sist ber jag att få beröra den sista punkten i motionen, där det föreslås att det särskilda mjölkpristillägget för Norrland skall höjas med 6 miljoner kronor från 17,5 till 23,5 miljoner. Däröfver vill jag bara säga, att vi ha ju nu en överenskommelse träffad mellan regeringen och jordbrukets ekonomiska organisationer, som även jag anser synnerligen värdefull, då man efter den uppgörelsen slipper strida om de olika anslagsbeloppen, men om man skulle vidtaga denna höjning med 6 miljoner kronor, får man väl lov att sänka tillägget på andra håll, och jordbruksutskottet har icke velat och heller ansett sig ha möjlighet att börja fingra på de träffade uppgörelserna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! När vi läsa jordbruksutskottets

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

utlåtande om de prisreglerande åtgärderna, finna vi att man icke ägnat frågan om ett av våra viktigaste livsmedel den omsorg, som säkerligen hade varit av behovet påkallad. Jag tänker närmast på den fabrikspotatis som odlas här i landet och som varit en mycket stor tillgång för det svenska folket under alla dessa år, då vi haft svårt att få tillräckliga livsmedel till folket.

Vi ha i två motioner begärt en prishöjning av 5 öre per hektoliter och stärkeprocent för fabrikspotatisen; detta motsvarar precis de stegrade omkostnaderna för jordbrukarna. Jag vill förutskicka att detta icke är beräknat efter den priskalkyl som jordbrukarna själva gjort upp, utan på den priskalkyl som man upprättat inom kommissionen.

Nu har varken regeringen eller jordbruksutskottet velat vara med om denna lilla höjning. Det kan tänkas att man under en lång tid framåt är i mycket stort behov av att ha denna odling som reserv, men om det nu blir så, att priset inte täcker produktionskostnaderna, så är det ju begripligt, att den lätt kan gå ned i omfattning, och på så sätt kanske vi komma dithän, att det icke finns tillräckligt av detta viktiga livsmedel.

Då nu utskottet enhälligt gått mot min motion, skall jag inte framställa något yrkande på den punkten, eftersom jag tror, att det skulle vara lönlöst, men jag kan inte underlåta att här i kammaren påtala de konsekvenser, som eventuellt ett sådant beslut kan komma att få.

Beträffande utskottsutlåtandet i övrigt skulle det vara mycket att tillägga, men jag skall, herr talman, icke uppehålla tiden därmed, utan skall be att helt få ansluta mig till vad herr Ekström sade beträffande jordbrukets prisregleringar. Men jag kan inte underlåta att säga, trots att detta framhållits många gånger, att vi inte nu skola tala om några subventioner till jordbruket. Jag medger att före 1939, då prisbildningen på hemmamarknaden icke var sådan, att priserna täckte produktionskostnaderna, och statsmakterna vidtogo åtgärder för att höja lönsamheten, då kunde man tala om subventioner till jordbruket, men nu

skola vi tala om subventioner till konsumentbefolkningen. Det är, som jag förut påpekat, icke på grund av jordbrukarnas egna kalkyler, som man kommit till den prisbildning som det nu är fråga om på de olika varuslagen, utan det är på grund av de kalkyler som upprättats genom statens försorg.

Nu säger man, att vi inte kunna låta varorna stiga så mycket i pris, emedan det skulle medföra höjda löner. Statstjänarna ha gått med på en begränsning av lönetillägget för den händelse icke livsmedlen skulle stiga i pris, och vi jordbrukare få naturligtvis böja oss inför en sådan åtgärd. Däremot tycker jag vi skulle kunna vara överens om att vi inte längre böra slå på trumman och tala om att det här är fråga om subventioner till jordbruket, utan jag tycker att den svenska pressen, som är så vaken i allting, skulle någon gång kunna ge svenska folket en verklig belysning av frågan, så att man får veta, hur det verkligen ligger till. Nu är det ju klart, att de, som icke äro hemma i saken, av tidningarna få det intrycket, att dessa subventioner ges för att jordbrukarna skola kunna få de priser som de äro berättigade till, men det är ju tvärtom så, att man ger dessa subventioner för att konsumenterna icke skola behöva betala de högre priser, som skulle uppkomma, om de ökade omkostnaderna finge slå igenom.

När det gäller fullmakten för Kungl. Maj:t kan jag, herr talman, knappast dela den åsikten, att den skulle innebära någon större risk. Kungl. Maj:t har ju haft en fullmakt under en lång följd av år och har nu begärt att få den även i fortsättningen, kanske något litet utvidgad. Jag anser att risken inte är så stor, ty den nuvarande regeringen har ju majoritet i båda kamrarna, och om riksdagen här i dag skulle vägra denna förlängda fullmakt, så har ju regeringen ändå alltid möjlighet att få igenom förslag i kamrarna.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden längre. Då jag ser att folkhushållningsministern nu kommit in i kammaren, vädjar jag till honom att beakta,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att en prishöjning på fabrikspotatis med 5 öre per stärkelseprocent bör komma i fråga, om man skall kunna beräkna att bibehålla odlingen i den omfattning som är nödig för landets försörjning.

Herr VON HELAND: Herr talman! Utskottets utlåtande är ju ett resultat av underhandlingar mellan regeringen och livsmedelskommissionen å ena sidan och Riksförbundet Landsbygdens folk och lantbruksförbundet å andra sidan. Det är kanske onödigt, men det kan också vara lämpligt att påpeka, att det råder mycket gott samförstånd och samarbete mellan dessa jordbrukets två parter. Jag hade alltså som delegat för lantbruksförbundet här kanske endast behövt instämma i vad R. L. F:s ordförande deklarerat, men det har förekommit en del saker i debatten som jag önskar bemöta.

Herr Johansson ansåg, att det var mycket viktigt, att man höll överenskommelsen. Jag instämmer i det fallet med herr Johansson. Å andra sidan instämmer jag med herr Ekström i hans bemötande av herr Johansson främst beträffande subventionerna åt jordbruket, men det är så många som ha bemött herr Johansson på den punkten, att jag tycker det är överflödigt att jag också gör det.

När man nu från socialdemokratiskt håll talar för subventionerna, vill det synas mig, som om man talade emot den uppfattning som tidigare kommit till uttryck, främst i den socialdemokratiska tidningspressen men även ifrån riksbanksfullmäktige. Jag vill erinra om att riksbanksfullmäktige i sitt uttalande den 30 september 1947, undertecknat av socialdemokraten i andra kammaren herr Hall, bland annat anföra följande: »Fullmäktige kunna i detta sammanhang icke underlåta att ånyo understryka vikten av att de olika samhällsgrupperna avstå från krav på en inkomstförbättring, för vilken våra ekonomiska förhållanden icke bereda något utrymme och som därför endast kan öka svårigheterna att ernå den för alla så betydelsefulla stabiliseringen av den samhällsekonomiska balansen.» Detta var skrivet, innan årets

avtalsunderhandlingar fullföljts. Jag kan hålla med om att på de flesta håll höll man balansen, men — det måste jag säga LO:s här närvarande ordförande — inte i alla avseenden. Jag tyckte nämligen inte att man höll balansen bland kommunalarbetarna och bland spårvägsmännen i Stockholm, men det är en sak för sig.

Med detta påstående från riksbanksfullmäktige underströks emellertid, att det gäller att hålla tillbaka köpkraftsöverskottet. På samma sätt yttrade sig Aftontidningen, som jag förmodar främst är LO:s språkrör. Där sade man sig tycka, att utsikterna voro ganska dystra, och rekommenderade radikalare åtgärder än dess parti och regeringen dittills vågat sig på. Man skrev bland annat: »De 850 milj. kr. varmed efterfrågan i pengar räknat netto ökats är i och för sig ingen förskräckande summa i en nationalbudget, som går löst på nära 30 miljarder. Men dessa 850 milj. utgör en ökning av ett redan förefintligt köpkraftsöverskott, varigenom spänningen skärps. Pressningen uppåt på priserna kvarstår sålunda... Det finns endast en väg att komma i balans: det är köpkraftsindragningar», skriver man och fortsätter: »Vi vet att det är impopulärt med indirekta skatter, vare sig det är fråga om punktbeskattning på 'umbärliga' varor eller en allmän omsättningsskatt. Men det är såvitt vi kan se enda utvägen.»

Inom det socialdemokratiska partiet finnas alltså de, som äro mycket betänksamma. Därför har det förvånat mig att regeringen inte har sett mera allvarligt på denna subventionsfråga än den gjort. Det gäller, tycker jag, en mycket viktig principfråga i hela vårt ekonomiska resonemang om dagsläget.

Man talar om punktbeskattningen. Ja, med den har ju statsrådet Wigforss trott att han skulle få in 500 miljoner kronor. Men om köpkraftöverskottet nu är, som det sägs, minst två miljarder, så hjälpa ju dessa 500 miljoner kronor inte så långt. Det kanske häremot invändes, att man dessutom kan lägga till det belopp, som steriliseringen av bolagsvinsterna skall ge. Men inte ens därmed när man

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ju balans. När man inte på detta sätt kan uppnå balansen, så förstår jag inte, varför man inte reflekterar allvarligare på subventionsfrågan, utan tvärtom vidtar ytterligare åtgärder som vidga gapet mellan köpkraft och produktion.

Från visst håll har här talats om att inskränka barnbidragen, att minska andra sociala förmåner såsom folkpensioneringen; man har även talat om omsättningsskatten — det gör AT i det nyss citerade sammanhanget — och man har talat om räntehöjning.

Sådana åtgärder har jag synnerligen svårt för att gå med på. Jag kommer för min del inte att kunna rösta för en begränsning av barnbidragen eller folkpensioneringen och inte heller för en allmän omsättningsskatt, icke minst därför att den för så mycket trassel med sig. En räntehöjning tror jag inte gör sådan nytta som man nu tror att den skall göra — jag fruktar att den i stället kan medföra allvarliga olägenheter.

Då det alltså ligger till på det sätt jag här beskrivit, vill jag verkligen till statsrådet Sträng ställa den frågan: När man nu lämnar barnbidrag, när man ökat folkpensionerna och minskat de direkta skatterna för de lägsta inkomsttagarna, skulle man inte då verkligen kunna säga sig att det såväl ur inflationsbekämpningssynpunkt som ur synpunkten att kanske få litet mera reda i livsmedelsförsörjningsfrågorna skulle vara lämpligt att öka priset på de varor, som nu äro angivna här i en reservation? Där har inte föreslagits någon höjning av priserna på de för konsumenterna viktigaste varor, spannmålen och potatisen, utan det har övervägts, att man i stället för att lämna subvention och öka köpkraften skall höja priserna på kött, fläsk och mjölk. Visst är detta impopulärt — det äro väl alla sådana åtgärder, som behöva vidtagas i tider som dessa — men jag kan inte hålla med herr Johanson om att det skulle vara så vådligt för konsumenterna.

Det är väl nu på det sättet, att den svåraste belastningen i detta hänseende är kommunisterna, och jag förstår socialdemokraterna, som med tanke på årets

val hesitera inför en hel del åtgärder, främst med hänsyn till att kommunisterna föra en demagogisk agitation. Hur förnuftig åtgärden än är ur allmän synpunkt, kan regeringen alltså riskera kommunisternas demagogiska agitation, och i det fallet förstår jag socialdemokraterna — det måste väl varje politiker göra — när de tycka att detta är en obehaglig fråga. Men jag kan inte förstå annat än att man måste ta till även saker, som kunna vara obehagliga för de egna valmännen, om man skall komma till rätta med de svårigheter, som nu föreligga.

Jag har alltså, herr statsråd, inte kunnat bli övertygad om att det är en klok åtgärd att komma med subventioner i stället för med de prisstegringar, som här föreslås i den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

Å andra sidan är jag fullständigt överens med herr statsrådet om att det är nödvändigt att försöka nå samförstånd mellan de stora parterna, och det är mycket riktigt, herr statsråd, att vi på vårt håll just diskuterat denna fråga ingående, och jag vet, att man även gör det såväl bland tjänstemännen som bland arbetarna. Det vore naturligtvis mycket lyckligt, om man kunde komma till ett resultat med samförstånd mellan parterna, så att en överenskommelse i pris- och lönefrågorna träffades. Fastän det kanske kan låta som ett skryt från jordbrukarhåll, måste jag ändå säga, att vi på vårt håll tyckas kunna förklara bättre för våra uppdragsgivare nödvändigheten av återhållsamhet än vad de övriga parternas företrädare kunna göra. Ty det är ju ett faktum, herr statsråd, att inkomstklyftan mellan jordbrukare och övriga parter i vinter åter vidgats efter höstens överenskommelse med jordbrukarna. Det där löftet om utjämning, som gavs, har inte infriats — det skriver ju också utskottet — utan klyftan har tyvärr vidgats, och det är ju inte riktigt lyckligt att den vidgas just inför den tidpunkt, då man skall försöka nå en överenskommelse i pris- och lönefrågorna mellan alla parter. Men herr statsrådet vet ju, att man på jordbrukarhåll är på det klara med att det är nödvän-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

digt att försöka nå en överenskommelse, och jag uttalar den förhoppningen att detta skall kunna lyckas. Man får naturligtvis då inte lägga denna överenskommelse så, att den blir ytterligare en belastning för jordbrukarna, utan jag hoppas att de övriga parterna komma att ta tillräcklig hänsyn till jordbrukets rättmätiga krav.

Om jag alltså inte är överens med herr statsrådet i denna subventionsfråga, är jag å andra sidan överens med honom på en annan punkt, som vi nu också debattera, nämligen beträffande fullmakten.

Redan under dechargedebatten deklarerade jag som min uppfattning, att regeringen i höstas hade handlat sakligt klokt, även om man kunde göra formell anmärkning från konstitutionsutskottet mot regeringens handlande. Enligt min uppfattning skulle man genom att i detta hänseende följa reservanterna inte göra det bättre för svenska folket, utan man skulle kunna riskera att göra det sämre, och för parterna vore det en olägenhet — det är naturligtvis alltid svårt för underhandlande parter att veta, att man måste gå till en annan instans för att få en överenskommelse sanktionerad. Må så vara, att man skulle ha kunnat böja sig för riksdagens önskemål i detta hänseende, om det bara gällde en olägenhet ur den sistnämnda synpunkten. Men enligt mitt förmenande är det en olägenhet även ur en annan synpunkt. Herr statsrådet var delvis inne på detta men fullföljde icke resonemanget. Han sade nämligen att det inte vore någon risk med fullmakten, ty man komme alltid att underhandla med jordbrukarna, och den parten hade ju till och med kommit med strejkhot tidigare. Jag har samma uppfattning nu som under dechargedebatten, att om man i höstas hade haft detta tvång, att frågan skulle ha behövt föreläggas riksdagen och hela överenskommelsen på så sätt hade försejats, hade det varit till nackdel för folkförsörjningen, ty jordbrukarparten hade gått in för strejk, och en såstrejk hade varit olycklig för landet.

Ett liknande läge kan inträffa i höst,

då det alltså kan behöva bli ett hastigt avgörande. Och när man alltså vet, att ett sådant avgörande måste ske i samförstånd med jordbrukarna om det inte skall vidtas någon äventyrlig åtgärd från jordbrukarhåll, kan jag i likhet med herr statsrådet inte finna någon risk i att denna fullmakt lämnas.

Herr statsrådet tillåter säkerligen att jag skämtsamt ger en replik till herr Johansson. Han sade sig nämligen ämna lugna reservanterna genom att säga att det inte alls var säkert efter andrakammarvalet i höst att herr Sträng sutte kvar som ledare på detta område, utan att det skulle troligen vara någon annan. Jag vill då säga herr Johansson, att även om herr Sträng sitter kvar, så förordar jag fullmakten.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag har en rent motsatt uppfattning mot den siste ärade talaren. Jag är ense med statsrådet Sträng beträffande subventionerna, men beträffande fullmakten är jag under alla förhållanden mycket tveksam.

Vad subventionerna angår är det ju så, att penningpolitiskt sett många åtgärder ha två sidor, så att de verka i olika riktning. Vi minnas, hur det var med den här omsättningsskatten, som folkpartiets ledare gick emot och där han på sätt och vis tvingade regeringen att acceptera sin ståndpunkt, ehuru väl de flesta voro ense om att det var en olycklig åtgärd att avskaffa omsättningsskatten. Herr Ohlin sade i en debatt därom, att han medgav att en sådan sak har två sidor och penningpolitiskt kan verka åt två håll. Det var emellertid mera populärt att inta den ståndpunkten att yrka på skattens avskaffande. Det var ett politiskt tjuvnyp. Men i det långa loppet har det beslutet säkerligen verkat olyckligt ur rent penningpolitisk synpunkt.

Så förhåller det sig med subventionerna också. När man höjer priser, är det naturligtvis penningpolitiskt sett riktigt, att konsumenterna få betala slanten. Om staten i stället betalar prishöj-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ningen åt konsumenterna, få dessa en köpkraft över, som användes på annat håll, och detta leder till att efterfrågan blir större på andra varor. Men i den situation, som för närvarande råder, är en av de viktigaste synpunkterna, såsom regeringen har framhållit, den, att ett lössläppande av dessa priser skulle komma att penningpolitiskt verka mycket olyckligt.

Herr von Heland sade att det inte kommer att få några dåliga konsekvenser beträffande konsumenterna. Det är klart att konsumenterna kunna vara lyckliga, om de slippa betala merpriset. Men om denna lavin släppes loss, vilket väl antagligen kommer att ske, blir det olyckligt inte bara för konsumenterna, utan också för samhället och icke minst för jordbrukarna.

Flera representanter för jordbrukarna ha här framhållit nödvändigheten av att klargöra för allmänheten att det inte är jordbrukarna som få subventioner, utan att det är konsumenterna av jordbruksprodukter, som få dem.

Ja, det kan ju vara tämligen tveksamt att avgöra, vem som får pengarna. Det är ur samhällsintressets synpunkt som regeringen har föreslagit subventioner, och bakom samhällsintresset stå ju inte bara konsumenterna utan väl även jordbrukarna. Jag vill därför inte utan vidare gå med på att man här skall klubbha fast, att dessa subventioner endast ha kommit till för att glädja konsumenterna. De ha väl kommit till också för att gagna jordbrukarna; det är ju de som få prishöjningen. Konsumenterna slippa betala merkostnaden; samhället betalar den i stället, och samhället omfattar ju både konsumenter och producenter.

Herr von Heland sade vidare att den stora belastningen här i samhället är kommunisterna. Ja, jag tror att i detta sammanhang ha då säkerligen inte kommunisterna gjort något större ofog. Det är klart att de äro en grupp, som i många avseenden verkar olyckligt genom det demagogiska sätt, på vilket den behandlar sina frågor. Men när det gäller subventionen ha åtminstone vi i vår

riksdagsgrupp inte tänkt en minut på kommunisterna och deras förehavanden, utan vi ha betraktat subventionen som en nödvändig sak, alldeles bortsett från de politiska constellationerna. Vi ha räknat med att en höjning av jordbrukspriserna och en motsvarande höjning av utgifterna för allmänhetens och konsumenternas del skulle få de olyckliga konsekvenserna, att alla de uppgörelser beträffande löner, som ha träffats och som äro i sikte, skulle störtas ikull.

Det är riktigt, som herr von Heland säger, att det är lyckligt, om man kan komma till ett samförstånd under förutsättning, sade han, att det blir ett verkligt resultat. Ja, jag har ju ofta just i fråga om de penningpolitiska frågorna hävdat att det inte finns någon möjlighet att komma till ett resultat, som står sig för tider och evigheter — man laggar efter läglighet, och det har regeringen gjort så långt sig göra låter. Den har aldrig haft hopp om att kunna lösa de penningpolitiska frågorna i dag på ett sätt som håller för all framtid.

Herr von Heland resonerade här om lönerna, som om regeringen hade någon möjlighet att bestämma över hela linjen. Det har den icke. Skulle herr von Heland vilja vara med om att införa statsreglerade löner i samhället? Jag tror inte det vore lyckligt för löntagarna och inte heller för staten och samhället, och det vore säkerligen inte lyckligt för jordbrukarna heller. Just därför att regeringen inte har denna fullmakt utan måste lita till underhandlingsvägen, får man söka sig fram till resultat, som inte hålla för all tid, utan för ett eller kanske två år. Längre kan man säkert inte nå.

Jag kommer därför i denna fråga att rösta med utskottet.

Beträffande fullmakten är jag som sagt mycket tveksam. Jag tror inte att statsrådet Sträng vill lura riksdagen in på några tvevelaktigheter; jag tror att han har fullt ärliga avsikter. Men jag tycker ändå att det ser illa ut det hela, trots att herr von Heland är beredd att svälja det med hull och hår. Jag erinrar om att i fjol partiledarkonferenserna mel-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Ian riksdagarna behandlade denna sak. Då voro jag och min partivän herr Fast de enda, som tillrådde regeringen att inkalla riksdagen för att höra den i denna fråga. Men samtliga de borgerliga partierna voro av den meningen, att ett hörande av riksdagen inte var erforderligt trots den passus i villkoren, som här har åberopats av statsrådet Sträng. Jag trodde emellertid inte då, att resultatet av det hela skulle bli att denna passus kom bort, utan jag trodde att det skulle bli ett löfte från regeringen att på ett bättre sätt än förut efterleva de villkor, som vi hade enats om. Det lovade som bekant statsministern — det har erinrats om hans uttalande tidigare här i dag — och jag tyckte inte läget var så katastrofalt som det tedde sig för herr von Heland. Han sade, att om vi inte hade hux flux bifallit jordbrukarnas krav, hade det blivit såstrejk och ökade obehagligheter. Men det fanns ju möjlighet att på mycket kort tid inkalla riksdagen och få dess beslut i frågorna. Jag tror att även herr von Heland inför detta halva löfte som ett inkallande innebär, skulle ha varit benägen att uppskjuta sin såstrejk.

I denna punkt är jag, som sagt, mycket tveksam, och jag kommer att i voteringen rösta för bifall till den reservation, som vill bibehålla den hittillsvarande bestämmelsen i fullmakten. Jag tror, som sagt, inte att regeringen har några lömska planer mot riksdagen, men eftersom jag håller på att man inte skall släppa ifrån sig en rätt, som man en gång har fått, kommer jag att rösta för reservationen i fråga.

Herr VON HELAND (kort genmäle): Herr talman! Herr andre vice talmannens sista yttrande bottnar i att han inte känner till jordbruksdriften. Han sade nämligen att bara inkallandet av riksdagen skulle fått oss att uppskjuta såstrejken. Men herr talmannen vet ju, att avsikten var att vänta till över landstingsveckan och att först därefter inkalla riksdagen. När en såstrejk sättes i gång, upphör man med att så. Eftersom sådden skall ske i

september, hade det varit detsamma som att ge vika, om man börjat att så vi den tidpunkten. Om det skulle ha blivit en såstrejk, måste den omedelbart ha tillgripits. Det var därför så bråttom att ordna upp med jordbrukarna, för att de skulle börja på att så.

Beträffande frågan, om jag önskade statsreglerade löner, vill jag förklara, att jag inte vill ha sådana, och jag svarar helt kortfattat nej på den frågan.

Herr Åkerberg sade, att man skulle släppa loss lavinen, om riksdagen ginge med på reservationen nr 1. Jag förstår inte att det skall behöva ha en sådan följdverkan. Här är det bara meningen att minska på subventionen och att höja priset något för vissa produkter.

Vad slutligen beträffar frågan, om subventionen ges åt jordbrukarna eller åt konsumenterna, vill jag lämna mitt svar på vad herr Åkerberg i den delen anförde i form av en fråga. Herr Åkerberg kanske har märkt, att enligt utskottets utlåtande sex miljoner kronor skola anvisas att utgå såsom subvention för ökad mellanhandsmarginal åt affärsmännen, vilket således betyder ökad marginal för deras ökade omkostnader. Dessa sex miljoner skola lämnas till vår topporganisation, Svenska mejeriernas riksförening u. p. a., som till konsumtionsföreningar, till den enskilda handeln och till våra egna affärer skall utbetala en subvention, för att dessa inte skulle behöva höja priset på grund av mellanhandsmarginalens krympning. Kanna vi då utgå från att herr Åkerberg menar, att hans konsumtionsförening hädanefter är statsunderstödd och får subvention?

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Jag är inte jordbrukare och vill inte åtaga mig att tävla med herr von Heland i fråga om jordbrukets mysterier. Men så mycket känner jag till jordbruket att jag vet, att människorna där tänka på ungefär samma sätt som människor inom andra yrken.

Om regeringen hade inkallat riksdagen för att framlägga ett förslag om höjning av jordbrukspriserna, så antar jag att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

herr von Heland hade nöjt sig med det beskedet och litat på att riksdagen skulle bifalla regeringens förslag, eftersom ju, enligt vad många och även herr von Heland påpekat, riksdagen helt går i regeringens ledband. Jag tror inte att det har varit nödvändigt att herr von Heland haft så förfärligt bråttom; det var ju inte nödvändigt att resultatet kom på en vecka.

Herr VON HELAND (kort genmäle): Herr Åkerberg vill alltså garantera att riksdagen även efter andrakammarvalet i höst kommer att gå i den blivande regeringens ledband?

Herr DOMÖ: Herr talman! Efter vad som sagts i dag är det ingen anledning att förlänga debatten med några långa tal, och jag skall inte göra det heller. Jag vill bara i korthet motivera, varför jag vill ansluta mig till reservationerna under 1) och 2), d. v. s. reservationerna av herr Tjällgren m. fl.

Vad först beträffar reservationen under 1), om subventionen, vill jag bara hänvisa till vad som här är sagt från flera håll, att i en tid av så stort köpkraftsöverskott, som vi för närvarande ha, bör man i princip inte gå in för subventioner. När herr andre vice talmannen ganska kraftigt höll med om detta, så tyckte jag, att han stannade litet för häftigt då han gjorde en tvär vändning och sade, att man i alla fall nu finge lov att ta den här föreslagna subventionen. Tyvärr nödgas jag också med hänsyn till träffad uppgörelse mellan finansministern och statsjänarna göra en viss vändning och säga, att jag inte kan yrka på att all subvention här skall bort, utan jag måste med hänsyn till omständigheterna stanna vid den nyssnämnda reservationens yrkande.

På den punkten föreligger emellertid en skillnad i uppfattning mellan herr andre vice talmannen och mig. Jag menar att det inte är möjligt att helt avskaffa subventionerna, därför att Kungl. Maj:t här har ställt oss inför fait accompli. Kungl. Maj:t har nämligen med en

annan grupp gjort en överenskommelse, som binder riksdagen i dess möjligheter att pröva denna fråga på ett sådant sätt som med hänsyn till läget ur inflationssynpunkt eljest hade bort ske.

Jag vill här tillägga, att den minskning i subventionen, som kräves i reservationen, förefaller oss jordbrukare mycket naturlig. Det kan inte vara rimligt och riktigt att oupphörligen lämna subvention för att hålla nere priserna på sådana varor som mjölk och dylikt. Det kan inte i längden fortgå på detta sätt, och för jordbrukarna framstår det naturligtvis såsom mycket egendomligt att inte de för sina produkter skola få ta sådana priser som utgöra täckning för produktionskostnaderna, utan att staten skall betala en del av konsumentpriserna. Därför måste man kräva ökad uppmärksamhet från statsmakternas sida just på detta område och låta de verkliga priserna slå igenom på ett sådant sätt, att vi inte för oöverskådlig framtid få lov att finna oss i sådana här konstlade åtgärder. Med det ökade pris som här skulle ifrågakomma — det rör sig ju, om man går efter 1935 års index för levnadskostnaderna, inte om mer än 0,52 enheter — kan det alltså inte här vara tal om att man genom att minska subventionsbeloppet spränger den överenskommelse, som är träffad mellan finansministern och statsjänarna.

Jag skall kanske först ge uttryck åt min förvåning över att inte flera av dem, som här företråda jordbrukets sak, äro med om reservationen nr 1. Herr Svensson i Ljungskile brukar annars inte vara den, som sticker under stol med sin uppfattning, men på denna punkt står han under betänkandet såsom närvarande men inte såsom reservant. Det är väl ett prov på den nya giv som undan för undan ibland kommer från det hållet och som gör, att man har så svårt att klara ut, vad som verkligen är det ledande motivet i den politiken.

Vad beträffar den andra reservationen, om fullmakten, tror jag det är rätt och riktigt att här föra in den bestämmelse, som reservanterna önska. I anledning av herr von Helands uttalande

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

om förhållandena i höstas vill jag påpeka, att jag för min del den gången var med om att inte påyrka riksdagens inkallande för avgörande av frågan, detta på grund av de särskilda omständigheter, som då förelågo. Men att låta det bli en princip att ge Kungl. Maj:t enligt min mening alltför fria händer, skulle inte vara riktigt. Det har här sagts, att när regeringen och en organisation göra upp, är saken så ingående prövad, att det inte bör ligga någon fara däri. Jag tror inte, att det under vissa förhållanden är någon särskild fara i att göra det, men som princip kan det binda på ett ganska besvärligt sätt. En uppgörelse — jag tänker mig en sådan exempelvis med en annan yrkesgrupp än jordbrukarna — kan gå ut över stora andra grupper på ett sätt, som riksdagen kanske skulle vilja titta på. Framför allt binder det också på ett sätt, som inte bör ske. Om vi just nu hade haft fria möjligheter att diskutera, huruvida subvention skall lämnas eller inte, är det väl tämligen tydligt, att här skulle ha kommit fram mycket mer tvekan om subventioner än vad det nu har gjorts, när vi stå i ett bundet läge. Här påvisas ju än en gång det absurda i att stora viktiga frågor, som gälla våra köpkraftsförhållanden och varutillgångar, inflationsgapet och annat, diskuteras alldeles för splittrat. Man har inte den översyn som vore önskvärd.

Nu säger utskottet, att man på denna punkt har velat tillmötesgå motionärerna, som vilja ha Kungl. Maj:ts befogenheter preciserade. Det menar man, att man har gjort genom att ta bort alla inskränkningar och låta regeringen få avgöra alltsamman. Det är en precisering, som jag tycker går litet för långt.

Av dessa anledningar, herr talman, kommer jag för min del att biträda de nämnda reservationerna.

Herr JOHANSSON, HENRY: Herr talman! Bara några repliker!

Redan i ett av de första anförandena, nämligen herr Näslunds, blev jag beskyllad för att ha använt felaktigt uttryck

— det gällde det sedan i så många sammanhang återkommande ordet subvention. Det är möjligt, att jag kom att använda ordet felaktigt, men avsikten var att använda det uttryck, som torde vara det allra riktigaste, att det här gäller att tillföra jordbruket ett inkomstillskott av de miljoner, som det är fråga om.

I det sammanhanget måste jag fråga en sak. Herr von Heland talade om de 6 miljoner, som handeln skall få, och betraktade dem som en subvention till handeln. Äro inte då de 6 miljoner, som man i en motion yrkat skulle tillföras jordbruket i Norrland i form av ett ökat mjölkpristillägg, en subvention?

För övrigt måste jag, herr talman, säga, att jag befinner mig i rätt gott sällskap, om jag någon gång har använt uttrycket i oriktigt sammanhang. Till och med herr Ekström använde, hörde jag, samma uttryck om de 120 miljonerna. Att man också i de bästa kretsar kan tillåta sig en sådan felsägning, framgår ju för den, som läser högerens motion, där det på s. 5 står, sedan man talat om de 90 miljoner, som man från det hållet anser böra tillskjutas i form av subventioner, att till »följd av den föreslagna begränsningen till 90 miljoner av subventionerna till jordbruket måste en måttlig prisstegring på vissa varor tillåtas».

Vidare har det i olika sammanhang anförts, att jordbruket ännu inte har fått full och tillräcklig gottgörelse. Det är väl inte alldeles omöjligt att peka på siffror, som visa detta, men jag vill som komplettering till det siffermaterial jag anförde i mitt första yttrande peka på vad som har inträffat under de 12, 13 år, som prisundersökningarna i fråga om en rad livsmedel omfatta. Om vi se på socialstyrelsens hushållsprisindex, skola vi finna, att mjölken sedan undersökningens början har stigit med 55 procent, smöret med 94 procent, stekköttet med 177 procent och sidfläsket med 129 procent. Dessa siffror torde kunna anföras som svar till herr von Heland. De äro en tillräcklig grund för oss att yrka på en något utvidgad subvention, gärna till konsumenterna, för att bromsa upp den

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

prisutveckling, som jag här har lämnat bevis för. Det är ingalunda så, att jag — och därvidlag kan jag instämma med herr andre vice talmannen — inte vågar låta priserna stiga hur mycket som helst, av det skälet att kommunisterna driva en demagogisk agitation. Även andra än dessa kunna nog begripa, att prisutvecklingen har varit sådan, att det är på tiden att den stoppar på många områden.

I det sammanhanget kan jag inte uraktlåta att säga till herr Domö, att det visserligen inte låter mycket, om man enligt högermotionen skulle gå med på en höjning per liter mjölk av den storleksordning, som föreslagits i motionen, men jag vill erinra om att sammanlagt skulle ett prisgenomslag på ett öre per liter konsumtionsmjölk från mejerier och utanför mejerier göra 11,25 miljoner kronor under produktionsåret. På samma sätt är det naturligtvis med prisstegringen på smör och de andra artiklarna, där man skulle låta priserna slå igenom.

Det kunde dessutom vara frestande att till herr andre vice talmannen, som är tveksam beträffande fullmakten, säga att med det uttalande, som utskottet har gjort beträffande anslagsramen, som inte får överskridas, torde de största riskerna, sådana de framfördes av herr andre vice talmannen, vara eliminerade. Här är tydligt utsagt, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att inom den anvisade anslagsramen handha jordbruksregleringen. Skulle situationen bli densamma som i höstas, att det tarvas nya miljoner, skall enligt utskottets uttalade mening riksdagen höras.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Jag kan börja med samma ord, som herr Domö inledde sitt anförande med, och säga, att vid denna tidpunkt skall jag inte ta kammarens tid alltför länge i anspråk, eftersom varje ledamot här önskar, att debatten skall vara slut så snart som möjligt.

Det glädde mig synnerligen mycket, och jag är synnerligen tillfredsställd över att herr andre vice talmannen yr-

kade bifall till den reservation på s. 24 i utlåtandet, där det talas om fullmakten till Kungl. Maj:t. Det är ju hopp, när en så inflytelserik ledamot av kammaren som herr andre vice talmannen yrkat bifall till denna reservation, att den skall vinna kammarens bifall.

Sedan måste jag säga till min ärade vän och partikamrat herr von Heland, att jag blev något förvånad över hans inställning på samma punkt. Såvida jag kan minnas rätt, har herr von Heland i en följd av år varit med om att godta den formulering av denna fullmakt, som finns återgiven i denna reservation, ty det är precis en avskrift av den formulering, som utskottet föreslog i fjol och som riksdagen då antog. Jag undrar vad som har kunnat förorsaka denna helomvändning nu från herr von Helands sida. Jag vore tacksam att få höra vad motivet är. Jag har försökt gissa det, men jag är inte riktigt säker på om jag har gissat rätt, och därför vill jag ha bekräftelse på vad motivet till denna omvändelse är.

Herr EKSTRÖM: Herr talman! Herr Johansson anförde en prisstatistik, men den var ganska ensidig. Det är andra gången han i sina anföranden drar upp denna prisstatistik från 1935 och 1939. Tar man upp den, bör man också beröra prisstatistiken på andra områden, och det är kanske inte olämpligt att röra vid lönestatistiken också. Jag tror, att kurvorna där ha följts åt ganska väl. Det är nog riktigt, som herr von Heland sade här, att i närvarande stund är klyftan mellan lönsamheten i jordbruket och för övriga, jämförliga arbetsområden vidgad i stället för sammanträngd. Då bör man inte anföras denna prisstatistik. Det finns ett annat område, där prisstegringar slå igenom, men där vi inte reagera så hårt. Jag tänker på restaurangfacket. Jag var inne och åt lunch häromdagen. Den var 3 öre dyrare än vanligt. Jag frågade om orsaken. »Det är mjölken, som har stigit», svarade man. Jag tog en tredjedels liter mjölk, och det hade stigit 3 öre,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

alltså med 9 öre per liter. Men där reagerar man inte alls. Det är där en annan marginal och en annan folkgrupp, som kommer i åtnjutande av prisstegringen. Men när det gäller jordbruket, kommer man med statistik från gångna tider, vilket jag tycker är ganska egendomligt i detta sammanhang. Det slår inte riktigt väl ut, om man gör sådana jämförelser i dagens läge.

Herr VON HELAND: Herr talman! Först ett svar till min gode vän herr Tjällgren på hans fråga, varför jag nu inte önskar samma formulering av fullmakten åt regeringen som tidigare år. Skälet är det, att i år satte formalisterna — ursäktat, att jag kallar dem så — i konstitutionsutskottet in en anmärkning på en sakligt sett klok handläggning av uppgörelsen med jordbrukarna. Jag vill inte ett kommande år riskera, att regeringen av — om jag får använda det uttrycket — rädsla för konstitutionsutskottet skall underlåta att hastigt träffa en klok överenskommelse med jordbrukarna. Det är orsaken till att jag inte kommer att följa reservationen.

Sedan måste jag ge herr Johansson ett svar på hans fråga om subventionerna kontra konsumenternas önskan att få lägsta möjliga priser. Jag förstär konsumenterna, men vi i riksdagen ha ju att ta hänsyn till det nuvarande gapet mellan köpkraft och produktion. Jag har ännu inte fått något svar från socialdemokraterna om vilka andra åtgärder de vilja vidta för att ordna upp den frågan. Jag kan inte tänka mig någon åtgärd, som inte måste bli obehaglig för konsumenterna. Då synes det mig, att en måttlig prishöjning på kött, fläsk och mjölk är motiverad i år i stället för att ge subvention. Det behövs nämligen en så ytterst liten prishöjning för att åstadkomma de behövliga miljonerna. En ettöring per liter mjölk åt jordbrukarna belastar inte ett konsumenthushåll så förfärligt mycket.

Nu förnekar herr Johansson, att kommunisterna inverkat på ställningstagandet. Ja, ursäktat mig, jag är inte riktigt

säker på den saken. Jag kan ta ett enda exempel. Priset på glasflaskmjölken har fått höjas i hela landet utom i Stockholm och Göteborg. Jag har för mig, att i Göteborg är det känsligt att höja flaskmjölkpriset, därför att där förekommer så stor försäljning därav, och glasflaskmjölken användes mycket exempelvis på Götaverken, där det finns många kommunister, som väl skulle bli förbitterade, om flaskmjölken i Göteborg förädlades med ett öre. Jag har inte fått något annat skäl, men herr Johansson kan kanske ge mig ett skäl till att priset på flaskmjölken inte blivit höjt även i Göteborg och Stockholm.

Ettöringen gör alltså ofantligt mycket för jordbruket. Ett öre på flaskmjölken i Stockholm betyder en inkomstökning för jordbruket på 700 000 kronor. Men jag skulle inte tro, att denna ettöring skulle betyda så mycket i ett konsumenthushåll, i all synnerhet om man samtidigt inte höjde priset på den vanliga sötmjölken, som tas direkt ur de stora 50-litersflaskorna.

Herr JOHANSSON, HENRY: Jag har visserligen inte varit i tillfälle att studera förhållandena i min hemstad beträffande priset på flaskmjölk, men jag skulle tänka mig, att priset där förut var tillräckligt högt för att motivera ett status quo. Hade man haft ett för lågt pris, är jag övertygad om att man, med de resurser, som man sitter inne med på förningshåll, hade pressat fram ett högre pris på flaskmjölk. Jag tror för övrigt inte, att priset är så lågt i Göteborg jämfört med på andra orter, att man kan säga, att Göteborg är favoriserat, och det beror rakt inte på att det är många kommunister på Götaverken, som dricka flaskmjölk, det kan jag försäkra herr von Heland. Mejerierna ta i varje fall inte någon hänsyn till det förhållandet.

Vidare anmärkte herr Ekström på att jag använde ett siffermaterial från lång tid tillbaka. De siffror jag anförde finnas i livsmedelskommissionens skrivelse och ha väl sanktionerats där av herr Ekström. De avse tiden 1935—1948, alltså

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

samma period som indexberäkningen omfattar. Man får inte under sådana förhållanden kalla dessa siffror uråldriga. Dessutom vill jag säga, att i vad mån herr Ekström observerat, att jag inte protesterat, lämnar jag därhän, men när man resonerar om vilket belopp som bör tillföras jordbruket, har livsmedelskommissionen — och det har jordbruksutskottet citerat — konstaterat, att genom den höjning av lönerna inom jordbruket, som ägt rum under de sista åren, har en viss utjämning skett av skillnaden mellan jordbruksbefolkningens och industribefolkningens inkomster.

Herr VON HELAND: Herr talman! Jag måste ge herr Johansson ännu en replik. Det gäller flaskmjölken i Göteborg. Jag kan nämna för herr Johansson, att i både Stockholm och Göteborg ha vi ansträngt oss rätt avsevärt att få genomföra en prishöjning, detta just på grund av omkostnadsfrågan.

Jag kan nu göra en motfråga till herr Johansson. Är det rimligt, att det skall vara samma överpris på flaskmjölken jämfört med vanlig mjölk i min hemstad eller en stad med, låt oss säga 12 000 invånare och i Göteborg med 325 000 invånare eller i Storstockholm, som räknar bortåt 900 000 invånare? Det är väl självklart, att omkostnaderna för distribution äro högre i en sådan storstad än i en liten landsortsstad.

Herr JOHANSSON, HENRY: Jag beklagar, om herr von Heland i sin hemstad har fått ett mjölkpris, som är högre än det i Göteborg, och jag kan bara gratulera min egen hemstad till att ha lyckats föra förhandlingarna på så utomordentligt sätt, att det givit sådant resultat.

Herr VON HELAND: Herr talman! Det var inte min mening att ge något beröm åt underhandlarna i Göteborg. I stället ville jag konstatera, att underhandlingarna bedrivits så, att man av hänsyn till kommunisternas demagogiska agitation inte tillåtit en skälig prishöjning.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som förekommit angående den nu föredragna punkten, propositioner komme att framställas särskilt beträffande utskottets hemställan, i vad den avsåge motionerna I: 433 och II: 609, och särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande utskottets hemställan, i vad den avsåge nämnda motioner, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till berörda hemställan, dels och att kammaren skulle godkänna den av herr Tjällgren m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Hjalmar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 60 punkten 1, såvitt angår motionerna I: 433 och II: 609, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Tjällgren m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 52.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Därjämte hade 1 ledamot förklarat, att han avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om utskottets hemställan i återstående delar förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till nämnda hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande delar av den av herr Tjällgren m. fl. avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 60 punkten 1 i hittills ej avgjorda delar, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande delar av den av herr Tjällgren m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat, och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 36.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Herr *TJÄLLGREN*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna på denna punkt.

Herr *JOHANSSON, HENRY*: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5 och 6 a.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6 b.

Herr *NÄSLUND*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig och herr Svensson i Ljungskile vid utlåtandet fogade reservationen, betecknad med nr 4.

Herr *JOHANSSON, HENRY*: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den av herrar Näslund och Svensson i Ljungskile vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts

Förslag till butikstängningslag.

proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 62, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för fortsättande av fyraårsplaner för bygdevägar och ödebygdsvägar;

nr 64, i anledning av väckta motioner angående utredning av det statliga vägvesändets organisation; och

nr 65, i anledning av väckta motioner angående statens övertagande av vintervägunderhållet på vissa enskilda vägar, som användas för allmän trafik.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 66, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom.

Förslag till butikstängningslag.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 maj 1948 dagtecknad proposition, nr 248, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till butikstängningslag.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förhaft sju i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 401 av herrar *Sjö* och *Uhlén* samt

inom andra kammaren:

nr 564 av herr *Henriksson*,

nr 565 av herr *Henriksson*,

nr 566 av herr *Brandt*,

nr 567 av herr *Jonsson* i Skutskär,

nr 568 av herr *Jonsson* i Skutskär och

nr 569 av herr *Andersson* i Malmö

m. fl.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till butikstängningslag — måtte för sin del antaga ett under punkten infört förslag till butikstängningslag;

B. att motionerna I: 401, II: 564, II: 568 och II: 569 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt;

C. att motionen II: 565 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen II: 566, i den mån den icke besvarats genom vad utskottet förut i utlåtandet anført och under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; och

E. att motionen II: 567, i den mån den icke besvarats genom vad utskottet förut anført och under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **NORMAN**: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 47 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörade punktviss och punkten A på det sätt, att först föredrages det av utskottet framlagda lagförslaget paragrafvis och momentvis, med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställda föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Norman sålunda hemställt bifölls.

Punkten A.

Utskottets förslag till butikstängningslag.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Förslag till butikstängningslag.

1 mom. Med butik förstås i denna lag försäljningsställe, där detaljhandel idkas. Såsom butik betraktas i denna lag även rakstuga, frisersalong och fotografiateljé.

2 mom. Butik må hållas öppen för allmänheten endast under tid, då det enligt denna lag är medgivet (affärstid).

Utan hinder av bestämmelserna i lagen må dock kund betjänas, som inkommit i försäljningslokal, rakstuga, frisersalong eller fotografiateljé å affärstid, samt vara utlämnas eller försändas, som sålts i butik under affärstid eller till kund, som nyss sagts.

3 mom. Yrkesmässig försäljning till allmänheten av viss vara annorstädes än i butik må ske endast å affärstid för handel med dylik vara.

Herr HAGE: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande tillsammans med en kvinnlig medlem av andra kammaren avgivit en reservation. Reservationen gäller ett ställningstagande till frågan, huruvida riksdagen skall gå med på att utöka möjligheten för minderåriga att konsumera tobak. Det är från mina utgångspunkter en *samvetsfråga*, och på grund därav har jag reserverat mig. Jag anser, att om man i en sådan fråga som denna när det gäller ungdomen har en viss uppfattning, har man anledning att kämpa för den så gott man förmår.

Jag vill i övrigt säga, att jag i stort sett har anslutit mig — det framgår ju också av utskottsutlåtandet — till propositionens och utlåtandets allmänna riktlinjer. Jag vill särskilt peka på att jag med gillande omfattat Kungl. Maj:ts och utskottets inställning, att det bör finnas någorlunda stora möjligheter för kioskhandeln att tillhandahålla tobaksvaror. Jag har också velat vara med om ett förslag som går ut på att öka antalet av de varor som kunna tillhandahållas i kioskhandeln. Det har jag gjort, därför att jag har den uppfattningen, att kioskhandeln har blivit en nödvändig sak för den stora allmänheten. Man må sedan inför denna art av handel, som tillkommit på sista tiden, hysa en viss tvekan, bland annat på grund av att den inte är

organiserad på det sätt, som utmärker butikshandeln. Men jag tror, att det finns en stark opinion för att kioskhandeln skall utvecklas därhän, att det blir möjligt för den att tillhandahålla vissa varor även under den tid, då andra butiker äro stängda, och att det är omöjligt att gå emot denna opinion.

Från denna utgångspunkt har jag hela den tid jag sysslat med dessa saker — och det har skett inte blott denna gång utan även tidigare — intagit en välvillig ståndpunkt till kioskhandeln och dess möjligheter att utveckla sig. Det är ju också den ståndpunkt, som utskottet nu intar. I det fallet vill jag för övrigt peka på det förhållandet, som även utskottet har betonat på något ställe, att det finns möjligheter att — åtminstone i någon omfattning — sysselsätta *invalid*er och *halvinvalider* i denna verksamhet. Och från det allmännas synpunkt är det bara bra, att sådana människor kunna vinna anställning och få någon arbetsinkomst. I övrigt vill jag säga, att nog är det väl också riktigt, att man så mycket som möjligt underlättar för allmänheten att komma åt varor som kunna köpas i kioskerna.

Men på *en* punkt, som jag redan har berört, vill jag inte gå med på en ytterligare utökning av handeln på kvällarna, d. v. s. efter den tid, då man i allmänhet stänger, och det är när det gäller *tobaksautomaterna*. Jag har nämligen den uppfattningen, vilket jag också har uttalat i reservationen, att genom tobaksautomater, som hållas öppna dygnet om, ökar man möjligheterna för *minderåriga* att tillhandla sig tobak. Jag menar — och många med mig — att en ansvarsställande människa inte kan förorda detta.

Det är inte önskligt från samhällets utgångspunkter, att minderåriga vid mycket tidig ålder ha möjligheter att komma över särskilt cigarretter. Det kommer ju i alla fall en tid, då samhället tillåter, att vederbörande använder tobak. Men om ungdomen mycket tidigt lägger sig till med tobaksvanor, måste det inverka skadligt på fysiken. Jag tycker därför, att samhället, som skall över-

Förslag till butikstängningslag.

vaka ungdomens utveckling, inte bör vara med om något sådant.

Jag vet, att man gör den invändningen, att ungdomen redan nu kan få tag i tobaksvaror. Om en minderårig kommer in i en tobaksaffär eller i en kiosk, när den är öppen, för att köpa tobak, blir han väl i allmänhet expedierad. Och om man nekar honom att köpa, kan det tänkas, att han då säger, att han inte skall använda tobaken själv, utan köper den t. ex. för sin far. Men jag vet, att man i en del samhällen tillämpar den förnuftiga principen, att man nekar minderåriga att köpa tobaksvaror, liksom man nekar — ehuru på grund av särskild lagstiftning — minderåriga att köpa pilsner i affärer, som tillhandahålla sådan.

Men även där man inte följer sådana principer, innebär ändå tillkomsten av automathandeln, att man *ökar möjligheterna* för den minderåriga att komma över tobak, i det att den unge kan under tider, då tobakshandeln är stängd — hela natten och alla sön- och helgdagar — skaffa sig tobaksvaror genom automatinköp. Det är ju också att märka, att viljan och fräckheten — om jag så får uttrycka mig — hos den unge att lägga sig till med tobaksvaror bli större, när tillhandlandet sker via en automat, utan att det finns någon som tittar på honom och eventuellt ser förebrående på honom.

Jag kan alltså inte under några förhållanden vara med om det tillägg i propositionen, som innebär, att det nu skall bli möjligt att sälja tobak i automater, och jag vet, att en mycket stor och stark *kvinnopinion* har gått emot detta förslag. Socialdemokratiska kvinnoförbundet exempelvis har i ett uttalande vänt sig emot att man skulle tillåta en sådan automathandel. Det verkar nästan, som om kvinnorna skulle vara mera ansvarskännande än männen i detta fall — jag ber om ursäkt för att jag uttrycker mig på det sättet — men orsaken är kanske, att kvinnorna ha lättare att konstatera, hur ungdomen alltför tidigt börjar använda tobak.

En gång i min ungdom — jag var kanske 13 år och gick i skolan — loc-

kades jag med på äventyret att röka cigaretter. Men jag rökte så kraftigt, att jag blev sjuk, och sedan har jag aldrig rökt i hela mitt liv. Men jag säger ingenting om dem som börja röka, när de komma till lämplig ålder. Om en människa tycker, att det är en särskild njutning att ha en sådan där glödande pinne i munnen — vilket jag inte kan förstå — må han ha det och njuta av den. Men när det gäller *ungdomen* böra vi försöka sätta in hela vår kraft på att hindra, att den får ökade möjligheter att komma över tobaksvaror.

Jag ber från denna utgångspunkt att få yrka bifall till den på s. 20 i utskottsutlåtandet intagna reservation, som är avgiven av mig och fru Boman i andra kammaren och som går ut på, att man tillåter försäljning i automatapparater *av andra varor än tobak*.

Herr UHLEN: Herr talman! Den reservation, som har avgivits av mig och fru Boman, sammanfaller helt med den lydelse av 11 § 3 mom. som har föreslagits av de s. k. butikstängningssakkunniga. Jag erinrar om att de sakkunniga ha representerat alla här berörda intressegrupper, men ändå uppnått enighet. Det torde betyda, att även allmänhetens intressen ha blivit tillbörligt beaktade och att det ur den synpunkten inte skulle finnas något hinder för att bifalla vad de sakkunniga ha föreslagit.

Jag vet inte, varför departementschefen har ökat ut det varusortiment, som tidigare har fått säljas i kioskerna, så tillvida att i propositionen föreslås — vilket utskottet tillstyrker — att kioskerna också skola få sälja frukt och produkter av frukt. De sakkunniga ha gått med på detta så långt, att de säga »svensk frukt». Med den formulering, bestämmelsen nu har, äro kioskerna oförhindrade att sälja även utländsk frukt och alla produkter av sådan. Det är möjligt, att departementschefen anser, liksom herr Hage nyss, att det här är fråga om välgörenhet, d. v. s. att man skall göra det möjligt för kioskägare — fattiga stackare, som behöva sin ut-

Förslag till butikstängningslag.

komst — att sälja så mycket som möjligt i kioskerna och att man därför bör medge en utökning av varusortimentet. Det är möjligt, att även departementschefen har varit av den uppfattningen, att kioskerna i allmänhet drivas av sådana personer, som så ytterst väl behöva förstärka sin inkomst.

Jag vill då göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att den största kioskägaren i detta land är Pressbyrån, som för närvarande disponerar minst 1 500 kiosker — kanske antalet närmar sig 2 000. Skulle jag exemplifiera vidare från den stad jag själv representerar, kommer efter Pressbyrån ett stort bolag, Kioskbolaget, med miljonomsättning. Detta bolag har de bäst belägna och mest givande kioskerna. Efter Kioskbolaget kommer Apotekarnes mineralvattensfabrik — som bekant också ett stort miljonföretag — och det har de näst bäst belägna och näst mest givande kioskerna, ett mycket betydande antal för övrigt. En stor del av de övriga kioskerna äges eller dirigeras av andra vattenfabriker, av chokladfabriker, stora affärsföretag o. s. v. Sedan kommer en liten del, åtminstone i den stad jag själv representerar, som har enskilda ägare, men även dessa kiosker stå under inflytande av varuleverantörer, vilka sålunda i grund och botten dirigera det hela. Det är alltså fullkomligt oriktigt att utgå från att kioskägarna äro fattiga stackare, som man bör hjälpa så mycket möjligt.

Men, herr talman, det finns ett par synpunkter på denna sak, som var för sig äro avgörande för ett bifall till den av mig och fru Boman avgivna reservationen.

Den första av dessa synpunkter är, att det — alldeles oavsett äganderättsförhållandena — inte kan vara rimligt eller påkallat att utöka varusortimentet i kioskerna på sätt som här är föreslaget. Låt oss bara tänka på utländsk frukt, d. v. s. frukt av alla tänkbara slag, och produkter av utländsk frukt, t. ex. alla slags importerade fruktkonserver — Amerika levererar ju enorma mängder av sådant — marmelader, safter, alko-

holfria viner och en hel del andra produkter. Dessa produkter skola nu få säljas i kioskerna, och det betyder, att dessa mer och mer närma sig speceriaffärerna. Det kan inte finnas något rimligt skäl, varför man på det sättet skall utöka varusortimentet i kioskerna. Det är en synpunkt, som enligt min mening ensamt är tillräcklig för att motivera bifall till vår reservation.

Det andra skälet är, att det inte kan vara rimligt och allra minst rättvist att den, som lägger sig till med en sådan kiosk, t. ex. ett kioskbolag eller en mineralvattensfabrik eller en chokladfabrik, skall ha rätt att sälja dessa varor, som i vissa fall omfatta närmare hälften av speceriaffärens varusortiment, ända till tre timmar efter det att andra affärer, som sälja sådana varor, enligt lag måste stänga. Att utöka varusortimentet på sätt som är föreslaget i propositionen äventyrar enligt min mening butikstängningslagen, eftersom denna i så hög grad kan frångås av de kommunala myndigheterna, då det gäller öppethållandet av kiosker. Det äventyrar också, det påstår jag bestämt, en sund utveckling av varudistributionen. Man bör inte sträva efter att plottra sönder denna på en hel massa primitiva kiosker. Man bör söka få en annan ordning på varudistributionen. Man bör om möjligt eftersträva en centralisation, som sänker omkostnaderna och förbilligar varorna för konsumenterna.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden vidare. Jag har sagt, att vartdera av dessa två senast åberopade skäl är tillräckligt för ett bifall till den av mig och fru Boman avgivna reservationen. Följaktligen yrkar jag, herr talman, bifall till denna reservation.

Herr NORMAN: Herr talman! Den här är en rätt besvärlig lagstiftning, ty det är så många olika intressen som göra sig gällande, och man kan nästan säga, att alla ha rätt. Från en viss utgångspunkt kan den ena eller den andra uppfattningen mycket väl motiveras. Nu ha vi, förefaller det mig, kommit till en gan-

Förslag till butikstängningslag.

ska god lösning, när meningsskiljaktigheterna inte äro större än som framgår av de bägge reservationerna, vilkas talesmän nu uppträtt här.

Några av de utskottsledamöter, som nu handlagt frågan om tobaksautomater, ha vid ett föregående tillfälle varit med om att avstyra tobaksförsäljning genom automater. Vi ha då gjort det ur liknande synpunkter som herr Hage här har framfört. Men vi ha den här gången resignerat, eftersom vi ha kommit till den uppfattningen, att om tobaksautomaterna bli införda, kan man smidigare reglera tobakshandeln i övrigt till allmänhetens fromma. Vi få väl trösta oss med att lita till den medicin mot tobaksförbrukning som herr Hage här anför, då han tog sig själv som exempel. En pojke kan i vanlig tobaksaffär köpa en cigarrett. Skall han gå till en automat, måste han köpa en hel förpackning, och då är det större utsikter att han skall bli sjuk och avvand på det sättet, än om automaterna inte funnes. Jag har för min del resignerat och yrkar bifall till propositionen i denna del.

Beträffande varusortimentet i de butiker, som under vissa förutsättningar få hålla öppet utöver den vanliga affärstiden, gäller som allmän grund, att det skall vara fråga om s. k. impulsvaror, och jag tycker, att de i propositionen gjorda små tilläggen till de sakkunnigas förslag nog kunna anses gälla impulsvaror. Den tidigare tillämpade distinktionen mellan svensk och utländsk frukt har varit ganska besvärlig. Det har t. ex. av svensk frukt tillverkats marmelad, som då fått säljas, men om marmeladen tillsatts med några små bitar apelsinskal, har produkten enligt den gamla definitionen på tillåtna varuslag icke fått försäljas.

Denna utvidgning av varusortimentet sammanhänger med att det här inte bara gäller kiosker utan också de speciella fruktaffärerna. Jag skulle gärna kunna gå med på att de små kioskerna icke böra få sälja marmelad och andra produkter av frukt, men jag tycker att det är rimligt, att de speciella fruktaffärerna få sälja även dessa produkter när de

ha rätt att hålla öppet för försäljning av olika slags frukt.

I det läge, vari detta ärende nu befinner sig, torde det inte vara anledning att ta upp någon större debatt om dessa spörsmål. Herr Uhlén sade, att man rent av äventyrar butikstängningslagen, om man inte är försiktig med lagens tillämpning i vad gäller att här öva inflytande över konkurrensförhållanden och utjämna de olika intressena på detta område. Jag har en gammal mening, som jag inte har vågat ge uttryck åt i något speciellt yrkande, men som går ut på att vi egentligen inte alls skulle behöva ha en butikstängningslag. Den har ju tillkommit bland annat för att vara en skyddslag och restriktivt reglera arbetstiden för de anställda. Ju mer arbetstidslagstiftningen utvidgas, desto mindre behov ha vi i det avseendet av en butikstängningslag. Men vi måste därvid även tänka på familjemedlemmarna, som verkligen behöva ett socialt skydd. Tiden är nog inte inne, sett från sociala synpunkter, att slopa butikstängningslagen. Det är också troligt att vi alltjämt måste reglera på detta område för att skapa ett skydd, så att inte konkurrensintressena bli alltför starkt markerade. Det är emellertid i själva verket inte en önskvärd reglering. Vi ha dock, förefaller det mig, kommit så långt som vi kunna, och vi ha genom detta förslag fått butikstängningslagen litet smidigare än den tidigare varit, vilket jag hälsar med tillfredsställelse.

Jag yrkar, herr talman, bifall till 1 § i utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes förevarande paragraf.

2 §.

Denna paragraf var i nedan angivna delar så lydande:

»Denna lag äger icke tillämpning å:

6) försäljning från automatapparat som bedrivs i anslutning till butik, där samma slag av varor saluföras, eller i

Förslag till butikstängningslag.

järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde, under förutsättning att automatapparaten är av typ som godkänts av den myndighet Konungen därtill förordnar samt, såvitt fråga är om försäljning av tobaksvaror, att tillstånd därtill lämnats av den i lagen den 1 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror omförmälda monopolutövarer;

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Hage* och fru *Boman* på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga 2 § punkt ö) i den av utskottet föreslagna butikstängningslagen i följande lydelse:

6) försäljning från automatapparat av andra varor än tobaksvaror om försäljningen bedrives i anslutning till butik, där samma slag av varor saluföras, eller i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde, under förutsättning att automatapparaten är av typ som godkänts av den myndighet Konungen därtill förordnar;

Herr **HAGE**: Herr talman! Jag ber att yrka bifall till den reservation, som jag jämte fru *Boman* har avgivit beträffande 2 §.

Herr **NORMAN**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den ändrade lydelse av punkten 6), som förordats i den av herr *Hage* och fru *Boman* vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

3—10 §§.

Godkändes.

11 §.

I denna paragraf voro 1 mom. första stycket samt 2 och 3 mom. av följande lydelse:

1 mom. första stycket. Under de förutsättningar som angivas i denna paragraf må tillstånd meddelas näringsidkare att hålla butik öppen för allmänheten eller att annorstädes idka försäljning till allmänheten å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i denna lag. Tillstånd till försäljning som avses i 3 mom. 4) meddelas i Stockholm av överståthållarämbetet, i annan stad av magistraten eller kommunalborgmästaren samt å landet av polismyndigheten. I övriga fall meddelas tillstånd av länsstyrelsen.

2 mom. Tillstånd, varom i 1 mom. förmäles, må ej medgivas, om sökanden icke uppfyller de villkor, som gälla för idkande av handel i allmänhet, eller anledning finnes till antagande, att han icke är lämplig att utöva verksamheten, så ock om hinder prövas föreligga ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt.

3 mom. Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skola vid prövning av ansökning följande regler lända till efterrättelse, därvid hänsyn bland annat skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen:

1) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, frukt, produkter av frukt, honung, levande blommor, tryckta skrifter, vykort, fotografisk film och tändstickor, vilken bedrives från särskilt försäljningsställe, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22; sådant medgivande må ock lämnas för försäljning av dessa varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga;

2) försäljning i samband med nöjes-

Förslag till butikstängningslag.

tillställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt må medgivas under den utsträckta tid, som med hänsyn till förhållandena anses erforderlig; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat och tobaksvaror;

3) försäljning i direkt anslutning till station för järnvägs- eller lufttrafik eller för mer betydande sjö-, spårvägs- eller busstrafik må medgivas under den utsträckta tid, som kan anses betingad av de resandes behov; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt tobaksvaror, piprensare, mindre pappersartiklar, pennor och bläck;

4) försäljning utomhus av varm korv, varm fisk eller varm buljong samt bröd, potatis och senap, som tillhandahållas i samband därmed, må medgivas i den utsträckning, som anses lämplig, dock endast från fastställd plats;

5) öppethållande eller försäljning i andra fall må medgivas, då synnerliga skäl därtill äro.

Herr *Uhlén* och fru *Boman* hade reservationsvis hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga 11 § 3 mom. i den av utskottet föreslagna butikstängningslagen i följande lydelse:

Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skall vid prövning av ansökning skäligen hänsyn tagas till den olägenhet för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen, varjämte i övrigt följande regler skola lända till efterrättelse:

1) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, honung i förpackningar om högst 100 gram, produkter av svensk frukt, saft, levande blommor, tryckta skrifter, mindre pappersartiklar och tändstickor må, under förutsättning att under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, medgivas i den omfattning, som finnes påkallad med hänsyn till allmänhetens behov av dylik försäljning, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22 eller den senare tidpunkt, som vid försäljning

i anslutning till trafiknärättning är påkallad av de resandes behov;

2) försäljning i samband med nöjeställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt må medgivas under den utsträckta tid, som med hänsyn till förhållandena anses erforderlig; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat;

3) försäljning utomhus av varm korv samt bröd, potatis och senap, som tillhandahållas i samband med korven, må medgivas i den utsträckning, som anses lämplig, dock endast från fastställd plats;

4) öppethållande eller försäljning i andra fall må medgivas, då synnerliga skäl därtill äro.

Den som enligt 1) eller 2) här ovan erhållit medgivande till försäljning av vissa varor under utsträckt affärstid och som av den i lagen den 11 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror omförmälda monopolutövaren antagits såsom återförsäljare av tobaksvaror äger därjämte i den omfattning och på de villkor, som av monopolutövaren bestämts, försälja dylika varor.

Herr **UHLÉN**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig och fru *Boman* avgivna reservationen.

Herr **NORMAN**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den ändrade lydelse av 3 mom., som förordats i den av herr *Uhlén* och fru *Boman* vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Förslag till butikstängningslag.

Herr *Uhlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 11 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 47 punkten A framlagda förslaget till butikstängningslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den ändrade lydelse av 3 mom., som förordats i den av herr *Uhlén* och fru *Boman* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Återstående delar av ifrågasvarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

Punkterna B—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

På framställning av herr talmannen beslöts att utrikesutskottets utlåtande nr 18 och statsutskottets utlåtande nr 204 skulle i angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för kammarens sammanträde tisdagen den 29 juni.

Herr talmannen hemställde vidare, att kammaren måtte beträffande föredragningslistan för kammarens sammanträde måndagen den 28 juni besluta, att statsutskottets utlåtande nr 213 skulle uppföras näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 52 samt att konstitutionsutskottets utlåtande nr 30 och särskilda utskottets utlåtande nr 1 skulle i angiven ordning sättas sist på föredragningslistan.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Schweiz m. m.; samt

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Förenta staternas—Storbritanniens ockupationszoner i Tyskland.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 365, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändringar i gällande lagstiftning om registrering av brott och förseelser;

nr 366, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förstörande av vissa postförsändelser, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 379, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten, dels ock i dessa ämnen väckta motioner.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om rätt att vid taxering för inkomst nju-
ta avdrag för avgifter till vissa stiftelser,
m. m.; och

nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
om värnskatt på grund av 1948 års taxer-
ing.

Skrivelseförslagen godkändes under
förutsättning, beträffande förslaget nr
367, att utskottets hemställan i betänkan-
de nr 56 samt, i fråga om förslaget nr
368, att utskottets hemställan i betänkan-
de nr 58 bifölles även av andra kamma-
ren.

Anmälades och godkändes andra lagut-
skottets förslag till riksdagens skrivelse,
nr 375, till Konungen i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till lag om ändring i civilförsvarslagen
den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt
giltighet av samma lag.

Anmälades och godkändes sammansatta
stats- och andra lagutskottets förslag till
riksdagens skrivelse, nr 376, till Konung-
en i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

sition med förslag till förordning med
provisoriska bestämmelser rörande ut-
bildningstiden för vissa värnpliktiga.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts
förslag om anslag för budgetåret 1948/49
till avskrivning av oreglerade kapitalme-
delsförluster; och

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts
förslag om anslag för budgetåret 1948/
49 till avskrivning av nya kapitalinves-
teringar; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 67, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående förvärv till kronan av aktierna
i Aktiebolaget Fjäråssand.

Justerades protokollsutdrag för denna
dag, varefter kammarrens sammanträde
avslutades kl. 6.13 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.